

TURİST REHBERLİĞİ DERGİSİ

Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran-2023

TURED

İÇİNDEKİLER

1. Turist Rehberliği Meslek Etiği Konulu Ulusal Makale ve Tezlerin Bibliyometrik Analizi
2. Turizm Rehberliği Mesleği İçin Bir Uzmanlaşma Önerisi: Engelli Turist Rehberliği
3. Turist Rehberi Adaylarının Hoşgörü Eğilimlerinin Kariyer Beklentilerine Etkisi
4. Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme

e-ISSN: 2651-4869

JOURNAL OF TOUR GUIDING

Volume: 6, Issue: 1, June-2023

JOTOG

CONTENTS

1. *Bibliometric Analysis of National Articles and Theses on Tourist Guiding Professional Ethics*
2. *A Specialization Proposal for the Tourism Guidance Profession: Disabled Tourist Guidance*
3. *The Effect of Tolerance Tendencies of Tourist Guide Candidates on Their Career Expectations*
4. *An Evaluation of the Problems in Tourist Guidance Education*

	<p>Turist Rehberliği Dergisi (TURED) Cilt:6, Sayı:1, Haziran-2023</p> <hr/> <p>Journal of Tour Guiding (JOTOG) Volume:6, Issue:1, June-2023</p>	
<p>e-ISSN: 2651-4869</p>		

Baş Editör/Editor-in-Chief

Dr. Elbeyi PELİT

Eş Editörler/Associate Editors:

Dr. Yasin KELEŞ

Dr. Mehmet BOYRAZ

Arş. Gör. Melisa ATEŞ

Editör Yardımcıları/Assistant Editors

Dr. Esra KATIRCIOĞLU

Arş. Gör. Ali KABAKULAK

Dil Editörleri/Editors-Language

Dr. Bircan ERGÜN (İngilizce/English)

Öğr. Gör. Esra KATIRCIOĞLU (İngilizce/English)

Öğr. Gör. Aybeniz MİRİŞLİ (Rusça/Russian)

Öğr. Gör. Hatice ŞEN (Almanca/German)

Dr. Sülün GÜÇER (Fransızca/French)

Fatih DEMİRCİ (Çince/Chinese)

Meriç TOPÇU (Çince/Chinese)

İstatistik Editörü/Editor-Statistics

Dr. İbrahim KILIÇ

Yazı ve Yayın İşleri Sorumluları/Managing and Publishing Board

Dr. Murat BAYRAM

Dr. Mehmet BOYRAZ

Arş. Gör. Ali KABAKULAK

Bilgi İşlem ve Web Sorumlusu/IT (Web) Manager

Dr. Mehmet BOYRAZ

Yayın Kurulu Üyeleri / Editorial Board*

Dr. Abdullah TANRISEVDİ

Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Adnan Menderes University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Alaattin BAŞODA

Selçuk Üniversitesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Selçuk University, Department of Travel Management and Tour Guiding, Turkey

Dr. Anukrati SHARMA

University of Kota, Faculty of Commerce and Management, India

Ashish DAHIA

MD University Rohtak Harvana, Institute of Hotel and Management, India

Dr. Canan TANRISEVER

Kastamonu Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Kastamonu University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Cihan ÇOBANOĞLU

University of South Florida Sarasota-Manatee (USFSM), USA

Dr. Elbeyi PELİT

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Erdoğan H. EKİZ

King Abdulaziz University, Faculty of Tourism, Travel and Tourism Department, SA

Dr. Esra GÜL YILMAZ

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Fevzi OKUMUŞ

University of Central Florida, Rosen College of Hospitality Management, USA

Dr. Gökçe YÜKSEK

Anadolu Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Anadolu University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Gül ERKOL BAYRAM

Sinop Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Sinop University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. İbrahim YILMAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Lakhvinder Singh BARTIA

Pt. Chiranii Lal Sharma.Govt.PG.College, Tourism Management, India

Dr. C. Michael HALL

University of Canterbury, Department of Management, New Zealand

Dr. Muharrem TUNA
Turizm Akademisyenleri Derneği (TUADER) Yönetim Kurulu Başkanı, Türkiye
Chairman of the Board of Tourism Academicians Association (TUADER), Turkey

Dr. Necibe ŞEN
Erzincan Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Erzincan University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Orhan İÇÖZ
Yaşar Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Yaşar University Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özcan ZORLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özlem GÜZEL
Akdeniz Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Akdeniz University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özlem KÖROĞLU
Balıkesir Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Balıkesir University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Rahman TEMİZKAN
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Eskişehir Osmangazi University, Department of Travel Management and Tour Guiding, Turkey

Dr. Seda ŞAHİN
Balıkesir Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Balıkesir University, Department of Tour Guiding, Turkey

Suat TURAL (TUREB)
Turist Rehberleri Birliği (TUREB) Yönetim Kurulu Başkanı, Türkiye
Association of Tour Guides, Chairman of the Board, Turkey

Dr. Tolga Fahri ÇAKMAK
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Uğur AKDU
Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Gümüşhane University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Yalçın ARSLANTÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü,
Türkiye
*Ankara Hacı Bayram Veli University, Department of Travel Management and Tour Guiding,
Turkey*

Dr. Yasin KELEŞ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Ondokuz Mayıs University, Department of Tour Guiding, Turkey

*: Yayın kurulundaki isimler, ada göre alfabetik sıralamaya uygun olarak düzenlenmiştir/sıralanmıştır.
(Names in Publishing Board are in alphabetic order).

Danışma Kurulu Üyeleri / Advisory Board*

Dr. Ahmet BAYTOK

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tourism Management, Turkey

Dr. Aijaz A. Khaki

University of Kashmir, Department of Travel and Hospitality Management, India

Dr. Ali ERBAŞ

Uluslararası Turizm Akademisyenleri ve Profesyonelleri Derneği (TİYADER) Yönetim
Kurulu Başkanı
Chairman of the Board of International Tourism and Professionals Association (TIYADER)

Dr. Doğan GÜRİSOY

Washington State University, School of Hospitality Business Management, USA

Dr. Evren GÜÇER

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Türkiye
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, University, Department of Recreation Management, Turkey

Dr. H. Hüseyin SOYBALI

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tourism Management, Turkey

Dr. Marica MAZUREK

University of Zilina, Department of Mdiagnostics and Cultural Heritage, Slovakia

Dr. Mehmet UMUR

Erciyes Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Erciyes University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Meral DURSUN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Naci POLAT

Pamukkale Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Pamukkale University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Oktay EMİR

Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Anadolu University, Faculty of Tourism, Turkey

Dr. Özgür ÖZER

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Necmettin Erbakan University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Zafer ÖTER

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
İzmir Kâtip Çelebi University, Department of Tour Guiding, Turkey.

*: Danışma kurulundaki isimler, ada göre alfabetik sıralamaya uygun olarak düzenlenmiştir/sıralanmıştır. (Names in Advisory Board are in alphabetic order).

Turist Rehberliği Dergisi'nin Yer Aldığı/Tarandığı Dizin-İndexler/Indexing:

- **Bilgindex**
- **DRJI (Directory of Research Journals Indexing)**
- **Eurasian Scientific Journal Index**
- **Google Scholar**
- **ISI (International Scientific Index)**
- **ResearchBib (Academic Resource Index)**
- **Root Indexing (Journal Abstracting and Indexing Service)**
- **Türkiye Turizm Dizini**

CC BY-NC-ND

Bu dergideki tüm yayınlar, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Journal of Tour Guiding adopts the principles published as open access by Committee on Publication Ethics (COPE).

Amaç-Kapsam ve Etik İlkeler *About Journal-Focus and Ethical Principles*

Turist Rehberliği Dergisi (TURED), turist rehberliği alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde akademik-bilimsel niteliklere sahip çalışmalarını yayınlamak, turist rehberliği alanının bilgi birikimine ve gelişimine katkıda bulunmayı amaçlayan hakemli bir dergidir. Turist Rehberliği Dergisi, turist rehberliği ile ilgili çalışmalara odaklanma özelliği ile turizm alanındaki dergiler arasında bir uzmanlaşma yönelimini de başlatmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte dergiye; turist rehberliği ile ilgili olarak turizm politikalarının geliştirilmesi ve turist rehberliği ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi olan diğer alanlardan da makale kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, Turist Rehberliği Dergisi, turist rehberliği alanındaki eğilimler ve yeni gelişmelere odaklanan ve disiplinlerarası özelliğinden dolayı diğer alanlardaki gelişmelerin, turist rehberliği alanına yönelik güncel ve gelecek etkilerini tartışan çalışmalara da yer vermektedir. Tüm bunlara ek olarak, Turist Rehberliği Dergisi, alanındaki uygulamalı ve kuramsal çalışmalar içinde edilecek kavramın ön plana çıkararak bir yayın politikası izlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca dergide, gerekli görülmesi halinde turizm sektörü temsilcilerinin görüşleri ve turist rehberliği ile ilgili inceleme çalışmaları da yayımlanır. Turist Rehberliği Dergisinde yayımlanan/yayımlanacak çalışmaların, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından uygunluğuyla ilgili dergi web sayfasında (<http://dergipark.gov.tr/tured/page/3802>) belirtilen hususların yanı sıra "Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeli.asp>) hükümleri ve buna ek olarak yayın etiği etik görev ve sorumluluklarda açık erişim olarak "Committee on Publication Ethics (COPE)" tarafından ilan edilen ilkeler benimsenmiştir. Yılda iki sayı (Haziran-Aralık) olarak elektronik ortamda yayın yapan Turist Rehberliği Dergisi açık erişimli (Open Access) olarak Tübitak Dergi-Park-Akademik sistemi aracılığıyla yayımlanmaktadır. Yayın Kurulu ve Editör kararı ile mevcut sayılara ek olarak özel sayı da yayımlanabilmektedir. Turist Rehberliği Dergisi, açık erişim kapsamında, "Tübitak Dergi-Park-Akademik Açık Erişim Sistemi" ve bu kapsamda "Budapeşte Açık Erişim Hareketi" (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>) ilkelerini benimsemektedir. Bu ilkelere göre; "hakem değerlendirmesinden geçmiş bilimsel çalışmaların internet aracılığıyla; finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın, serbestçe erişilebilir, okunabilir, indirilebilir, kopyalanabilir, dağıtılabilir, basılabilir, taranabilir, tam metinlere bağlantı verilebilir, dinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olmasıdır. Yazarlar ve telif hakkı sahipleri bütün kullanıcıların ücretsiz olarak erişim olanağına sahip olduğunu kabul ederler". Makaleleri kabul edilen yazarlar telif hakkının korunması ve "Creative Commons Attribution License" altında bulunan derginin haklarının korunması için çalışmalarında yer alan bilgilerin referans gösterilerek paylaşılmasını kabul etmiş sayılırlar. Bu doğrultuda Turist Rehberliği Dergisi, yayımlayacağı bütün makaleleri için "[Atıf-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Kamu Lisansı'nı \(CC BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)" uygulamaktadır. **Turist Rehberliği Dergisi'ne makale kabul süreci (amaç, kapsam, odak, yazım ve yayım kuralları vb.) ile ilgili tüm ayrıntılar için lütfen dergi web sitesine bakınız. (<http://dergipark.gov.tr/tured>)**

Journal of Tour Guiding (JOTOG) is a peer-reviewed journal that aims to contribute to knowledge and development of tour guiding field by publishing studies with academic and scientific qualities in the field of tour guiding. Journal of Tour Guiding (JOTOG) also aims to initiate a specialization among tourism journals with focusing solely on tour guiding studies. Besides, JOTOG accepts articles on tourism policy developments on tour guiding and other fields which have inter-disciplinary contributions. In this respect, the journal also includes studies on trends in tour guiding and discussions of current and future influences on tour guiding, focusing on new developments and developments in other fields thanks to its interdisciplinary nature. Additionally, JOTOG aims to follow a publishing policy (<https://dergipark.org.tr/en/pub/tured/page/3802>) that prioritizes the concept of up-to-date in the field of applied and theoretical studies. Furthermore, the journal also takes reviews of tourism representatives on tour guiding into consideration for publication. Council of Higher Education Scientific Research (YOK) and Publication Ethics Guideline" (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeli.aspx>) is taken into consideration for all other terms and conditions not mentioned in journal web site (<http://dergipark.gov.tr/tured/page/3802>) regarding the appropriateness of the study in terms of scientific research and publication ethics and additionally, principles published as open access by Committee on Publication Ethics (COPE) are adapted by the journal. Journal of Tour Guiding which publishes in electronic format two times a year (June-December), is published as "Open Access through Tübitak Dergi-Park-Academic System". Journal of Tour Guiding adopts the principles of open access, Tübitak Dergi-Park academic open access system and "Budapest Open Access Movement" (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>) principles. According to these principles; "articles passed referee evaluation is available for free on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself. Authors and copyright owners accept all users have free access to sources". Authors whose articles have been accepted for publishing are deemed consent that the information covered by the article can be shared by others on condition that reference citation for copyright protection and protection journal rights under the "[Creative Commons Attribution License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). In this sense, Journal of Tour Guiding uses Attribution Non Commercial International 4.0 (CC By-Nc 4.0)" for all papers in publishing process. Please check the Journal's website for article acceptance process and full details (purpose, scope- focus, writing and publication rules, etc.). (<http://dergipark.gov.tr/tured>)

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Turist Rehberliği Dergisi (TURED) - Journal of Tour Guiding (JOTOG)
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
ANS Kampüsü, Afyonkarahisar/Türkiye
E-posta/e-mail: infojotog@gmail.com
Web: <http://dergipark.gov.tr/tured>

Bu Sayının Hakemleri / Referees of this Issue*

Sıra No	Unvan-Ad-Soyad Title-Name-Surname	Kurum Institution
1	Dr. Bircan ERGÜN	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye Afyon Kocatepe University, Turkey
2	Dr. Engin AYTEKİN	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye Afyon Kocatepe University, Turkey
3	Dr. Eren ERKILIÇ	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey
4	Dr. Evren GÜÇER	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey
5	Dr. Hidayet KIŞLALI	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye Afyon Kocatepe University, Turkey
6	Dr. H. Hüseyin SOYBALI	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye Afyon Kocatepe University, Turkey
7	Dr. Gül ERKOL BAYRAM	Sinop Üniversitesi, Türkiye Sinop University, Turkey
8	Dr. Özcan ZORLU	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye Afyon Kocatepe University, Turkey
9	Dr. Tolga GÜL	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkiye Alanya Alaaddin Keykubat University, Turkey
10	Dr. Uğur AKDU	Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye Gümüşhane University, Turkey
11	Dr. Yalçın ARSLANTÜRK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey
12	Dr. Zeynep ÇOKAL	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Turkey

*: Hakem listesindeki isimler, ada göre alfabetik sıralamaya uygun olarak düzenlenmiştir/sıralanmıştır. / Names in referees list are in alphabetic order.

İçindekiler / Contents*			
Makale Başlığı Paper Tittle	Yazar(lar) Author(s)	Sayfa Page	Makale Türü Paper Type
Turist Rehberliği Meslek Etiği Konulu Ulusal Makale ve Tezlerin Bibliyometrik Analizi <i>Bibliometric Analysis of National Articles and Theses on Tourist Guiding Professional Ethics</i>	Doç. Dr. İbrahim İLHAN, Seda ÇİÇEKLİ AYYILDIZ, Aslı Sultan EREN	1-11	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
Turizm Rehberliği Mesleği İçin Bir Uzmanlaşma Önerisi: Engelli Turist Rehberliği <i>A Specialization Proposal for the Tourism Guidance Profession: Disabled Tourist Guidance</i>	Doç. Dr. Ümit ŞENGEL, Nazife KARAMANLIOĞLU	12-28	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
Turist Rehberi Adaylarının Hoşgörü Eğilimlerinin Kariyer Beklentilerine Etkisi <i>The Effect of Tolerance Tendencies of Tourist Guide Candidates on Their Career Expectations</i>	Dr. Öğr. Üyesi Engin AYTEKİN	29-51	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme <i>An Evaluation of the Problems in Tourist Guidance Education</i>	Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Doktorant Eda ÇOBAN, Buse Nur TOMAKİN	52-80	Literatür Taraması <i>Literature Review</i>

* Dergide yayımlanan yazıların her türlü bilimsel, imlâ, etik ve hukukî sorumlulukları yazarlarına aittir.

All scientific, spelling, ethics and legal responsibilities of the articles published in the journal belong to the authors.

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 20.01.2023
Revizyon Tarihi (Revised) : 26.05.2023
Kabul Tarihi (Accepted) : 31.05.2023

TURED
JOTOĞ

Turist Rehberliği Meslek Etiği Konulu Ulusal Makale ve Tezlerin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of National Articles and Theses on Tourist Guiding Professional Ethics

Doç. Dr. İbrahim İLHAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Nevsehir Haci Bektas Veli University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: ibrahim@nevsehir.edu.tr

Seda ÇİÇEKLİ AYYILDIZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Türkiye
Nevsehir Haci Bektas Veli University, Institute of Tourism Research, Turkey
E-Mail: seda.cicekli2@gmail.com

Aslı Sultan EREN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü, Türkiye
Nevsehir Haci Bektas Veli University, Institute of Tourism Research, Turkey
E-Mail: aslisultan12@gmail.com

Öz

Amaç ve Önem: Bu çalışma, turist rehberliği etik konulu ulusal alan yazında bulunan tez ve makalelerin bibliyometrik analize tabi tutulması amacıyla yapılmıştır. Çalışma, ulusal alan yazındaki turist rehberliği etiği konulu çalışmaların tarihsel süreçteki gelişimini belirleme açısından önem taşımaktadır.

Yöntem: Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri seti olarak "turist rehberliği meslek etiği" konulu makaleler ve tezler kullanılmıştır. Toplam 10 adet çalışma veri setine dâhil edilmiştir. Veri seti 4 tez, 6 makaleden oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan parametreler; tarih aralığı, yazar sayısı, yöntem, veri toplama tekniği, elde edilen veri seti, çalışma türü ve veri tabanıdır.

Bulgular: Turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların son yıllarda önem kazanmış olduğu, çalışmalarda çoğunlukla nicel araştırma yöntemlerinin uygulandığı, veri toplama tekniği olarak anketin tercih edildiği ve veri kaynağı olarak genellikle turistlerin tercih edildiği görülmektedir. Turist rehberlerinin diğer paydaşlarla olan etik değerlerinin ölçülmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Konu ile ilgili yapılan çalışmaların ilk bibliyometrik analizidir. Çalışma, turist rehberliği meslek etiği konusundaki çalışmaların azlığına ve böylece yeni araştırmalar ile doldurulması gerekli bir boşluğa işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, meslek etiği, bibliyometrik analiz

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: This study was conducted with the aim of subjecting the theses and articles in the national literature on tourist guidance ethics to bibliometric analysis. The study is important in terms of revealing the historical development of studies on tourist guidance and ethics in the national literature.

Methodology: Mixed research method was used in the research. In the research, articles and theses on "tourist guidance professional ethics" were used as a data set. A total of 10 studies were included in the dataset. The data set consists of 4 theses and 6 articles. Parameters used in the study; date range, number of authors, method, data collection technique, data set, study type and database/index.

Atf için (for cited): İlhan, İ., Çiçekli Ayyıldız, S. & Eren, A. S. (2023). Turist rehberliği meslek etiği konulu ulusal makale ve tezlerin bibliyometrik analizi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(1), 1-11.

Findings: It is seen that studies on tourist guiding professional ethics have gained importance in recent years, quantitative research methods are mostly applied in studies, questionnaires are preferred as data collection technique, and tourists are generally preferred as data source. It was concluded that the ethical values of tourist guides with other stakeholders were not measured.

Originality/Value: It is the first bibliometric analysis of related topic. The findings confirm that the subject of professional ethics of tourist guiding has not received sufficient attention in the national literature. Revealing of and drawing attention to the current situation of the professional ethics of tourist guiding in the literature may contribute to future researches.

Keywords: Tour guiding, professional ethics, bibliometric analysis

Paper Type: Research article

Giriş

Etik, bir ortamda bireyin “kötü” ya da “yanlış” davranışların yerine “iyi” ve “doğru” davranışları sergilemeye yönelen bir kavramdır (Sims, 1992). Mesleki hayatta ise etik; iş hayatını ve sosyal hayatı belli bir düzene koymaya öncülük eden ve neredeyse tüm mesleklerde bulunan, mesleğin çalışma koşullarını oluşturan gereklilikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu gereklilikler aynı zamanda mesleki etik olarak da adlandırılmaktadır (Koocher & Keith-Spiegel, 2016). Mesleki etik kuralları, bir iş yerinde iş görenlerin iyi hizmet verebilme ve profesyonelliği koruma bakımından oldukça önemlidir (Eren, 2022). Meslek etiği turist rehberliği mesleği içinde oldukça önemli bir kavramdır. Turist rehberliği, emeğin yoğun olduğu turizm sektörünün önemli bir bileşeni olup, sektörünün birçok paydaşı ile ortak çalışmalar yürütmektedir ve bu durum turist rehberlerine birçok sorumluluk yüklemektedir (Cohen, 1985; Çokal, 2019). Bu sorumluluklardan biri ve son derece önemli olanı ise etik kurallara uymaktır (Zengin, Eker & Erkol Bayram, 2017). “Kültür elçisi”, “kültürlerarası köprü”, “ülkenin görünen yüzü” gibi doğrudan ciddi sorumluluklar yükleyen sıfatlarla anılan turist rehberlerinin, ülkeleri adına kayda değer bir görev üstlendiklerinin bilincinde olmaları gerekmektedir (Yarcan, 2007). Turistlerle doğrudan iletişim ve etkileşim kurması sebebiyle, turist rehberlerinin tur süresince sergiledikleri tutum ve davranışlar, turistlerin tutum ve davranışlarını da etkilemektedir (Çokal, 2019; Çokal & Yılmaz, 2020).

Bibliyometrik analiz ile turist rehberliği meslek etiği konulu ulusal makale ve tezlerin gelişim süreçlerinin ve özelliklerinin belirlenmesi çalışmanın temel amacıdır. Çalışma, turist rehberliği meslek etiği konusunun alan yazında yeterli biçimde yer almadığını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Çalışma, kullanılan parametreler (tarih aralığı, yazar sayısı, yöntem, veri toplama tekniği, elde edilen veri seti, çalışma türü ve veri tabanı) dikkate alındığında turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların gelişimi ve mevcut durumlarını açık biçimde ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, örtük olarak, konunun çalışma yapılması gerekli değişik boyutlarına da dikkat çekmektedir. Örneğin; meslektaşları, bakanlık, acenteler, konaklama işletmeleri, yiyecek içecek işletmeleri, hediyelik eşya işletmeleri, yerel halkla ilişkileri gibi diğer paydaşlar ile olan ilişkiler.

1. Turist Rehberliği ve Meslek Etiği

Adı turist rehberliği olmasa bile, çağlar boyunca rehberliğin bir meslek olarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir (Çiçekli Ayyıldız, 2022). Zamanla gelişen meslek anlayışı, bugünün turist rehberliği mesleğinin oluşumuna katkı sağlamıştır (Eren, 2022). Dünya Turist Rehberleri Federasyon Örgütü’nün (WFTGA) tanımına göre turist rehberleri, yerli ve yabancı misafirlere daha önceden seçilmiş bölge ve dilde öncülük yapabilen, onlara bölgelerdeki kültürel ve doğal turistik çekicilikler ile ilgili önemli bilgileri sunabilen, farklı kültürler ve ülkeler arasında elçilik görevini üstlenen donanımlı bireylerdir (WFTGA, 2022).

Turist rehberliği mesleği, birçok insan tarafından farklı yer, insan ve kültür tanıma açısından keyif verici ve sosyallik sağlayan, kolay şekilde icra edilen bir meslek olarak düşünülmektedir (Öter, 2007). Fakat bu düşüncenin tam aksine turist rehberliği mesleği, turist rehberinden sürekli bilgi ve birikimini yenilemesini, dünyanın dört bir yanında oluşan olaylardan haberdar olmasını, farklı dallarda (din, mitoloji, arkeoloji, politika, ekonomi vb.) bilgi sahibi olmasını, yoğun mesai saatleri içerisinde fiziksel bir güç harcamasını gerekli kılar. Diğer bir ifade ile turist rehberliği, emek isteyen, birçok sorumluluğu ve zorluğu olan bir meslektir (Mancini, 2001). Turist rehberleri, yerli ve yabancı turistlere hizmet ederken birçok bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Meslek, konumu gereği tüm turizm paydaşları ile iletişim halinde olan dinamik bir yapıya sahiptir. (Düz, 2017). Bu özelliği sayesinde turist rehberlerinin pek çok kişi ve kurumun iletişim merkezi olduğunu söylemek mümkündür (Fennell & Malloy, 1999; Jamal & Camargo, 2014; Kim & Miller, 2008). Bu konum turist rehberlerinin dikkat etmesi ve uyması gereken pek çok sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Bu sorumluluklardan biri de turist rehberlerinin etik kurallara uyma zorunluluğudur (Çokal, 2019; Çokal & Yılmaz, 2020). Turist rehberliğinin mesleki önemi ve ülkeler açısından konumu düşünüldüğünde turist rehberlerinin etik kurallara uyması gerekliliğinin hayati öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır (Fang & Wang, 2015; Wu, 2010).

WFTGA'nın (Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu) belirlemiş olduğu turist rehberlerinin uyması gereken mesleki etik kulları şu şekildedir (WFTGA, 2022):

- Turistlere verilen profesyonel rehberlik hizmetini ilgi ve sadakatle yerine getirmek, destinasyon ve ülke hakkında önyargı ve negatif düşünce oluşturabilecek propagandanın kaçınmak, ülke ve destinasyonu tarafsız bir dille tanıtmak.
- Hikâye, destan, mit, gelenekler ve düşünceler ile gerçekler arasındaki ayrımın farkında olarak anlatım yapmak.
- Meslektaşları ve turizm sektörü içinde bulunan tüm paydaşlarla kuvvetli bir iletişime sahip olmak ve adaletli karar almak.
- Rehberli turlarda, tur grubunun ekolojik, doğal, kültürel ve tarihi çevreye saygılı davranmasını sağlamasının yanı sıra yerel halkın sahip olduğu değerlere de saygılı davranmalarını sağlaması için çaba göstermek ve destinasyon imajının gelişimine katkı sağlamak.
- Turizm seyahati kapsamında gidilen ülkenin temsilcileri olarak turistleri ağırlamak, ülke ve destinasyona uluslararası yüksek itibar kazandıracak şekilde anlatım yapmak.

WFTGA'nın hazırlamış olduğu ve dünya çapında turist rehberlerinden uyulması beklenen turist rehberlerinin etik kuralları, genellikle turist rehberinin vereceği hizmetin nasıl olması gerekliliği üzerinde durmuştur. Etik kuralların dünya genelinde bulunan tüm turist rehberlerine hitap edebilecek ve tüm toplumların sahip olduğu değerleri koruyabilecek kapsamda hazırlanmış olduğu görülmektedir. Turist rehberliği etik kuralları Türkiye açısından daha ayrıntılı ele alınmıştır. 2014 yılında yürürlüğe giren Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nde değinilen turist rehberliği meslek etiği kuralları şu şekilde ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2014):

- a) Kültür, tarih ve turizm bilincine sahip olmak,*
- b) Yasal kurallara ve hizmet standartlarına uygun davranmak,*
- c) Dürüst, tarafsız, insan ve toplum değerlerine saygılı ve nezaketli olmak,*
- d) Güvenilir ve sorumluluk sahibi olmak,*
- e) Görev ve yetkilerini haksız çıkar sağlamak amacıyla kullanmamak,*

- f) Tarihi, kültürel, doğal varlıkları ve çevreyi korumak,
g) Görev ve yetkisi dışında beyanda bulunmamak, gerçek dışı beyanda bulunmamak, her türlü ayrımcılıktan kaçınmak,
h) Mesleğin güven ve saygınlığını, mesleki dayanışmayı zedeleyici tutum ve davranışlardan özenle sakınmak,
i) Meslektaşları arasında haksız rekabete yol açacak her türlü tutum ve davranışlardan kaçınmak,
j) Kişisel politik, ekonomik ve sosyal görüşlerini genel görüş olarak açıklamamak,
k) Hediye alma ve menfaat sağlama yasağına uymak,
l) Meslekten geçici men veya meslekten çıkarma cezası almış olması durumunda çalışma kartını tebliğ belgesinde belirtilen süre içinde teslim etmek zorundadır.”

Yukarıda belirtilen etik kurallara uyulmadığı takdirde uygulanacak olan cezai işlemler ise 2012’de yürürlüğe giren 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu’nda şu şekilde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2012):

“a) Uyarma cezası; mesleğin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin turist rehberine yazılı olarak bildirilmesidir. Uyarma cezası aşağıdaki hâllerde verilir:

1. Meslek icra edilirken çalışma kartının veya turist rehberliği sözleşmesinin bulundurulmaması,
2. Meslek icra edilirken çalışma kartının görünür şekilde taşınmaması.

b) Kınama cezası; mesleğini icra ederken kusurlu davranışının turist rehberine yazılı olarak bildirilmesidir. Kınama cezası aşağıdaki hâllerde verilir:

1. Tüketicinin yanıtılması suretiyle iş alınması,
2. Fiilin niteliği ve sonuçları itibarıyla daha ağır bir disiplin cezasını gerektirmediği hâllerde işin taahhüde aykırı olarak ifa edilmesi,
3. Meslek etik ilkelerine aykırı davranılması,
4. Turist rehberliği sözleşmesi yapmadan veya taban ücretin altında çalışılması,
5. Uyarma cezasının uygulandığı tarihten itibaren altı ay içinde ikinci kez uyarma cezası gerektiren bir fiilin işlenmesi.

c) Meslekten geçici men cezası; turist rehberinin mesleği icra etmesinin bir aydan bir yıla kadar yasaklanmasıdır. Meslekten geçici men cezası aşağıdaki hâllerde verilir:

1. 14.9.1972 tarihli ve 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanununun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere haklı veya zorunlu bir neden olmaksızın turun süre ve güzergâhının değiştirilmesi,
2. Yetkililerce yapılan denetimlerde bilgi vermekten kaçınılması,
3. Gerçeğin gizlenmesi, yalan veya eksik bilgi verilmesi,
4. Turist gruplarına veya turistik kuruluşlara kasıtlı olarak zarar verilmesi,
5. Turizm meslek kuruluşlarına, yöneticilerine, çalışanlarına veya mesleğe karşı güven ve itibarı zedeleyecek veya turizme zarar verecek nitelikte haksız söz ve davranışlarda veya seyahat acenteliği niteliğinde faaliyette bulunulması.

6. *Kanuni istisnalar saklı olmak üzere mesleğin çalışma kartı alınmadan veya çalışma kartında belirtilen dil veya diller dışında icra edilmesi,*
 7. *Bölgesel turist rehberlerinin, bölgesi dışında turist rehberliği faaliyetinde bulunması,*
 8. *Seçimlerin bu Kanuna ve bu Kanun uyarınca belirlenen kurallara uygun şekilde yapılmasının engellenmesi,*
 9. *Aynı yıl içinde iki kez kınama cezası alınması.*
- ç) *Meslekten çıkarma cezası; ruhsatnamesinin geri alınarak turist rehberi unvanının kaldırılması ve turist rehberinin oda üyeliğinden silinmesidir. Meslekten çıkarma cezası aşağıdaki hâllerde verilir:*
1. *Ülke yararına ve milli onura aykırı hareket, söz ve davranışlarda bulunulması,*
 2. *İki kez seyahat acentalığı niteliğinde faaliyette bulunulması,*
 3. *Turist rehberi unvanı, ruhsatname veya çalışma kartı kullanılarak suç işlendiğinin veya işlenmesine yardım edildiğinin mahkeme kararıyla tespit edilmesi.*
 4. *Mesleğe ilişkin iş ve işlemlerde sahte belge kullanılması veya yalan beyanda bulunulması.*
 5. *Meslekten geçici men cezası uygulanan ilk filin işlendiği tarihten itibaren beş yıl içinde toplamı iki yılı aşacak şekilde meslekten geçici men cezası gerektiren fiillerin işlenmesi,*
 6. *Kanuni istisnalar saklı olmak üzere çalışma kartı almadan turist rehberliği hizmeti sunulduğunun iki kez tespit edilmesi.”*

Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nde açık bir şekilde ifade edilen etik kurallar ve uyulmadığı takdirde uygulanacak cezalar, turist rehberliği mesleğinin ülke çapındaki öneminin büyüklüğünü gösterir niteliktedir. Turist rehberlerinin etik kuralları hem mesleğin hem de ülke ve destinasyonun itibarını korumaktadır (Çokal & Yılmaz, 2020; Fennell & Malloy, 1999; Wu, 2010).

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, turist rehberliği meslek etiği konulu ulusal makale ve tezlerin gelişim süreçleri ve özelliklerinin belirlenmesidir. Konu ile ilgili alan yazın taraması yapıldığında, turist rehberliği meslek etiği ile ilgili çalışmalar (Çokal & Yılmaz, 2020a; Çokal & Yılmaz, 2020b; Çokal, 2019; Çokal, 2019; Dünder & Aslantürk, 2022; Düz, 2017; Eren, 2022; Nebioğlu, 2013; Toksöz, 2015; Yarcın, 2007) olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, turist rehberliği meslek etiği ile ilgili çalışmaların alan yazında yeteri kadar çalışılmadığını ortaya koyması açısından çalışma önem taşımaktadır.

3. Yöntem

Çalışmada bibliyometrik analiz kullanılarak Türkiye’de yayımlanan “turist rehberliği meslek etiği” konulu tez ve makaleler incelenmiştir. Bibliyometrik analiz sayesinde bilimsel açıdan yararlanılan iletişim araçlarında yayınlanan benzer konulu çalışmaların karşılaştırılması konunun süreç içerisindeki gelişimini görmeye ve konunun önemini kavramaya yardımcı olmaktadır (Ulu & Akdağ, 2015; Güneş vd., 2022). Bu yöntem sayesinde; konuya ilişkin alan yazının gelişmesi, konu hakkında yazılmış olan tez ve makalelerin özelliklerinin saptanması ve turist rehberliği meslek etiği konusunun önemini yeniden vurgulanması amaçlanmaktadır.

Çalışma turist rehberliği meslek etiği ve Türkçe alan yazında yayınlanan çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Çalışmanın evreni ulusal alan yazında yayınlanmış ve iletişim araçlarında yer alan turist rehberliği meslek etiği ve etik davranışlar konulu makaleler ve tezlerdir. Bu kapsamda yapılan incelemeler sonucu 6 adet makale 4 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmaların yapıldığı tarih aralığı, yazar sayısı, yöntem, veri toplama tekniği, elde edilen veri seti, çalışma türü ve veri tabanı bibliyometrik analize tabi tutulmuştur.

4. Bulgular

Ulusal alan yazında turist rehberliği meslek etiği konulu yayınlar üzerine yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik analize tabi tutulması sonucu elde edilen bulguların ayrıntıları aşağıdaki şekillerde sunulmaktadır.

Tablo 1

Bibliyometrik Analiz Sonuçları

		f	%			f	%
Tarih	2007-2014	3	30	Yazar sayısı	Tek yazar	6	60
	2015-2022	7	70		Çift yazar	4	40
Yöntem	Nitel	3	30	Çalışma Türü	Makale	6	60
	Nicel	7	70		Tez	4	40
Veri Toplama Tekniği	Anket	7	70	Veri Seti	Turist rehberi	3	30
	Mülakat	2	20		Turist	6	60
	İçerik Analizi	1	10		Doküman	1	10
İndeks	TR Dizin	6	60				
	Yök Tez	4	40				

Tablo 1’de görüldüğü gibi turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların büyük çoğunluğunun (%70) 2015 – 2022 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Bunun neticesinde; son yıllarda turist rehberliği meslek etiği konusuna olan ilginin arttığı söylenebilir. Turist rehberliği meslek etiği konulu yayınların yazar sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Turist rehberliği meslek etiği araştırmalarında kullanılan yöntemlerin %70 oranı ile nicel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmacıların daha çok tercih ettiği yöntemin nicel araştırma yöntemleri olduğu söylenebilir. Turist rehberliği meslek etiği çalışmalarının veri toplama tekniğine göre dağılımları incelendiğinde, araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen veri toplama tekniğinin anket tekniği (%70) olduğu görülmektedir. Turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların veri setlerinin üç farklı evrene bölündüğünü görmekteyiz. Araştırmacılar tarafından turist rehberlerinin meslek etiği konusunun sıklıkla turistlerin (%60) bakış açısı ile ele alındığını söylemek mümkündür. Turist rehberliği meslek etiği alanında yapılmış çalışmaların %60’ının makale olduğu, %40’ının da tez olduğu görülmektedir. Son olarak turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların çoğunluklu olarak (%60) TR dizinde yayımlandığı görülmektedir.

Tablo 2

Turist Rehberliği ve Etik Konularında Yapılan Araştırmalar

Yazarlar	Çalışma türü	Çalışmanın Adı	Araştırma Alanı	Yöntem	Sonuç
Eren, 2022	Tez	Turist Rehberlerinin Etik Davranışlarının, Turist Tatminine, Tekrar Ziyaret ve Tavsiye Etme Eğilimlerine Etkisinde Cinsiyetin Rolü	Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret eden yerli ve yabancı turistler	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Yerli ve yabancı turistlerin tatmin, tekrar ziyaret etme ve tavsiye etme eğilimleri üzerinde turist rehberlerinin etik davranışlarının etkisi tespit edilmiş ve cinsiyetin düzenleyici etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.
Dündar & Arslantürk, 2022	Makale	Paket Turlarda Etik Dışı Davranışlar: Yabancı Turistler Üzerine Nitel Bir Değerlendirme	Çalışma kartı bulunan turist rehberleri	Nitel araştırma yöntemi, Mülakat tekniği	Turist rehberlerinin tur sırasında yaşamış oldukları etik sorunlar tespit edilmiştir.
Nebioğlu, 2013	Tez	Meslek Etiği: Turist Rehberleri Üzerine Araştırma	Tura katılan Alman, Rus, İngiliz turistler ile yerli turist grupları	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Yerli ve yabancı turistlerin turist rehberlerinin pek çok davranışını etik bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Toksöz, 2015	Tez	Turist Rehberlerinin Meslek Etiği Algısının Ölçülmesi	Çalışma kartı bulunan turist rehberleri	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Turist rehberlerinin yaş, mezuniyeti gibi değişkenlere göre etik algılarının farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
Çokal & Yılmaz, 2020	Makale	Turist Rehberlerinin Etik Davranışlarının Destinasyon İmajına Etkisi: Kapadokya Örneği	Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret eden yerli ve yabancı turistler	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Turist rehberlerinin etik davranışlarının destinasyon imajını etkilediği tespit edilmiştir.
Düz, 2017	Makale	Turist Rehberliğinde Meslek Etiği İlkelerinin Faydacı Etik Yaklaşımı ile Belirlenmesi	Çalışma kartı bulunan turist rehberleri	Nitel araştırma yöntemi, Mülakat tekniği	Çalışma sonuçlarına göre turist rehberliği mesleğinde etik ilkeler turist rehberlerinin taşıdığı mesleki sorumluluklar, rehberlerin kendi aralarındaki ilişkiler, rehberlerin turistler ve diğer turizm paydaşlarıyla ilişkileri çerçevesinde gelişmektedir.
Çokal & Yılmaz, 2020	Makale	Turist Rehberinin Performansının Destinasyon İmajına Etkisinde Etik Davranışlarının Rolü	Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret eden yerli ve yabancı turistler	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Turist rehberlerinin performansının destinasyon imajına olan etkisinde etik davranışların düzenleyicilik rolü olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2

Turist Rehberliği ve Etik Konularında Yapılan Araştırmalar (Devamı)

Yarcan, 2007	Makale	Profesyonel Turist Rehberliğinde Mesleki Etik Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme	İkincil veri kaynakları	Nitel araştırma yöntemi, Doküman analizi	Turist rehberliği meslek etiği kurallarına yeni öneriler sunulmuştur.
Çokal,2019	Makale	Turist Rehberlerinin Performansına ve Etik Davranışlarına Yönelik Turist Algılarının İncelenmesi	Nevşehir ilini ziyaret eden yerli ve yabancı turist	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Turist rehberinin performansı ve etik davranışları bir arada ele alınarak turistlerin buna ilişkin algıları ortaya koyulmuştur.
Çokal, 2019	Tez	Turist Rehberlerinin Performansının Destinasyon İmajına Etkisinde Etik Davranışlarının Düzenleyici Rolü: Nevşehir Örneği	Nevşehir ilini ziyaret eden yerli ve yabancı turist	Nicel araştırma yöntemi, Anket tekniği	Turist rehberlerinin iyi performans sergilediklerini, performanslarını sergilerken etik davranışlarda bulduklarını ve turistlerin Nevşehir yönelik olumlu bir imaja sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki tabloda gösterildiği üzere araştırma kapsamında incelenen turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmalar ve bu çalışmaların elde ettiği sonuçlar gösterilmiştir.

Şekil 1

Kelime Bulutu

Şekil 1’de çalışmalarda en sık kullanılan kelimeler verilmiştir. En çok tekrar edilen kelimelerin “turist rehberliği” ve “etik davranışlar” olduğu tespit edilmiştir. Konu ile birebir bağlantısı olan bu kelime öbeklerinden, genellikle araştırmacıların turist rehberlerinin etik davranışları üzerine odaklandığı anlaşılabilmektedir. Ardından, “Kapadokya Bölgesi”, “turist” ve “destinasyon imajı” gibi kavramların sıklıkla tekrar edildiğini söylemek mümkündür. Araştırmaların genellikle Kapadokya Bölgesini ziyaret eden yerli ve yabancı turistler kapsamında ve turist rehberlerinin etik davranışlarının destinasyon imajına olan etkisini ölçme için yapılan çalışmaların ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda geliştirilen bu çalışmada, turist rehberliği meslek etiği konusunun alan yazındaki mevcut durumuna vurgu yapılmak istenmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilen parametreler ile ulusal alan yazında yapılmış olan turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmaların zaman içerisinde göstermiş olduğu gelişim ve yoğunluk düzeyi bibliyometrik analiz ile saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; turist rehberliği meslek etiği konulu çalışmalara olan ilginin son 10 yılda arttığı, ancak yayınların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar turist rehberlerinin mesleki etik davranışlarını genellikle turistler üzerinden ölçmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum araştırmacıların turist rehberlerinin etik davranışlarını ölçerken turist odaklı hareket ettiklerini göstermektedir. Yapılan çalışmaların pek çoğu nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sadece iki nitel araştırma bulunmaktadır. Araştırmaların çoğu TR Dizinde yayımlanmış makalelerdir.

Sonuç olarak, turist rehberliği ulusal ve uluslararası açıdan önem taşıyan bir meslek ve turist rehberliği meslek etiği konusu araştırmaya değer bir konudur. Konu ile ilgili yapılan araştırmaların ulusal yazına önemli katkı sağladığı söylenebilir. Günden güne araştırmacılar tarafından daha fazla dikkate alınmasına rağmen, yayın sayıları bu denli önemli bir konunun henüz yeterli ilgiyi görmemiş olduğuna işaret etmektedir.

Araştırma kapsamında; turist rehberliği meslek etiği araştırmalarının genellikle turist rehberi ya da turist özelinde araştırıldığı ve araştırma sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Turist rehberlerinin diğer paydaşlar ile olan ilişkilerini (meslektaşları, seyahat acenteleri, konaklama işletmeleri, yiyecek içecek işletmeleri, hediye eşya işletmeleri, yerel halkla ilişkileri ve benzerleri gibi) incelenmesini içerecek kapsamlarda yeni çalışmalar önerilebilir. Araştırma ulusal yazın temel alınarak, sadece Türkçe yazılmış olan lisansüstü tezlerin ve makalelerin bibliyometrik analizi ile sınırlı tutulduğundan, uluslararası alan yazında yer alan çalışmaların incelenmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Cohen, E. (1985) The tourist guide. *Annals of Tourism Research* 12(1), 5–29.
- Çiçekli Ayyıldız, S. (2022) *Turist rehberlerinin iş ve yaşam doyumunun mesleki bağlılık düzeylerine etkisi* (Tez No. 736777) [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çokal, Z. (2019), Turist rehberlerinin performansına ve etik davranışlarına yönelik turist algılarının incelenmesi. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19(4), 1143–1168.
- Çokal, Z. & Yılmaz, İ. (2020). Turist rehberinin performansının destinasyon imajına etkisinde etik davranışlarının rolü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 15(2), 493–518.
- Düz, B. (2017) Turist rehberliğinde meslek etiği ilkelerinin faydacı etik yaklaşımı ile belirlenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10(2), 1639 1661.
- Eren, A.S. (2022) *Turist rehberlerinin etik davranışlarının, turist tatminine, tekrar ziyaret ve tavsiye etme eğilimlerine etkisinde cinsiyetin rolü* (Tez No. 735676) [Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Fang, F. & Wang, C. (2015). A study on the factors influencing the professional ethics of tourist guides by IPA. *Journal of Anhui Agricultural University*, 4.
- Fennell, D. A. & Malloy, D. C. (1999). Measuring the ethical nature of tourism operators. *Annals of Tourism Research* 26(4), 928–943.
- Güneş, S. G., Gündoğdu, K. & Aksu, H. S. (2022) Ulakbim tarafından taranan ulusal hakemli dergilerde yayımlanmış gönüllü turizm konulu makalelerin bibliyometrik analizi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 5(1), 1-15.
- Jamal, T. & Camargo, B. A. (2014). Sustainable tourism, justice and an ethic of care: Toward the just destination. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(1), 11–30.
- Kim, N. Y. & Miller, G. (2008). Perceptions of the ethical climate in the Korean tourism industry. *Journal of Business Ethics*, 82(4), 941–954.
- Koocher, P. G. & Keith-Spiegel, P. (2016). *Ethics in psychology and the mental health professions standart and cases*. (4. edition). Oxford University Press.
- Mancini, M. (2001). *Conducting tours*. (3.edition). Delmar Publishers.
- Öter, Z. (2007). *Seyahat acentelerinde pazarlama bilgi sistemlerine turist rehberlerinin katkıları: Ege bölgesi örneği* (Tez No. 208494) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Resmi Gazete, (2012). 6326 Sayılı Turist Rehberliği Mesleği Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm> (29 Ocak 2022).
- Resmi Gazete, (2014). Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141226-25.htm> (26 Mart 2022).
- Sims, R. R. (1992) The challenge of ethical behavior in organizations. *Journal of Business Ethic*, 11(7), 505–513.
- Ulu, S. & Akdağ, M. (2015). Yayımlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili: Selçuk Dergisi Örneği. *Selçuk İletişim*, 9(1), 5-21.
- Wu, X. (2010). Professional ethical behaviour of tour guides: Structural composition and influencing reasons. *Tourism Science*, 24(06), 28-38.
- WFTGA (2022) The code of guiding practice. <https://wftga.org/about-us/the-code-of-guiding-practice/> (20 Mart 2022).
- Yarcan, Ş. (2007) Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 18(1), 33-44,
- Zengin B, Eker, N. & Erkol Bayram, G. (2017). Turist rehberliği meslek kanununun profesyonel turist rehberlerince değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* 14(2), 142–156.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %35
2. yazar katkı oranı : %32,5
3. yazar katkı oranı : %32,5

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 04.04.2023
Revizyon Tarihi (Revised) : 20.05.2023
Kabul Tarihi (Accepted) : 31.05.2023

TURED
JOTOĞ

Turizm Rehberliği Mesleği İçin Bir Uzmanlaşma Önerisi: Engelli Turist Rehberliği

A Specialization Proposal for the Tourism Guidance Profession: Disabled Tourist Guidance

Doç. Dr. Ümit ŞENGEL

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Sakarya University of Applied Sciences, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: umitsengel@gmail.com

Nazife KARAMANLIOĞLU

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Sakarya University of Applied Sciences, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: karamanlioglunazife@gmail.com

Öz

Amaç ve Önem: Çalışmada engelli turist rehberliğinin turizm rehberliği mesleği için bir uzmanlaşma önerisi olarak sunulması amaçlanmaktadır. Özel gereksinimli grupların seyahat etme taleplerine uygun cevap verebilecek rehberlerin olması gerekmektedir. Bu nedenle bu insanların özel gereksinimlerine göre farklı alanlarda eğitim alan rehberlerin mesleklerinde rekabet avantajı elde edebilecekleri düşünülmektedir.

Yöntem: Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak saha araştırması süreci gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Veri toplanacak grup işitme engelli bireylerle ilgili konferans ve işaret dili eğitimi esnasında belirlenmiştir. Toplam 9 kişiden odak grup görüşmesi yöntemiyle veriler elde edilmiştir. Veriler MAXQDA programı kullanılarak içerik analize tabi tutulmuştur.

Bulgular: Elde edilen sonuçlara göre rehber aday katılımcılar engelli turist rehberliğinin turizm rehberliği mesleği için bir uzmanlaşma alanı olabileceği konusunda görüş birliğine sahiptir. Duyarlı bir görüntü sergilemekte olan katılımcılar bu konuda uzmanlaşmanın ekonomik getirilerinden ziyade sosyal sorumluluk ve farkındalık gibi amaçlarla gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca turizm rehberlerinin bu konuda uzmanlaşmalarını belirleyen esas unsurun kişilik özellikleri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Bu çalışma, engelli bireylerin sahada (müze ve ören yerleri) yapacakları seyahatleri kolaylaştırmak amacıyla engelli turist rehberliğinin turizm rehberliği mesleğinin bir uzmanlaşma alanı olarak öneren literatürdeki önemli çalışmalardan biridir. Konu özel gereksinimli grupların hayatın her alanında olduğu gibi, müze ve ören yerlerindeki seyahatlerde de kendilerini rahat hissetmeleri ve kaynakları eşit paylaşmaları gerektiği düşüncesinden hareketle gerçekleştirilmiştir.

Sınırlılıklar: Çalışma işitme engeli konusunda bir tanıtıcı konferans ve temel düzeyde işaret dili eğitimi verildikten sonra gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle engelli bireyler konusunda önemli bir farkındalığı ortaya koymakla birlikte, tek bir özel gereksinimli grupta sınırlıdır.

Uygulanabilirlik: Son yıllarda özel gereksinimli gruplarla ilgili olarak özellikle konaklama tesisleri bağlamında yapılan çalışmaların turizm endüstrisindeki diğer tüm alanlara yayılması önemli bir ihtiyaçtır. Seyahat acentalarının özel turlar tasarlayarak bu insanların turlara katılmalarına imkân sağlamaları ve turizm rehberlerinin ise konuyla ilgili özel eğitim alarak uzmanlaşmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm rehberliği, engelli rehberliği, uzmanlaşma, farkındalık, sosyal sorumluluk

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: In the study, it is aimed to present the disabled tourist guidance as a specialization proposal for the tourism guidance profession. There should be guides who can respond appropriately to the travel demands of groups with special needs. For this reason, it is thought that the guides who receive different trainings according to the special needs of these people will gain a competitive advantage in their profession.

Methodology: In the study, the field research process was carried out by using qualitative research methods. A focus group interview was used as a data collection tool. The group to collect data was determined during the conference and sign language training on hearing-impaired individuals. Data were obtained from a total of 9 people using the focus group interview method. The data were subjected to content analysis using the MAQDA program.

Findings: According to the results obtained, the guide candidate participants have a consensus that disabled tourist guidance can be a specialization area for tourism guidance. Participants, who display a sensitive image, state that specialization in this subject should be realized for purposes such as social responsibility and awareness rather than economic benefits. In addition, it has been concluded that the main factor determining the specialization of tourism guides in this subject is personality traits.

Originality/Value: This is the first study in the literature to suggest disability tourist guidance as a specialization area of the tourism guidance profession in order to facilitate the travels of persons with disabilities in the field (museums and historical sites). The subject has been carried out with the idea that groups with special needs should feel comfortable and share resources equally in travels to museums and ruins, as in all areas of life.

Limitations: The study was carried out after an introductory conference on hearing impairment and basic sign language training. For this reason, although it reveals an important awareness about disabled individuals, it is limited to one group with special needs.

Implications: It is an important need to spread the studies carried out in recent years, especially in the context of accommodation facilities regarding groups with special needs, to all other stakeholders in the tourism industry. It is recommended that travel agencies design special tours and allow these people to participate in tours, and that tourism guides specialize in the subject by receiving special training.

Keywords: Tourism guidance, disabled guidance, specialization, awareness, social responsibility

Paper Type: Research article

Giriş

İnsanlar, varoluşlarından itibaren seyahat etmiş ve bu seyahatler günümüze kadar hız kesmeden devam etmiştir. Bu seyahat hareketlerine sebep olan çok farklı seyahat motivasyonlarının olduğu bilinmektedir. İlk zamanlarda uzun süren ve genel olarak bir seyahat aracı olmadan gerçekleştirilen seyahatler tekerleğin icat edilmesi, hayvanların evcilleştirilmesi, buharlı araçların icadı, sanayi devrimi gibi etkenlerle daha kolay, hızlı ve konforlu bir hale gelmiştir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri alanından yaşanan gelişmeler ve havacılık sektörünün öncülük ettiği ulaştırma teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte, seyahat hareketleri daha da hissedilir farklılıklar içerecek şekilde gelişimini sürdürmektedir. Seyahat alanında yaşanan gelişmelerin ortaya çıkmasında turizm amaçlı yapılan seyahatlerinde önemli bir payı vardır (Çallı, 2015). Thomas Cook'un öncülük ettiği Grand Tur ile temeli atılan modern turizm faaliyetleri, 2. Dünya Savaşı sonrası meydana gelen sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik değişiklikler sonucu daha da gelişmeye başlamış turizm talebinde ciddi bir artış yaşanmıştır. Tüm bunlar seyahat hareketlerinin çapını ve turizm faaliyetlerinin seyahat hareketlerine olan etkisini ortaya koymaktadır. Bu doğal olarak paylaşılması muhtemel bir pazarın oluşmasını sağlamakta ve doğal olarak pazardan pay almak isteyen arz üreticisi paydaşların rekabetini zorunlu kılmaktadır.

Tüm endüstri veya sektörlerde olduğu gibi turizm alanında da giderek zorlu hale gelen rekabet ortamında avantajlı olabilmek adına bazı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Turizmde aktif çalışan işletmeler, buldukları rekabet ortamında planlı düşünerek, farklı pazar arayışlarına girerek ve bu bağlamda da pazarlama konusunda farklı yöntemler uygulayarak avantajlı konuma gelebilmektedir. Bu bağlamda işletmeler, müşteri portföyünün tüm gereksinim ve isteklerini karşılayabilmek amacıyla niş pazarlara yönelebilmektedir. Gereksinimleri tam olarak karşılanamayan küçük bir müşteri grubunun taleplerini daha iyi karşılayabilmek için belirlenen dar kapsamlı, küçük bir pazar bölümü olarak ele alınan niş pazar ilgili işletmelere önemli getiriler sağlarken, tüketiciler de taleplerine uygun ürünleri kullanma imkanına kavuşmaktadır (Arslan, 2006; Albayrak, 2011). Dolayısıyla turizmde giderek artan talebin oluşturduğu niş pazarlara yönelik çabaların önemli sonuçlar doğuracağı tahmin edilmektedir.

Turizm alanında rekabeti oluşturan unsurların gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Bu bağlamda turizm faaliyetleri bağlamında ürün farklılaştırma yapan destinasyon veya işletmeler pek çok farklı alternatif turizm çeşidinin gelişmesine öncülük etmektedir. Turizmin farklı alternatiflere imkân sağlayan çeşitliliğinin yanında, yapılan faaliyetlerin benzersiz, diğerlerine göre daha kaliteli ve rakiplerine göre farklılık göstermesi gibi konular turizmde rekabet avantajı sağlamaktadır. Bu konuların yanı sıra, turizmde karşılaşılan sorunlara çözüm bulma, turistik mekânları koruma, düzenlenen faaliyetleri daha gelişmiş şekilde gerçekleştirme ve turizmin her bireye hitap etmesi gibi konular da rekabeti etkilemektedir.

Son zamanlarda yaşanan gelişmeler sayesinde yalnızca turistik destinasyonlar değil, aynı zamanda turizmdeki tüm paydaşların kendilerini yenileyerek farklı turistik taleplere cevap verebilecek konuma gelmeleri bir zorunluluk halini almıştır. Bu zorunlulukla karşı karşıya kalan önemli bir turizm paydaşı da turizm rehberleridir. Yaşanan gelişmelere ve turist sayısındaki artışa paralel olarak, arz sağlayıcı paydaşların sayısında da bir artış meydana gelmektedir. Türkiye turizmde yaşanan gelişmeler ve artan rekabetten payını alan önemli bir paydaş gurubu olarak rehberlerin kendilerini yenilemeleri ve farklı arayışlara girmeleri gerekmektedir. Celep (2022) bu ihtiyaca cevap verebilecek bir değerlendirme yapmak için uzmanlaşmayı önemli bir araç olarak ifade etmektedir. Bu bilgilerden hareketle çalışmada engelli turist rehberliğinin turizm rehberliği mesleğinde giderek artan rekabet koşullarında alternatif bir uzmanlaşma alanı olup olmayacağının tartışılması amaçlanmaktadır. Nitekim diğer tüm bireylerle eşit haklara sahip olan bu özel gereksinimli insanların ihtiyaçlarına cevap vermek önemlidir. Bu uzmanlaşmanın turist rehberleri açısından hem ekonomik kazanç sağlama hem de sosyal sorumluluk ve empati gibi duygular geliştirme bakımından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Kavramsal ve Teorik Çerçeve

Turizm rehberliği, turist rehberliği veya turizm rehberliği gibi farklı isimlerle ele alınan mesleğin dünyanın her ülkesinde benzer prosedür ve uygulamalarla gerçekleştiğini söylemek oldukça güçtür. Mesleğin gerek eğitim boyutu gerekse de uygulama biçimleri itibarıyla en sistemli şekilde uygulandığı ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu nedenle daha lisans eğitimi sürecinde mesleğe ilişkin yüksek düzeyde beklentilerin oluşmaya başladığı görülmektedir (Zengin vd., 2017; Şengel vd., 2021). Ancak mesleğe ilişkin uluslararası prosedür ve uygulamaların olmaması, mesleğe ilişkin uluslararası standartlarda oluşmuş evrensel nitelikte kavramsal veya teorik bir çerçevenin ortaya konulmasını da zorlaştırmaktadır. Doğal olarak engelli turist rehberliği gibi spesifik ve bir uzmanlaşma önerisi olarak sunulan kavramın literatürdeki kullanımının da kısıtlı olduğu söylenebilir. Bu nedenle konunun kavramsal ve teorik çerçevesi engelli turizmden hareketle oluşturulmuştur.

Dünya üzerinde her insanın turizm faaliyetlerine katılma hakkı vardır. Tatile çıkmak, keyifli vakit geçirmek, turizm faaliyetlerine katılıp bilgi edinmek engelli ya da engelsiz birey ayrımı olmadan herkes için bir gereksinimdir. Zira, engellilik durumu, kişilerin topluma katılmasında, gereksinimlerini giderebilmesinde, toplumsal hayata uyum sağlamasında ulaşılabilir kaynaklara erişme açısından birtakım sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda 2000’li yıllar itibarıyla turizm alanında ‘*engelli turizm*’ temalı çalışmaların ciddi bir artış gösterdiği söylenebilir (Ray & Ryder, 2003; Eichhorn & Buhalis, 2011; Akıncı & Sönmez, 2015; Cloquet vd., 2018; Türkseven vd., 2022; Qiao vd., 2023). Bu çalışmalar genel olarak engelli bireylerin de kolaylıkla sosyalleşebilmesi ve aktivitelere katılabilmesi açısından aktif faaliyet gösteren destinasyonların ve turizm işletmelerinin sunmuş olduğu imkanların önemine ve uygulanabilir olmasına yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları, oluşan sosyal sorumluluk düzeyleri nedeniyle engelli bireylerin de gün geçtikçe turizm faaliyetlerine daha sık katılmalarını özendirilmektedir.

Engelli turizmi bir yandan özel gereksinimli grupların turistik amaçlı seyahatlere katılmalarını özendirirken, diğer yandan işletmelerin var olan bir pazara uygun ürünler üretmelerini teşvik etmektedir. Amaç doğrudan bu yönde olmasa da pazardaki fırsatlar gibi konularda ortaya konan bilgi ve tespitler böyle bir sonucun ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Bu bilgilere rağmen engelli turizm ile ilgili çalışmaların belli alanlara yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu anlamda konu genelde konaklama işletmeleri öne çıkmakta ve engelli turizmi bağlamında otel işletmelerinin sunmuş olduğu imkânlar, engelli bireylere konaklama açısından kolaylık sağlayacak şekilde gelişmesi gerektiği ifade edilmektedir. Engelli turizmi otellerde engelli bireylerin rahat bir konaklama geçirmeleri için bazı koşulların sağlanması gerektiği bilinmekte ve bunlar aşağıdaki gibi ele alınmaktadır (Bulgan & Çarıkçı, 2015);

- Otellerde bulunan odaların engelli bireylerin ihtiyacına uygun tasarlanması
- Prizlerin yürüme engelli bireyler için daha alçak konumlandırılması ve oda kapı genişliğinin biraz daha büyük yapılması
- Odaların bazı alanlarında tutunma için desteklerin yapılması
- Odalarda resepsiyon ile bağlantılı alarm sistemlerinin yapılması
- Odaların giriş kısımlarına eşik yapılmaması
- Görme engelli bireylere uygun sesli sistemlerin inşa edilmesi
- İşitme engelli bireyler için otellerde işaret dili konusunda eğitim almış belli sayıda personelin çalıştırılması ve mümkün oldukça bunların müşteriyle iletişim halinde olabilecekleri her departmana yayılması
- Engelli bireyler için resepsiyonda bulunan masaların/desklerin daha alçak şekilde planlanması
- Konferans salonlarında yürüme engelli bireyler için uygun oturma alanlarının ayarlanması ve işitme engeli son derece olmayan bireyler için ses sistemlerinin organize edilmesi

Engelli turizmüne yönelik çalışmalarda engelli kişilerin turizm faaliyetlerine katılmasında aktif rol oynayan işletmeler, engelli kişilerin seyahat motivasyonları, tatile çıkmadaki karar alma süreçleri, edinilmiş deneyim ve memnuniyetleri, konaklama işletmelerinin engelli turizmde aktif rol alabilme durumları, rehberlik öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutum, istek ve beklentileri gibi konulara dayalı bir teorik çerçeve şekillenmektedir (Kozak & Turan, 2014; Gül, 2021). Örneğin; Israeli (2002) yaptığı çalışmada engelli bireylerin aslında turizmde önemli bir oranı kapsamalarına rağmen, turizm faaliyetleri içerisinde yeteri kadar hizmet alamadıklarını belirtmiştir. Çalışma

turizmde erişilebilirlik kavramının ne denli önemli olduğunun irdelenebilmesine dair öngörüler de sağlamaktadır.

Eryılmaz (2010) gerçekleştirdiği çalışmada engelli birey sayısının artmakta olduğunu, buna bağlı olarak engelli turizmi pazarının giderek önem kazanacağını ve mutlak surette gelişeceğini ifade etmektedir. Çalışmada tesislerin ve otel işletmelerinin engelli turizmüne hazır olup olmadıklarını ölçmek ve bunların ne tür faaliyetlerde bulduklarını tespit etmek hedeflenmiştir. Hizmet alan engelli bireylere kalite ve sunulan hizmetler doğrultusunda sorular yöneltilmiş ve konuyla ilgili sonuçlar tespit edilerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda işletmelerin engelli turizmi pazarının önemini farkında olmadıkları kanısına varılmıştır.

Kaçmaz ve Toker'in (2014) yapmış oldukları çalışmada engelsiz turizmin önemi ele alınmıştır. Turizm faaliyetine katılacak olan engelli bireylerden oluşan müşteri portföyünün oldukça önem kazandığı bir ortamda, yapılan uygulamaların ve sunulan imkânların yeterli olmadığı ifade edilmektedir. Turizm işletmelerinin de kendi içerisinde engelli turizmüne sıcak bakmama sebepleri araştırılmıştır. Bunlardan yola çıkılarak Türkiye'de ilk ENAT (Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı) üyesi olan Alanya seçilmiş ve çalışma burada gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Alanya'da bulunan ve tüm yıl boyunca faaliyetlerini sürdüren oteller ele alınmıştır. Sonuç olarak engelli bireylerin turizme karşı olan algılarının olumlu olduğu görülmüştür. Engelsiz turizm faaliyetleri için konaklama işletmelerine büyük görevlerin düştüğü vurgulanmaktadır. Son olarak Alanya'da bulunan işletmelerin de müşteri memnuniyetini arttırmak, mevsimsellikten etkilenmemek ve karlılık için engelli turizm pazarına da hitap etmeleri gerektiği çalışmanın sonuçları bağlamında tartışılan konulardan biri olmuştur.

Engelli turizmle ilgili olarak seyahat alanında yapılmış çalışmaların da olduğu bilinmektedir. Rummel (2008) konuyla ilgili olarak yaptığı çalışmada engelli bireylerin yaş aralığını, yıllara göre hangi ülkeleri ziyaret ettiklerini, seyahate kiminle çıktıklarını, turizm amaçlı seyahatlerinde yeterli hizmeti alıp almadıkları hakkındaki düşüncelerini ve turizm faaliyetleri sonrasında yeterli bilgiye sahibi olup olmadıklarını ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucuna göre, engellilere yönelik olarak otel ve havayolu rezervasyonlarında yetersizlik olduğu saptanmıştır. Ayrıca, engelli bireylere yönelik olarak pek çok noktadaki detayların eksik olduğu ve bunun olumsuz bir durum olduğu vurgulanmıştır. Konuyla ilgili özellikle ağırlama endüstrisi için başarılı çalışmalar olsa da turizmle ilgili diğer alanlarda eksikliklerin olduğu söylenebilir. Mckercher arkadaşları (2003), bir seyahat acentasının sunmuş olduğu imkanlar, müşteri ihtiyaçlarını karşılayabilme durumu ve müşterilere uygun imkanlar sağlanması ve başarısıyla ilgilidir. Çalışmada seyahat acentalarının önemi ve seyahat acentalarının sunmuş olduğu imkanların engelli bireyler açısından da yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Saha araştırması aşamasında yer olarak Hong Kong seçilmiş ve orada bulunan seyahat acenteleri üzerinden çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma, seyahat acentalarının engelli bireylere sunmuş olduğu hizmetlerin yeterli olmadığına dair sonuçlar ortaya konmuştur. Burada saptanan yetersizlik ise Hong Kong'da seyahat acentalarının çok yüksek fiyatta paket tur düzenleyip satmaya çalışması ve engelli birey ayrımı şeklinde bir pazar çalışması yapmamaları şeklinde iki nedene bağlanmıştır.

Engelli turizmle ilgili olarak kısıtlı da olsa turizm rehberliği konusuna dair yapılan çalışmalarda mevcuttur. Bu çalışmaların genellikle engelli bireylere ilişkin konuyla ilgili eğitim alan öğrencilerin algı ve tutumlarını ölçmeye yönelik olduğu görülmektedir. Schitko (2009) yaptığı çalışmada gelecekte turizm alanında çalışacak ve rehberlik yapacak turizm rehberliği bölümünde okuyan öğrencilere; engelli bireyler hakkındaki düşüncelerini, engelli bireylere yönelik tepkileri ölçmek ve engelli bireylere karşı olumlu tutum ve düşünce içerisinde olmalarını sağlamak adına bir eğitim planlanmıştır. Verilen eğitimden sonra turizm öğrencilerinin engelli bireylere karşı olan tutum ve davranışları bir süre gözlemlenmiştir ve sonrasında değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmadaki amaç ise öğrencilerinin engelli bireylere karşı olan algılarını olumlu yönde etkilemek ve daha çok

engelli bireyi turizme kazandırmaktır. Benzer şekilde Solmaz ve Yenişehirlioğlu (2020) tarafından yapılan çalışmada turizm rehberliği öğrencilerinin engelli turizmine ve engelli turizmde yer alacak olan engelli bireylere yönelik düşünceleri, bakış açıları ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda rehberlik öğrencilerinin engelli bireylere pozitif baktığı, engelli turiste hizmet etmenin veya onlarla iş yerinde çalışmanın bir sorun teşkil etmeyeceği, her konuda destekte ve yardımda bulunmaya istekli oldukları ortaya konulmuştur.

2. Metodoloji

Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen saha çalışmasında, veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Araştırmada temsil yeteneğinden ziyade derinlemesine bilgi elde edilmek istendiği için bu yöntem kullanılmıştır (Patton, 1987). Çalışmada katılımcıların birbirlerinin görüşlerinden etkilenecek daha derinlemesine görüş bildirmeleri düşüncesiyle odak grup görüşmesi tercih edilmiştir (Aldemir vd., 2020). Bu bağlamda çalışmada iki aşamalı bir uygulama gerçekleştirilirken, işitme engeli konusunda verilen konferans ve konferans sürecinde ikinci etap veri toplama süreci olan odak grup görüşmesinin katılımcıları belirlenmiştir. Çalışmada ilk olarak Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Turizm Fakültesinde Turizm Rehberliği bölümünde okuyan son sınıf öğrencilerine yönelik bir işaret dili konferansı ve eğitimi düzenlenmiştir. İşitme engelli bireylerin turizme katılımı konusunda ortaya atılan sessiz turizm kavramı seçilen konferans ve eğitim konusunun çalışmaya uygun olduğuyula ilgili referans bilgiler sağlamaktadır (Yıldız vd., 2018). Eğitim esnasında 10 kişiden oluşan bir odak grup görüşmesi için katılımcı talebi doğrultusunda 7 kadın, 3 erkek olmak üzere toplam 10 gönüllü belirlenmiş, ancak erkek gönüllülerden biri odak grup görüşmesine katılmamış ve toplam 9 katılımcı üzerinden odak grup görüşmesi gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin toplanması için Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu'ndan E-26428519-044-80068 numaralı etik kurul kararı alınmıştır. Konferans ve eğitime ilişkin görseller çalışmanın sonunda ekler bölümünde yer alırken, odak grup görüşmesi sonucu elde edilen veriler araştırma problemini açıklamaya uygun temalar üzerinde bulgular kısmında raporlanmıştır. Veriler daha önce literatür taraması sonucu oluşturulan ve uzman görüşü neticesinde son hali verilen 5 sorudan oluşan bir soru formu yardımıyla elde edilmiştir. Bu sorular; Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?, Engelli bireyler ve engelli bireylerin turizme katılması hakkında neler düşünüyorsunuz?, İlerde rehberlik mesleğinde uzmanlaşma imkânınız olsa engelli rehberliği açısından kendinizi geliştirmek ister misiniz? (Ekonomik kaygı mı, sosyal sorumluluk mu, manevi hissiyat mı?), Aldığımız konferansın içeriği hakkında ne düşünüyorsunuz?, Aldığımız eğitim engelli bireylere, engelli turizmine, engelli rehberliğine yönelik düşüncelerini olumlu ya da olumsuz etkiledi mi?, İlerde engelli rehberliği alanında uzmanlaşmak isterseniz ne tür engelli bireyler açısından uzmanlaşmak istersiniz? Neden, açıklayınız? şeklindedir.

Çalışmanın saha araştırması sürecinde elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi belgeleri, bilgileri, görüşmeleri veya ses/görüntüleri karşılaştırır ve analiz eder (Coşkun vd., 2015). Yıldırım ve Şimşek (2016) konu seçimi, verilerin kodlanması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların ifade edilmesi ve yorumlanması olmak üzere içerik analizinin dört aşamasının olduğunu bildirmekte ve bunların önemsenmesi gerektiğini ifade etmektedir. İçerik analizinin ilk aşamasında olarak literatür taraması ve uzman görüşü neticesinde 10 tema belirlenmiştir. Akabinde verilere yapılan kelime bulutu analizi sonucunda bunlar Şekil 1'de verildiği haline dönüştürülmüştür. Temalar oluşturulduktan sonra MAXQDA nitel analiz programına aktarılmıştır. Daha sonra veriler sırasıyla birer cümle olacak şekilde ilgili olduğu tespit edilen temalara kodlanmıştır. MAXQDA analiz programının bulguları sistematik değerlendirmesine imkân sağlayan görsel araçları yardımıyla analizler gerçekleştirilmiştir (Kuckartz & Radiker, 2019; Işkın vd., 2022; Şengel vd, 2022).

Şekil 1

Temalara İlişkin Kod Bulutu

Nitel araştırmalarda nicel araştırmaların aksine geçerlilik ve güvenilirliğin değerlendirilmesi ve bulguların sunulmasının zor olduğu düşünülse de nitel araştırmaların da kendine has yöntemleri bu düşüncenin ortadan kalkmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu bağlamda, yöntemsel gelişmeler ve teknolojinin katkılarıyla geliştirilen nitel analiz programları sayesinde tutarlı ve kolay yöntemlerin geliştiği söylenebilir. Bu çalışmada odak grup görüşmesinin yapılmış olması, toplantı zamanının ve katılımcıların kayıt altına alınması gibi süreçler geçerlik konusundaki şüpheleri ortadan kaldırmaktadır. Bu bilgiler, nitel araştırma için Miles ve Huberman'ın (1994) üzerinde durduğu iç ve dış geçerlilik konusundaki tereddütlerin giderilmesine olanak sağlamaktadır. Nitel araştırma için gerekli özen gösterilmezse verilerin güvenilirliği ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilir. Eski dönemin geleneksel yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalarda verilerin güvenilirliği ile ilgili sorunların çözülmesi, araştırmacı ve verilerin kaydedilmesi ile ilgilidir (Lune & Berg, 2017; Işkın, 2021). Bu çalışmada görüşme sürecinin elektronik cihazlar yardımıyla ses dosyası olarak kayıt altına alınması güvenilirlikle ilgili endişeleri ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca analiz programının temalar ve verilerin temaların içine kodlanmış versiyonu da araştırmacılar tarafından muhafaza edilmektedir. Bu durumda veri güvenilirliğini sağlayan başka bir durum olarak ifade edilebilir.

3. Bulgular

Odak grup görüşmesine katılan katılımcıların 7'sinin kadın 2'sinin erkek olduğu Tablo 1'den anlaşılmaktadır. Katılımcıların annelerinden biri güvenlik, diğer işçi ve geriye kalanların tümü ise ev hanımıdır. Babalarının mesleklerinde ise genelde emekli ve esnafın çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcılardan sadece üçünün ailesi ve akrabalarında engelli bireylerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu önemli bir veridir. Nitekim yakın çevrelerinde engel durumu olmamasına rağmen öğrencilerin tümü konuyla ilgili duyarlı bir tutum sergilemişlerdir.

Tablo 1

Katılımcıların Tanımlayıcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Anne Mesleği	Baba Mesleği	Yakınlarındaki Engelli Durumu
K1	Erkek	Ev Hanımı	Emekli	Yok
K2	Kadın	Ev hanımı	Kebabçı	Yok
K3	Kadın	İşçi	Dönerci	Yok
K4	Kadın	Güvenlik	Marangoz	Babaannem (fiziksel engelli ve Alzheimer)
K5	Kadın	Ev Hanımı	Memur	Yok
K6	Kadın	Ev Hanımı	Emekli	Yok
K7	Kadın	Ev Hanımı	Emekli	Babaannem (Alzheimer), bir akrabam (Down Sendromlu)
K8	Kadın	Ev Hanımı	Terzi	Yok
K9	Erkek	Ev hanımı	Marangoz	Anneannem (bedensel engelli)

Tablo 2 katılımcıların çalışmanın birinci aşamasında gerçekleştirilen konferansa ve konferans sonucuna bağlı olarak engelli turist rehberliğine yönelik gerçekleştirdikleri tutuma ilişkin bilgiler sağlamaktadır. Katılımcıların tümü verilen eğitimin içeriğine ve aktivitenin yapılmasına dair olumlu bir görüş bildirmişlerdir. Bu durumun kendilerinde bir farkındalık oluşturduğuna dair görüşler oluşmuştur. Nitekim 9 katılımcının tümü konferans ve eğitim içeriğinin kendilerini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan 5 kişi engelli turist rehberliği konusunda uzmanlaşmak isteyebileceğini ifade etmekte, ancak konuyla ilgili koşulların (teçhizat, personel, bilinç altyapı ve üstyapı vb.) sağlanması gerektiğini düşünmektedir. İstemeyenler ise duyarız olmaktan ziyade, süreci layıkıyla yönetememe endişesi taşımaktadır. Tüm katılımcılar engelli bireylerin turizme/turlara katılması gerektiğini ve bunun onların en doğal haklarından olduğunu ifade etmiştir. Son olarak katılımcılardan 7 kişi imkân engelli turist rehberi olmak istemeleri durumunda, bu tercihlerinin işitme engelli bireylere yönelik olacağını beyan etmişlerdir. Bu konudaki görüşün ortaya çıkmasında alınan eğitimin önemli bir referans olduğu vurgulanmış ve farklı engelli bireylerle ilgili eğitim alınması durumunda bu düşüncelerinin değişebileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 2

Katılımcıların Konferans İçeriği ve Engelli Rehberliğiyle ilgili Temel Görüşleri

Katılımcı	Engelli Bireylerin Turizme Katılması	Engelli Rehberliğinde Uzmanlaşma İsteği	Konferans ve Eğitimin İçeriği	Konferans ve Eğitim Sizi Nasıl Etkiledi?	Engelli Bireylerle İlgili Hangi Konuda Uzmanlaşmak İstersiniz?
K1	✓	✓	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K2	✓	✓	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K3	✓	✓	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K4	✓	✓	✓	✓	Otizmlili Bireyler
K5	✓	X	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K6	✓	X	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K7	✓	X	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K8	✓	X	✓	✓	İşitme Engelli Bireyler
K9	✓	✓	✓	✓	Fiziksel Engelli Bireyler

Şekil 2, çalışma kapsamında elde edilen veriler içerisindeki kelimelerin tekrar edilme sıklığını göstermektedir. Kelimelerin tekrar edilme sıklığına bağlı olarak ebatları büyümektedir. Konuyla ilgili ve temalarla yakın ilişkisi olan kelimelerin tekrar edilmesi katılımcıların konuyla ilgili bilgi düzeylerini göstermek adına önem taşımaktadır. Bu analiz sürecinde bağlaçlar ve çalışma kurgusu içerisinde bir anlam ifade etmeyen sözcükler devre dışı bırakılmaktadır. *Özel* ve *dili* gibi anlamsız görünen kelimelerden biri *özel gereksinimi* diğeri ise *işaret dilini* çağrıştırdığı için devre dışı bırakılmamıştır. Kelime bulutu tek kelimeye ilişkin değerlendirme içerdiğinden böyle bir durumla karşılaşılmaktadır. Ayrıca ek alma durumu ve yazım yanlısına bağlı olarak farklılaşan kelimeler ise çalışmanın amacına uygun olacak şekilde ilgili kelimelerle birleşmektedir. Buradan hareketle çalışma kapsamında engelli ve bu kavramla ilişkili olarak işitme ve yürüme gibi sözcüklerin çok sık tekrar edildiğine rastlanmaktadır. Bununla birlikte engelli bireylerle ilgili tutumları belirleyen farkındalık, sorumluluk, empati, manevi, sağlıklı ve özel gibi sözcüklerinde sık tekrarlanan sözcükler arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmaya bağlantılı olan, rehberlik, hizmet ve tercih gibi kelimelerinde katılımcılar tarafından çok sık tekrar edildiği Şekil 2'den anlaşılmaktadır.

Şekil 2

Verilere İlişkin Kelime Bulutu

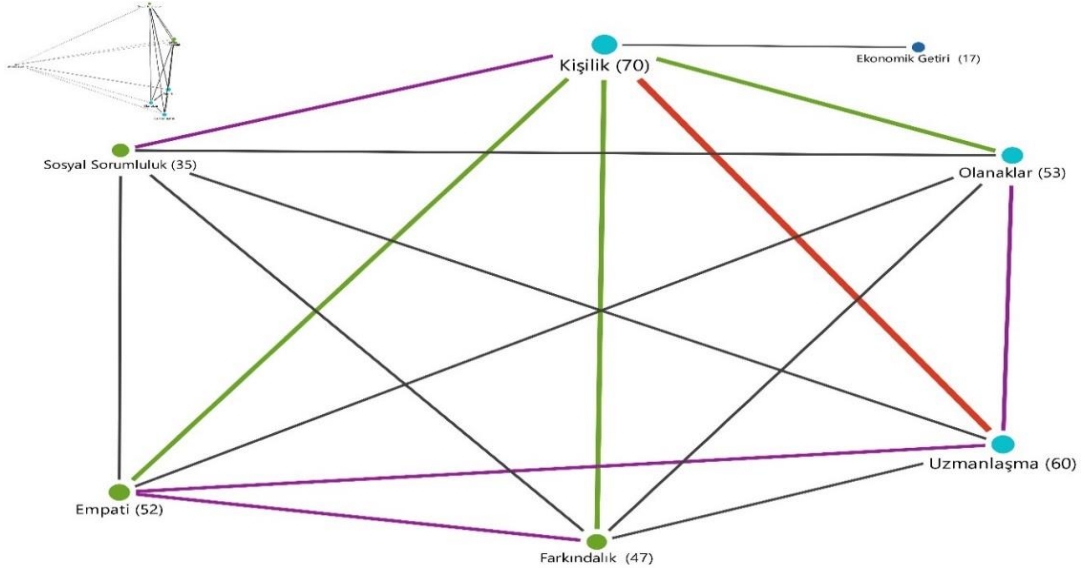
Çalışmada ele alınan temalara ilişkin kod ilişki haritası Şekil 3'te yer almaktadır. Şekil 3'ün sol üst köşesinde yer alan küçük gösterge kod ilişki haritası analizinin ilk versiyonunu oluşturmaktadır. Bu görsel temalar arası ilişkilerin şiddetine bağlı olarak büyük şekle dönüştürülmüştür. Burada ilişkilerin gücü 1-7 aralığında değişen değerler almaktadır. İlişki değeri arttıkça ilişki ağını gösteren temalar arası çizgi kalınlaşmaktadır. Bu çalışma özelinde bazı stratejiler geliştirilmiş olup, ilişki düzeyi yüksek olan temalar arasındaki çizgiler renklendirilerek sunulmuştur. Bununla birlikte ilişki ağının karmaşık yapısını sadeleştirmek adına 2 ve üzerinde ilişki üreten temalar arası ilişkilere yer verilmiştir. Bu bağlamda ekonomik getiri temasının sadece kişilik ile ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Kod ilişki haritasına göre en güçlü ilişkiler kişilik ile uzmanlaşma temaları arasında gerçekleşmiştir. Kırmızı çizgi ile (7 şiddetinde) gösterilen bu ilişki, katılımcı rehber adayları engelli rehberliği konusunda uzmanlaşma isteğini kendi kişilik yapılarıyla ilişkilendirmektedir. Akabinde kişilik teması ile empati, farkındalık ve olanaklar temaları arasında yüksek bir ilişki (6 şiddetinde)

tespit edilmiş olup, bu ilişkileri gösteren çizgiler yeşil renk ile renklendirilmiştir. Katılımcı rehber adayları engelli rehberliği konusunda kişiliklerine bağlı olarak konuyu farkındalık, empati ve olanaklar temalarına bağlı olarak ele almaktadır. Üçüncü en yüksek ilişki ise mor renk (5 şiddetinde) ile gösterilmiştir. Bu ilişki düzeyinde iki farklı ilişki oluşmuştur. Katılımcılar engelli turist rehberliği konusunda sosyal sorumluluk tutumu geliştirmelerinin kişiliklerine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte konuyla ilgili empati kuran katılımcılar farkındalık duygusuyla hareket etmekte ve engelli rehberliği konusunda uzmanlaşma düşüncesine daha yakın olmaktadır.

Şekil 3

Temalara İlişkin Kod İlişki Haritası

Çalışmada oluşturulan temaların katılımcılar tarafından birlikte tekrar edilme sıklıklarını veren kod ilişki tarayıcısı Şekil 4'te verilmektedir. Renkler (kırmızıdan maviye doğru) ve kesişim noktalarındaki değerlerin sayısal büyüklüğü temaların katılımcılarca birlikte tekrar edilme sıklıklarını göstermekte olup, bu sayısal değer kırmızıdan maviye doğru gittikçe azalmaktadır. Bu bağlamda uzmanlaşma ve kişilik birlikte en fazla tekrar edilen temalar olurken, ekonomik getiri ile empati ve sosyal sorumluluk birlikte en az tekrar edilen temalar olmuştur. Aslında sosyal sorumluluk ve empatinin manevi duygular içermesinin, maddi yönü ön planda olan ekonomik getiri ile çok az birlikte kullanımı bu çalışmanın sonuçlarına ilişkin tutarlılığı da gösteren bir durum olarak ifade edilebilir. Toplama bakıldığında ise tüm temalarla en fazla kodlanan tema kişilik, en az kodlanan tema ise ekonomik getiridir. Ayrıca tüm kodlar toplam 972 kez birlikte kodlanmıştır.

Şekil 4

Temalara ilişkin Kod İlişki Tarayıcıları

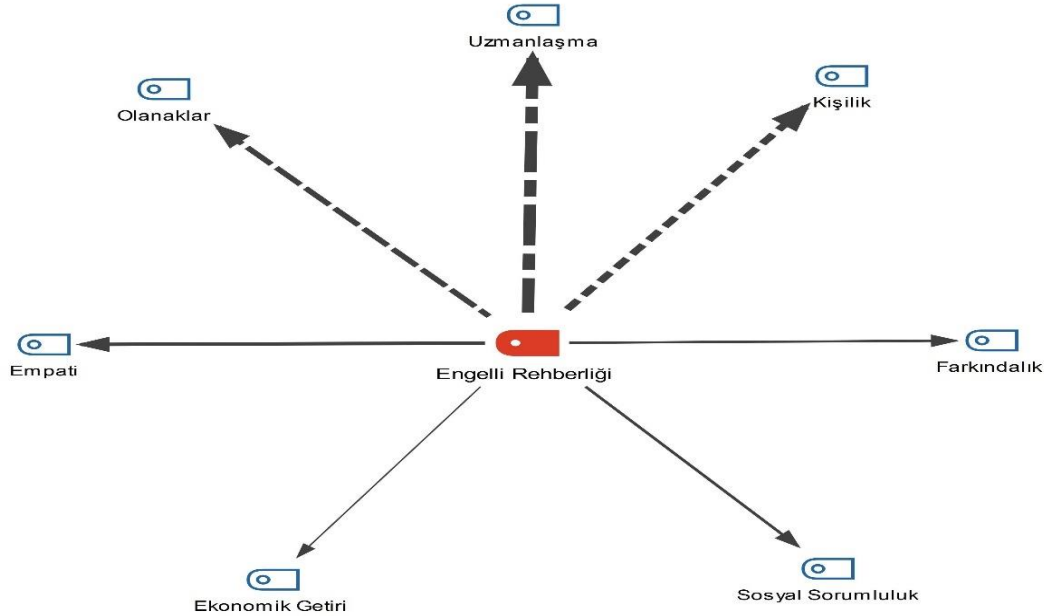
Kod Sistemi	Kişilik	Uzmanlaşma	Olanaklar	Farkındalık	Ekonomik Getiri	Sosyal Sorumluluk	Empati	TOPLAM
Kişilik		41	31	31	12	24	32	171
Uzmanlaşma	41		29	20	9	18	26	143
Olanaklar	31	29		23	10	19	20	132
Farkındalık	31	20	23		6	19	29	128
Ekonomik Getiri	12	9	10	6		7	7	51
Sosyal Sorumluluk	24	18	19	19	7		23	110
Empati	32	26	20	29	7	23		137
Σ TOPLAM	171	143	132	128	51	110	137	872

Şekil 5, çalışmanın ana problemi olan engelli turist rehberliğinin çalışma kapsamında oluşturulan kodlarla oluşturduğu ilişkileri göstermektedir. Bu ilişki katılımcıların çalışmanın ana problemini değerlendirme biçimlerinin saha araştırması sonucu elde edilen veriler ve literatür taraması sonucunda oluşturulan temalarla değerlendirme durumlarına göre meydana gelmektedir. Bu bağlamda en yüksek ilişki uzmanlaşma teması ile gerçekleşmiştir. Katılımcılar engelli rehberliğini mesleki uzmanlaşma için bir alan olarak görmektedir. Bununla birlikte sırasıyla kişilik, olanaklar, empati ve farkındalık temaları ile güçlü ilişkiler tespit edilirken, en düşük ilişki ekonomik getiri temasında meydana gelmiştir.

Şekil 5

Temalara ilişkin Kod İlişki Tarayıcıları

Kod Birlikte Oluşma Modeli (Çakışan Kodlar)

** Düşükten yüksek doğru ilişki düzeyi

Katılımcılar engelli rehberliğinde uzmanlaşmaya yönelik taleplerinin kişilik özelliklerine uygun olması durumunda gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir. Konuyla ilgili uzmanlaşma isteğinin oluşması için ise engelli bireylerin erişilebilirliklerini kolaylaştıran olanakların sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle paralel olarak, bu alanda ticari aktörlerde bulunan ve ekonomik kazanç elde eden üretim faktörlerinden sermaye ve iş gücünde de bir artış meydana gelmektedir. Turizm pazarından pay almak için ilgili paydaşların yoğun bir rekabet içerisine girdiği görülmektedir (Yıldız vd., 2018). Bu bağlamda evrensel nitelikte iş kolları olduğu gibi belli bölge veya ülkelere özgü yerel nitelikli iş kollarının da olduğu söylenebilir. Dolayısıyla turizm rehberliği belli evrensel kaideleri olmayan ve yerel düzeyde belli kural ve yönetmeliklere göre oluşturulan bir meslek olarak öne çıkmaktadır (Pelit & Katırcıoğlu, 2018; Tanrısever vd., 2019). Özellikle Türkiye, İtalya, Mısır, Yunanistan ve İspanya gibi Akdeniz havzasında bulunan ülkelerin sahip olduğu güçlü kültürel miras nedeniyle bu ülkelerde turizm rehberliği önemli bir meslek olarak öne çıkarken, Türkiye konuyla ilgili olarak gerek eğitim imkanları gerekse de mesleğin uygulama koşulları bakımından kendine has ve giderek büyüyen bir gelişme seyri göstermektedir.

Türkiye’de turizm rehberliği mesleğinin sahip olduğu özellikler ve turizmde yaşanan gelişmeler bağlamında önemli bir rekabet ortamının geliştiği aşikârdır. Yaşanan rekabet ortamında turizm rehberleri rekabet gücü elde edebilecek bazı çabaların içine girmek zorundadır. Bu nokta engelli rehberliği önemli ve niş bir pazar olarak öne çıkmaktadır. Çünkü engelli turizm pazarı zor, rehberlerin konuyla ilgili bilgi düzeyleri ise zayıftır. Chikuta ve arkadaşlarının (2018) ortaya koyduğu tespitler de bu durumu desteklemektedir. Bu bağlamda konuyla ilgili uzmanlaşmanın ve uzmanlaşmış rehberlerin önemli bir çözüm olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada engelli bireylere hizmet sunan ve engelli rehberliği bağlamında uzmanlaşmış rehberlerin rekabet gücü elde edebileceğinden hareket edilmiştir. Konuyla ilgili olarak literatürde işletme engelli turistler bağlamında değerlendirmeler yer almaktadır. Bu çalışmalar ilgili turistlerle iletişimin zorluğundan dolayı, konuyla ilgili çalışan rehberlerin sayısı olarak az olduğunu ifade etmektedir (Carbone, 2006; Goh, 2008; Eker & Zengin, 2016). Bu durum engelli rehberliği konusunda uzmanlaşmanın sağlayacağı yararları işaret etmektedir.

Çalışmanın sonuçları engelli rehberliğinin meslekle ilgili önemli bir uzmanlaşma alanı olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak konuyla ilgili değerlendirme yapan katılımcılar rekabet gücü ve ekonomik getiri elde etmekten ziyade sosyal sorumluluk ve farkındalık bilinciyle hareket etmektedir. Bu noktada empati duygusunun baskın bir yere sahip olduğu görülmektedir. Gelecekte turizm rehberliği mesleğini icra edecek rehber adaylarının engelli rehberliğine maddi getirilerden ziyade, manevi duygularla yaklaşmış olması, insanı değerler açısından son derece önemlidir. Ancak bu durum, konuyla ilgilenen rehberlerin elde edebilecekleri maddi kazanımlar için bir engel teşkil etmemektedir. Nitekim Oduncuoğlu ve Efendi (2020) problemi, benzer değerlendirmelerde buldukları bir yaklaşımla ele almaktadır.

Engelli rehberliğinin bir mesleki uzmanlaşma alanı olarak gelişmesinde belirleyici olan unsurlardan biri olarak kişilik öne çıkmıştır. Chikuta ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada da San Antonio Profesyonel Tur Rehberi Derneği değerlendirmelerine göre rehberlerin profesyonel ve uzman karakterlerinin oluşmasında kişiliğin önemli bir kriter olduğu ifade edilmiştir. Turizm rehberleri ekonomik getiri ve rekabet gücü elde etme düşüncesiyle engelli rehberliğinde uzmanlaşma tutumu geliştirmeden önce, bu uzmanlığın kişilik özelliklerine uygun olup olmadığını ve konuyu sebep-sonuç ilişkisi ekseninde düşünmek durumundadır. Çünkü engelli rehberliği hangi engel grubuna hitap ettiği önemli olmaksızın oldukça zor ama bir o kadar hassas bir süreçtir. Bununla

birlikte engelli turist rehberliğinin gerçekleşmesi fiziksel koşullar, eğitim, sosyal ve kültürel anlamda ihtiyaç duyulan tüm olanakların yerine getirilmesine bağlıdır. Konuyla ilgili değerlendirmeler yapan çalışmalarda özellikle fiziksel koşullar ve çevrenin önemli birer engel olabileceği vurgulanmaktadır (Chowdhary & Prakash, 2010). Robotic (2010) fiziksel koşulların sebep olduğu sorunlarla mücadele için ekipmanların önemli olduğunu, bu nedenle ekipman eksikliğinin bu durumun oluşturacağı olumsuz etkileri daha artırabileceğini belirtmektedir.

Çıkarımlar

İlgili literatürde engelli veya dezavantajlı olarak ele alınan, ancak özel gereksinimleri olan, kendi içerisinde gereksinimlerine göre farklılaşan ve azımsanmayacak sayıda insan bulunmaktadır. Toplumdaki her birey gibi bu insanların farklı ihtiyaçlarına cevap verebilecek alt ve üstyapının sağlanması gerekmektedir. Darcy (2010) konuyla ilgili olarak konaklama hizmetleri bağlamında önemli gelişmelerin olduğunu ortaya koymaktadır. Blichfeldt ve Nicolaisen (2011) seyahat paradigmasıyla ele aldığı konunun zor ancak yapılabilir (uygulanabilir) olduğunu ifade etmektedir. Bunu yapılabilir (uygulanabilir) konuma getirebilmek için özellikle altyapıyı oluşturma görevi kamu otoritelerine bağlı iken, üst yapı imkanlarının sağlanması hem kamu kurumları hem de özel sektör işletmelerinin inisiyatiflerine bağlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Öztürk ve arkadaşları (2008) yaptıkları çalışmada Türkiye’de ilgili paydaşlara önemli görevler düştüğünü ancak bunların görevlerini yeterince yerine getirmediğini vurgulamaktadır. Tüm destinasyonlarda kamu, özel sektör ve STK’ların etkin çalışması, bu konudaki başarıların en temel anahtarıdır.

Son yıllarda bu insanların turizm faaliyetlerine katılma isteklerine uygun altyapı ve üstyapı çalışmalarının gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle konaklama tesisleri bakımından yapılan çalışmaların turizm endüstrisindeki diğer tüm paydaşlara da yayılması önemli bir ihtiyaçtır. Olya ve arkadaşları (2018) konuya ilişkin konaklama faaliyetleri ekseninde yaşanan gelişmeleri tüm yönleriyle ortaya koymaktadır. Seyahat acentalarının özel turlar tasarlayarak bu insanların turlara katılmalarına imkân sağlamaları gerekmektedir (McKercher vd., 2003). Turlara katılmak isteyenlerin farklı gereksinimleri olabileceği düşüncesiyle turizm rehberlerinin belli özel gereksinimler bağlamında kendilerini yenilemeleri ve özel eğitimler almaları önerilmektedir. Ap ve Wong (2001) benzer değerlendirmelerde bulunarak konuyla ilgili uzmanlaşabilmede eğitimin önemli bir gereklilik olduğunu ifade etmektedir.

Sınırlıklar ve Gelecek Araştırmalar

Bu çalışma turizm rehberliği mesleğinde engelli turist rehberliğinin alternatif bir uzmanlaşma konusu olarak durumun tespit edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak araştırma sadece işitme engeli konusunda bir tanıtıcı konferans ve temel düzeyde işaret dili eğitimi verildikten sonra gerçekleştirilmiştir. Turizm rehberliği adaylarının genel olarak engelli rehberliğinde uzmanlaşmayı önemli bir uzmanlaşma konusu olarak gördükleri çalışmanın sonuçlarına yansımıştır. Bununla birlikte çalışma engelli bireyler konusunda önemli bir farkındalığın olduğunu, ancak konuyla ilgili bilgi ve bilinç düzeyinin eksik olduğunu da ortaya koymuştur. Bu nedenle farklı nitelikte özel gereksinimli grupların bu gereksinimlerine ilişkin farkındalık oluşturacak akademik çalışmaların yapılması ve bu eksende engelli rehberliğinin turizm rehberliği mesleği için bir uzmanlaşma alanı olabileceğine dair teorik ve pratik sonuçlar ortaya koyabilecek başka çalışmaların da gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akıncı, Z., & Sönmez, N. (2015). Engelli bireylerin erişilebilir turizm beklentilerinin değerlendirilmesine yönelik nitel bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(1), 97-113.
- Albayrak, A. (2011). Türk turizminde sürdürülebilir rekabet avantajının elde edilmesi. 12. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 30 Kasım-4 Aralık 2011, Akçakoca, Düzce.
- Aldemir, T., Işkın, M., & Şengel, Ü. (2020). TV yemek programlarının popüler kültür algısı ve gençlerin eğitim-meslek seçimlerine etkileri. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(12), 971-986.
- Ap, J. & Wong, K.F.K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22, 551-563.
- Aslan, O. (2006). *Turizmde niş pazarlama stratejileri ve uygulamaları*. (Tez No. 217568) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Blichfeldt, B. S. & Nicolaisen, J. (2011). Disabled travel: Not easy, but doable. *Current Issues in Tourism*, 14(1), 79-102.
- Bulgan, G. & Çarıkçı, İ. (2015). Engelli turizmi: Antalya ilindeki dört ve beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 15-42.
- Carbone, G. (2006). Perspectives of the tourism industry on the elements affecting visitor satisfaction in protected area. *The International of Protected Area Managers*, 16(2), 53-57.
- Celep, O. (2022). Özel ilgi turlarında rehber ihtiyacı kapsamında uzmanlaşma eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 5(1), 27-45.
- Chowdhary, N. & Prakash, M. (2010). Tour guiding in India: A case study. *European Journal of Tourism and Research*, 3(1), 67-84.
- Cloquet, I., Palomino, M., Shaw, G., Stephen, G. & Taylor, T. (2018). Disability, social inclusion and the marketing of tourist attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 221-237.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (8.baskı). Sakarya Publishing.
- Çallı, D. S. (2015). Uluslararası seyahatlerin tarihi gelişimi ve son seyahat trendleri doğrultusunda Türkiye'nin konumu. *TURAR: Turizm ve Araştırma Dergisi*, 4(1), 4-28.
- Darcy, S. (2010). Inherent complexity: Disability, accessible tourism and accommodation information preferences. *Tourism Management*, 31(6), 816-826.
- Eichhorn, V. & Buhalis, D. (2011). Accessibility: A key objective for the tourism industry. *Accessible tourism: Concepts and issues*, 45, 46-61.

- Eker, N. & Zengin, B. (2016). Turist rehberliği eğitiminin değerlendirilmesi: Profesyonel turist rehberleri üzerine bir uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- Eryılmaz, B. (2010). *Turizmde engelli pazarının değerlendirilmesi ve Bodrum örneği* (Tez No. 273103) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Goh, H. C. (2008), Sustainable tourism and the influence of privatisation in protected area management: A case study of Kinabalu Park. *Ecology and Development Series*, 55, 5, 115-120.
- Gül, T. (2021). Turist olarak “engelli” algısı, turist rehberleri üzerine bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(52), 575-603.
- Israeli, A. A. (2002). A preliminary investigation of the importance of site accessibility factors for disabled tourists. *Journal of Travel Research*, 41(1), 101-104.
- Işkın, M. (2021). Göç-kültür etkileşiminde kadının rolü: Mutfak kültürü bağlamında bir araştırma. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 258-274.
- Işkın, M., Şengel, Ü., Genç, K. & Uzut, İ. (2022). Impacts of the pandemic on tourism education from a distance education perspective. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 98-112.
- Kozak, M. A. & Turan, A. (2014). Engelliler ve turizm: Engelli bireylerin ve seyahat acentası yöneticilerinin algılamaları, 15. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, (ss. 1176-1191), Engelsiz Turizm, 13-16 Kasım.
- Kuckartz, U. & Radiker, S. (2019), *Analyzing qualitative data with MAXQDA*. Springer International Publishing.
- Lune, H. & Berg, B. L. (2017). *Qualitative research methods for the social sciences*. Pearson Education.
- McKercher, B., Packer, T., Yau, M. K. & Lam, P. (2003). Travel agents as facilitators or inhibitors of travel: Perceptions of people with disabilities. *Tourism Management*, 24(4), 465-474.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publication.
- Oduncuoğlu, F. & Efendi, M. (2020). Engelli turizmde turist rehberliği uygulamaları üzerine niteliksel bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15(60), 708-727.
- Olya, H. G., Altınay Gazi, Z., Altınay Aksal, F. & Altınay, M. (2018). Behavioral intentions of disabled tourists for the use of peer-to-peer accommodations: An application of fsQCA. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), 436-454.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Sage Publication
- Pelit, E. & Katırcıoğlu, E. (2018). Turist rehberliği mesleğinde taraflar açısından yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94.

- Qiao, G., Cao, Y. & Zhang, J. (2023). Accessible tourism–understanding blind and vision-impaired tourists’ behaviour towards inclusion. *Tourism Review*, 78(2), 531-560.
- Ray, N. M. & Ryder, M. E. (2003). “Eibilities” tourism: An exploratory discussion of the travel needs and motivations of the mobility-disabled. *Tourism Management*, 24(1), 57-72.
- Robotic, B. (2010). Tourist guides in contemporary tourism. *International Conference on Tourism and Environment*, Sarajevo, March 4-5.
- Rummel, A. M. (2008). *Travel by people with physical disabilities: A diffusion study focused on opinion leadership*. (Unpublished PhD Thesis), Michigan State University, Department of Community, Agriculture, Recreation and Resource of Studies.
- Schitko, D. (2009). *Can attitudinal barriers relating to physical disabilities be modified with targeted education?*. (Unpublished Master Thesis), Auckland University of Technology.
- Solmaz, S. A. & Yenişehirlioğlu, E. (2020). Turizm öğrencilerinin engelli bireylere ve engelli turizmüne bakış açılarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 476-487.
- Şengel, Ü., Çevrimkaya, M. & Zengin, B. (2021). The effect of professional expectations of tour guiding students on their professional motivation. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29, 1-11.
- Şengel, Ü., Işkın, M., Çevrimkaya, M. & Genç, G. (2022). Fiscal and monetary policies supporting the tourism industry during COVID-19. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*. <https://doi.org/10.1108/JHTI-08-2021-0209>
- Tanrısever, C., Bektaş, İ. & Koç, D. E. (2019). Dünyada turist rehberliği eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 2(1), 44-56.
- Toker, B. & Kaçmaz, Y. (2014). Konaklama işletmeleri üst düzey yöneticilerinin engelsiz turizme bakış açıları: Alanya örneği. *15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, (ss.869-887), Ankara/Türkiye, 13-16 Kasım 2014.
- Türkseven, E., Yılmaz, A. & Özlem, A. K. (2022). Sapanca ilçesinin engelli turizmi açısından erişilebilirliği: Yerel halkın bakış açısına dair bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 465-480.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Z., Yıldız, S. & Bozyer, S. (2018). İşitme engelli turizmi (sessiz turizm): Dünya ve Türkiye potansiyeline yönelik bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 103-117.
- Zengin, B., Nuray, Eker. & Bayram, G. E. (2017). Turist rehberliği meslek kanununun profesyonel turist rehberlerince değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 142-156.

Ek: Konferans ve İşaret Dili Eğitime İlişkin Fotoğraflar

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Rektörlüğu Etik Kurulu

Tarih: 31/03/2023

No: 2023/30

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %60

2. yazar katkı oranı : %40

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 29.04.2023
Revizyon Tarihi (Revised) : 29.05.2023
Kabul Tarihi (Accepted) : 15.06.2023

TURED
JOTOĞ

Turist Rehberi Adaylarının Hoşgörü Eğilimlerinin Kariyer Beklentilerine Etkisi *The Effect of Tolerance Tendencies of Tourist Guide Candidates on Their Career Expectations*

Dr. Öğr. Üyesi Engin AYTEKİN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Tourism Faculty, Turkey

E-Mail: eaytekin@aku.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Bu araştırmacının temel amacı, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitim alan öğrencilerin sahip olduğu hoşgörü eğilimlerinin, kariyer beklentilerine olan etkisini belirlemektir. Hoşgörü eğilimi davranışlara, tercihlere ve kariyer beklentilerine etki etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma rehber yetiştiren kurumlara çeşitli öneriler sunması bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem: Araştırma kapsamında anket tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada öncelikle hoşgörü eğilimi ve kariyer beklentileri ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada turist rehberliği lisans eğitimi alan 157 öğrenciye, 02 Ocak 2023 ile 26 Ocak 2023 tarihleri arasında Google formlar aracılığı ile anket uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde ölçekler için geçerlilik ve güvenilirlik testleri; tanımlayıcı analizlerde sıklık ve yüzde analizleri ile aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplamaları gerçekleştirilmiştir. Araştırma değişkenleri olan hoşgörü eğilimi ve kariyer beklentileri arasındaki ilişkinin değerlendirmesi amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır ve araştırma hipotezi ise regresyon analizi ile test edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre, hoşgörü eğilimi ile kariyer beklentileri arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca, hoşgörü eğilimi ile olumsuz kariyer beklentileri arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, hoşgörü eğilimi ile olumlu kariyer beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Benzer değişkenleri içine alan çok sınırlı sayıdaki araştırma sonuçları ile aynı çizgidedir. Öte taraftan, turist rehberliği adayları bağlamında değişkenleri doğrudan tartışan araştırma bulunmaması nedeniyle bu araştırma neredeyse bir ilktir ve gelecekteki araştırmalar için rehber olma adaydır.

Sınırlılıklar: Bu araştırmada turizm fakültesinde okuyan lisans düzeyinde eğitim alan rehber adaylarının hoşgörü eğilimleri ile kariyer beklentilerinin ölçülmesi temel sınırlılığı oluşturmaktadır. Ayrıca, bu çalışma sadece tek bir bölüm ve sadece 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Dahası, ilgili alanda daha önce yeteri kadar bilimsel araştırma gerçekleştirilmemiş olması, araştırma sonuçlarının karşılaştırılması ve sonuçların etkinliğinin belirlenmesi bakımından bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberi adayları, hoşgörü, hoşgörü eğilimi, kariyer, kariyer yönetimi, kariyer beklentileri.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: Carried out in the field of tourism guidance, the main purpose of this study is to determine the effect of tolerance tendencies of undergraduate tourism guidance students on career expectations. The tendency to tolerance also affects behaviors and preferences and career expectations. In this context, this study is significant in terms of presenting various suggestions to the institutions that educate tourist guides.

Methodology: Within the scope of the research, the quantitative research method was taken as the basis and the survey technique was preferred. In the research, first of all, a literature review was conducted on the tendency towards tolerance and career expectations. In the study, a questionnaire was applied to 157 students who received undergraduate education in tourist guidance between 02 January 2023 and 26 January 2023

Atf için (for cited): Aytakin, E. (2023). Turist rehberi adaylarının hoşgörü eğilimlerinin kariyer beklentilerine etkisi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(1), 29-51.

through Google forms. Validity and reliability tests for scales in the analysis of research data; Frequency and percentage analyzes and arithmetic mean and standard deviation calculations were performed in descriptive analyses. The measurement of the relationship between the research variables was tested with correlation analysis and the research hypothesis was tested with regression analysis.

Findings: According to the findings, it was found that there is a low and significant relationship between the tendency to tolerance and career expectations. In addition, it was determined that there was a low level of relationship between tolerance tendency and negative career expectations, but there was no significant relationship between tolerance tendency and positive career expectations.

Originality/Value: This study is in line with the very limited number of studies involving similar variables. On the other hand, since there is no research that directly discusses the variables in the context of tourist guide candidates, this research is almost a first and a candidate for future research.

Limitations: The main limitation of this research is to measure the tolerance tendencies and career expectations of the guide candidates studying at the tourism faculty and studying at the undergraduate level. In addition, this study was limited to only one department (Tourism Guidance) and only 2nd, 3rd and 4th grade students. Moreover, the fact that not enough scientific research has been carried out in the relevant field before constitutes a limitation in terms of comparing the results of the research and determining the effectiveness of the results.

Keywords: Tourist guide candidates, tolerance, tendency of tolerance, career, career management, career expectations

Paper Type: Research article

Giriş

United Nations Association (UNA) kuruluşuna göre, hoşgörü, başkalarına ve kişinin kendisinininkinden farklı olabilecek görüş ve inançlarına saygıyı ifade etmektedir ve herhangi bir düşmanlık veya önyargı olmaksızın başkalarının farklı geçmişlerini takdir etmektir. Yani, hoşgörü, insanların sahip olduğu temel özgürlüklerin ve evrensel insan haklarının temelidir. Aynı zamanda barışı teşvik etmek ve insanlar arasındaki farklılıklara rağmen uyumun var olabileceğini kabul etmek için bir araçtır (UNA-UK, 2023).

Turizm etkinliği birçok paydaşı içine alan geniş bir sosyolojik kavramdır. Dilek vd. (2016), turizmin turist-yerli halk, turist-görevli, yerli halk-görevli ilişkilerinden doğan ve sosyal etkileşimi besleyen yapısının, söz konusu barış ve huzur ortamının sağlanmasında önemli rol oynadığının ve barış ortamı da turizm hareketliliğinin artması ve turizmin gelişmesi için bir etken olduğunun altını çizmektedir. Yani özü itibarı ile turizm barışı ve hoşgörüyü teşvik edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dahası, turizm etkinliği küresel bir niteliğe sahiptir ve bu nedenle kültürler ve coğrafyalar arası bir kültür değişimine neden olmaktadır. Bu sayede, farklı toplumların karşılaşması söz konusu olur ve turizm hareketlerinde toplumlararası etkileşim ortaya çıkar. Çünkü turizm faaliyeti ülkeler ve bölgeler arasında insanların katılımlarıyla gerçekleşen bir faaliyettir. Bu bağlamda, turizm aynı zamanda “gelenek ve değerlerin bir karşılaşması” olarak da nitelendirilebilir. Dahası, birbirine yabancı olan farklı kültürlerin aynı ortamda bulunmaları ile çeşitli çatışmalar ve olumsuz durumların oluşması da muhtemeldir. Bu karşılaşmadaki sosyal ilişkiler ağı içerisinde aynı zamanda birtakım söylemlerin inşa edilmesi de gerekli olabilmektedir (Dikici & Sağır, 2012). Burada vurgulanması gereken nokta da hoşgördür. Diğer yandan, turizm etkinliklerine katılan misafirlerin tatil deneyiminden memnun ayrılabilmeleri için turist rehberlerinin bahsi geçen bu farklılıklara hoşgörü ile yaklaşması gerekmektedir.

Rehberlik mesleğini icra etmeyi düşünen rehber adayları, mesleklerini uygularken hoşgörünün dikkate alınması gereken en temel kriterlerden biri olduğunu aklında tutmalıdır. Çünkü turizm etkinlikleri kültürler ve coğrafyalar arası seyahatleri mümkün kılmakta ve farklı kültürlerin

etkileşimine ve değişime imkân sağlamaktadır. Bu kariyeri hedefleyen rehberler farklılıkların bir zenginlik olduğu bilinciyle hareket etmeye özen göstermelidir.

Adamson (1998)'a göre, “kariyer” çoğu zaman kişinin çalışma hayatı boyunca sahip olduğu işle ilgili deneyimlere atıfta bulunmaktadır. Birçok insan için kariyer, işten farklıdır, çünkü aynı zamanda kurumsal hiyerarşilerde istikrarlı, hatta mantıklı bir ilerleme imajını da çağırır. Bu sadece kişinin geçimini sağlamak için ne yaptığıyla ilgili değil, aynı zamanda gelecekte ne yapabileceği hakkındadır. Kişilerin kendileri için seçtiği ve ulaşmak için harcadıkları bu kariyerle bağlantılı olarak beklentileri de ortaya çıkmaktadır. Bu beklentiler doğru seçildiği ve yönetildiği zaman başarılı olması mümkün olabilmektedir.

Kişiler üniversite eğitimlerine başlamadan önce kendi ilgi alanları, hedeflerini, planlarını tanımak ve becerilerini anlamak ve buna uygun biçimde yapmak istedikleri mesleği ve gerekliliklerini göz önüne almak durumundadır. Doğal olarak, bireylerin kariyer beklentisi de kariyer ile ilgili seçimleri ve hedeflerini meydana çıkarmış olacaktır. Buradan hareketle, turizm rehberliği mesleği için lisans düzeyinde eğitim alan bireylerin hoşgörü eğilimlerinin rehberlik mesleğinin bir parçası olan kariyer beklentilerinde etkili olduğu öngörülmektedir. Bununla birlikte, konu ile ilgili olarak turizm rehberliği özelinde araştırma gerçekleştirilmemiş olmaması bu araştırmayı sonuçları bağlamında değerli kılmaktadır. Nitekim hoşgörü eğilimi olmayan veya düşük olan bireylerin turizm rehberliği yapması hem ziyaretçi memnuniyeti hem de iş-kariyer uyumu bağlamında kabul edilmesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla iş-kariyer uyumunun sağlanması bakımından mevcut araştırma sonuçlarının ilgili alan yazına ve sektöre katkı sağlaması beklenmektedir.

1. Kavramsal ve Teorik Çerçeve

1.1. Hoşgörü Kavramı ve Rehberlik İlişkisi

Farklı geçmişlere, kültürlere ve dinlere sahip insanların bir arada yaşadığı, dünyanın çok kültürlü ve çeşitlilikle dolu hale geldiği bu küreselleşmede, hoşgürünün sağlanması çok önemli hale gelmiş, karşılıklı sevgi ve şefkati beslemek değerli bir hal almıştır. Hoşgörü hayatın her alanında, her düzeyde ve her aşamada gereklidir, çünkü hoşgörü toplumun en küçük biriminden en üst birimine kadar barış ve sevginin tesis edilmesinde hayati bir rol oynamaktadır (Atif, 2010).

TDK Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü'nde (2023) hoşgörü, “başkalarının düşüncelerini hoş görme, onların düşüncelerine tepki göstermeme; diğer insanların kanı ve düşüncelerini özgürce söyleyebilmesini ve düşüncelerine uygun yaşamasını anlayışla karşılama tutumu” olarak tanımlanmıştır. Hoşgörü kelimesi İngilizce'de “tolerance” kelimesine karşılık gelmektedir. Bu kelimenin kökenine bakıldığında, Latince, İngilizce ve Fransızca gibi çeşitli dillerde yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Wikipedia (2023)'e göre, kelimenin kökü olan “tolerans”, orijinal olarak Latince'deki bazı (tolerare; “to bear, endure, tolerate”) kelimelerinden türemiştir ve tolerans kelimesi ilk olarak Orta Fransızca'da 14. yüzyılda ve Erken Modern İngilizce'de 15. yüzyılın başlarında kullanılmıştır. Fransızca tolération'dan türediği biçimde (Latince'deki tolerationem'in kökünden gelir) “otorite tarafından verilen izin, lisans” anlamında kullanılmış ve daha sonra bu anlam 1580'lerde “hoşgörü, tahammül” anlamına doğru ilerlemiş ve dini bağlamdaki hoşgörü kavramı da 1609'dan gelmektedir. Etymology Online Dictionary (2023) de 1765'ten itibaren tolerans kavramının “başkalarını yargılamada bağnazlık veya katılıktan uzak olma eğilimi” duygusuna sahip bireyleri ifade etmede kullanıldığını bildirmektedir.

Kıroğlu vd. (2012), UNESCO (1995)'nin genel hatlarını çizmiş olduğu hoşgörü tanımlarından ve açıklamalardan anlaşıldığı gibi insan ilişkilerini düzenlemeye yardımcı olan bir araç olduğunun altını çizmektedir ve hoşgörüyle daha iyi anlamak için, hoşgörüyle yakından ilişkili olan sevgi, saygı ve barışın da iyi bilinmesi gerektiğini bildirmektedir. Hoşgörü, bireysel farklılıklara saygı duyma ve bu farklılıklara anlayışla yaklaşma gibi anlamları içermekle birlikte (Başaran, 1995),

karşı çıkılan veya farklı düşünülen bir konu ya da durumun kabul edilmesidir (Lintner, 2005). Dahası, bu kavram, özellikle aynı fikirde olmayabileceğiniz görüş veya davranışları kabul etme veya hoşgörü gösterme veya sizin gibi olmayanlara karşı mantıklı davranma istekliliği anlamına gelmektedir (Atif, 2010).

Günümüzde hoşgörü, çeşitlilikle başa çıkmak için etik bir çerçeve olarak kavranabilir. Hoşgörü, kimlik ve farklılık arasında bir aracıdır. Artık basitçe gelenekten türetilmeyen yeni değerlerin, normların ve kimliklerin kurulmasının ön koşuludur (Stiftung, 2004). Hoşgörü, farklılığa karşı tarafsızlık (yani yargılama olmadan), kayıtsızlık (yani “her neyse” tutumu olmadan) veya görecelik (yani “her şey yolunda”) anlamına gelmemektedir. Basitçe, kişisel olarak onaylamayabileceğimiz şeylere izin vermek için itirazlarımızı gerekçelerle birlikte değerlendirerek insanların farklılıklarla ilişki kurmasını istemektedir (The Scientific American, 2021).

Misafirlere neredeyse her an her konuda danışmanlık yapan, bilgi veren ve tercüman olarak hareket eden turist rehberleri, turistlerin gözünde destinasyonun temsilcisi ve “elçisi” olarak hareket ederler (Rabotić, 2010). Ayrıca, yetenekli rehberler, bir turizm şirketinin sahip olabileceği en değerli varlıklardan biridir. Birçok yönden rehber, bir işletmenin veya şirketin “ön yüzüdür” (Koroğlu, 2009). Bu temsilcilik görevini yerine getirirken rehberlerin temel amacı misafirlerin memnuniyetini sağlamaktır. Zhang ve Chow'a (2004) göre, turizm endüstrisinin başarısı büyük ölçüde turist rehberlerinin her bir destinasyondaki performansına bağlıdır. Turist rehberleri, turistler için “hakikat anını” sağlayan ve seyahatlerini tamamlayabilen veya bozabilen ön saflardaki personeldir. Bu bağlamda, hoşgörü turist memnuniyetinin sağlanmasında kilit bir rol üstlenmektedir.

Brown (2006)'a göre, hoşgörü kavramı, pek çok ortamda (örneğin, ırk, etnik köken, din ve cinsiyet) birçok farklılığı kucaklamaktır. Örneğin, bir tur esnasında, farklı ülkelerden gelen, farklı dine mensup ve farklı cinsiyetlere sahip katılımcılar bir turu oluşturabilir. Bu misafir grubunun yönetilmesinde rehberlerin birçok işlevi yerine getirmesi beklenir. Burada hoşgörü başat bir fonksiyon olarak öne çıkacaktır. Çünkü, rehberler için hoşgörü bazen tahammül etmeyi, hoşlanmadığı ve onaylamadığı şeylere katlanmayı, geniş bir yelpazedeki farklılıkları kabul etmeye yönelik genel istekliliği, hatta muhalif olan misafirlerin yaklaşımlarını, tavırlarını ve davranışlarını kucaklamayı bile içerebilmektedir (Galeotti, 2015).

Verkuyten ve Koller (2021)'e göre, hoşgörü, kültürel, dini ve ideolojik olarak çoğul olan bir toplum, somut dünya görüşleri ve yaşam tarzlarının çeşitliliğini ifade etmektedir. Bu çeşitlilik, insanların ve hatta toplumun nasıl davranması gerektiğine dair zıt ve çelişkili bakış açıları üzerine ahlaki tartışmalara yol açabilir. Ancak, bu bağlamda, bir turist rehberi giyim tarzı, konuşması, fiziksel görünüşü, dini yönelimi, yeme kültürü, siyasi ve politik ideolojileri itibarıyla herkesten farklı grup üyelerinin idare edilmesinde ahlaki bakımdan hiçbir tartışmaya girmeden işini yapmalıdır. Çünkü bu tartışmaları yönetme ihtiyacı, hoşgörüyü hem ilgili hem de acil kılmaktadır. Kısacası, “Hoşgörü, farklılığı mümkün kılar, farklılık hoşgörüyü gerekli kılar” (Mahapatra, 2018).

Hoşgörülü bireyler çok çeşitli özelliklere sahiptir (Türe & Ersoy, 2014) ve bu değerler bir turist rehberi için de son derece önemlidir. Örneğin, bir turist rehberi saygılı ve demokratik olmalı ve grup üyelerinin fikirlerini ifade etmeye fırsat vermeli ve soru sormalarına ve öneride bulunmalarına imkân tanınmalıdır. Ayrıca, rehberler empati yeteneğine sahip olmalıdır. Örneğin, sahada yürüyüş hızını gruptaki üyelerin en yaşlısına göre ayarlayabilir. Dahası, grupta çocuklu aileler de bulunabileceği ve onların diğer misafirlerden farklı ihtiyaçlara sahip olabileceğini aklında tutmalıdır. Bu bağlamda, empati kavramı rehberler için göz ardı edilemez bir niteliktir. Öte yandan, etkili iletişim becerilerine sahip olmalı ve yanlış anlama ve anlaşılmalara önlemek için dikkatli hitaplarda bulunmalı ve uygun davranışlar sergilemelidir. Grup üyelerinin özelliklerine karşı (kıyafet, saç şekli, yaşı, vb.) nesnel olmaya özen göstermeli ve grupta bir üyeye veya tur esnasında karşılaşılan başka bir şeye/kimseye karşı önyargı oluşmasına izin vermemelidir. Örneğin, yabancı

dil becerisi zayıf olan veya sürekli en geriden gelen bir misafire karşı olumsuz bir yargı içerisinde olmamalıdır. Son olarak, rehberler tutarlı olmalı ve her misafire aynı mesafede durmalı veya yaklaşmalıdır. Turist rehberleri bu boyutları temel alarak turlarını çoğulculuğa dayalı olarak huzurlu bir biçimde yapabilir ve misafirlerinin memnuniyetini artırabilirler.

1.2. Hoşgörü Eğilimi

Hoşgörü insan etkinliklerini, etkileşimini ve ilişkilerini düzenleyen, insan haklarını gözeten olumlu bir tutumdur. Hoşgörü bireysel alanda bir tavır olarak ortaya çıkan fakat sonuçları itibariyle toplumsal barışı ve huzuru sağlaması açısından bütün toplumu ilgilendiren bir kavramdır. Atalay (2008)'a göre, hoşgörü bireyin kişiler, olaylar, inançlar ve düşünceler karşısındaki tavrını belirlemesi, toplumsal barış ve huzur açısından istikrarın sağlanması adına oldukça önemli bir işleve sahip olmasına rağmen kurumsal bir yapıya sahip olduğunu mümkün değildir.

Hoşgörü turist rehberleri için hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü turist rehberleri bir ülkenin veya bir bölgenin elçisi olarak hizmet etmektedir. Turist rehberlerinin sahip olması gereken birçok nitelik bulunmaktadır (Sert & Şalvarcı, 2020). Bununla birlikte, onların sahip olması gereken en öncül niteliklerden biri de hoşgörü olmaktadır. Çünkü rehberlerin hizmet ettiği misafirler ideolojik, dinsel, kültürel ve ahlaki farklılıklara sahip olabilir. Bunun yanında, misafirler başka demografik niteliklere de sahip olabilir. Örneğin, tamamı kadınlardan veya erkeklerden veya yaşlılardan veya gençlerden oluşabilir. Kısacası, rehberlerin çoğu zaman misafirlerini seçme gibi bir durumu söz konusu değildir. Bu nedenle, rehberler çoğulcu bir bakış açısıyla onları en iyi biçimde ağırlamak ve onlara hizmet etmek zorundadır. Bir misafir grubunu tur esnasında ağırlamanın en gerçekçi ve etkili stratejisi bu farklılıkları hoşgörü ile karşılamaktır.

Diğer taraftan, turist rehberleri tur esnasında belli konularda misafirler ile karşı karşıya kalabilir ve onlarla fikir ayrılığına düşebilirler. Bu tür durumlarda rehberler hoşgürlü bir şekilde kendini ifade etmeli ve fikirlerini açıklamalı, huzur bozucu, nefret dolu ve tahrik edici sözlerden uzak olmalı ve hoşgörüyle elden bırakmamalıdır. Çünkü bu yaklaşımı misafir memnuniyetinin sağlanmasında hayati bir rol üstlenmektedir.

Ayrıca, misafir grubunu oluşturan farklı ülkelerden, farklı kültürlerden veya farklı dinlerden gelen bireyler olabilir. Bu durum ilk başta zorlayıcı gelebilmektedir. Ancak, hoşgürlü olmanın getirdiği erdem ile turist rehberleri misafirlerinin hepsine karşı tutarlı davranmalı, eşit mesafede durmalı ve onları ayırtırmaktan uzak durmalıdır. Bu davranışların sergilenmesi için de turist rehberlerinin sahip olması gereken en değerli nitelik hoşgörü eğilimleridir.

Son olarak, turist rehberleri grup üyeleri arasındaki ilişkileri düzenlerken ve onlarla iletişim kurarken demokratik ve sabırlı olmalı ve hoşgörüyle de elden bırakmamalıdır. Bu tür noktalarda, misafirlerin yaşı ve cinsiyeti gibi çok temel faktörler devreye girerek misafirlerin turdan elde edecekleri memnuniyet düzeylerini etkileyebilir. Bu nedenle, turist rehberleri insan haklarını gözeten olumlu bir tutum sergilemelidir. Bunu uygularken de etkili iletişim becerileri ile empati yeteneğini kullanmalıdır.

1.3. Kariyer ve Kariyer Yönetimi

Latince halk dili kullanımında görülen cararia kelimesi ve Latince carrus kelimelerinden İtalyancaya carriera olarak geçen ve 16. yy.'dan itibaren Fransızca carriere (yol, parkur) kelimesi ile 1530'larda İngilizceye aktarılan career kavramı yönetme, işletme, idare etme veya izlenen yol, plan, süreç gibi anlamlar ile ifade edilmektedir (Etmyonline, 2022). Diğer yandan, Cambridge English Dictionary (2023), kariyeri özellikle daha iyi işlere girip daha çok para kazanmaya devam etmek amacıyla çalışma hayatı boyunca yapılan iş veya işler dizisi olarak açıklamıştır. "Kariyer" aynı zamanda sıklıkla bir bireyin yaşamının çalışma yönleriyle ilgili olarak anlaşılır. Kariyer, bir bireyin

öğrenme, çalışma ve hayatın diğer yönlerinde mecazi “yolculuğu”dur. Kariyer kavramı geniş anlamda kullanıldığında “bireyin hayatında çalışarak veya belirli bir şeyi yaparak geçirdiği süre” olarak ifade edilirken; mesleki olarak ele alındığında “belirli bir çalışma alanında sahip olunan ve genellikle zaman geçtikçe daha fazla sorumluluk içermeye başlayan işler dizisi” şeklinde tanımlanmaktadır (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2023). TDK'daki tanıma göre, kariyer bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlıktır.

21. yüzyıl işgücü, ilk kariyer geliştirme teorilerinin ortaya çıktığı geçen yüzyıldan oldukça farklı görünmektedir (Bierema, 1998). 100 yıl önce olduğu gibi kariyer geliştirme uygulaması, öğrenciler, yetişkinler veya çalışanlar kariyer ararken ve işverenler iş gücü ararken her zaman gerekli olacaktır. Bununla birlikte, bu ortaklığın ötesinde, kariyer gelişiminin uygulamaları ve teorik önemi oldukça değişmiş ve 21. yüzyılda daha farklı görünecektir (Herr, 2001). Kariyer kelimesi öncelikle göre oldukça farklı bir hal almıştır. Geçmişte örgütler, katı hiyerarşik yapılarla karakterize edilmişler ve istikrarlı bir ortamda faaliyet göstermişlerdir. Bu nedenle kariyerler öngörülebilir, güvenli ve doğrusal olmuşlardır. Ancak, günümüzde örgütsel ve çevresel sistemler, kariyerleri daha öngörülemez, savunmasız ve çok yönlü hale getiren oldukça dinamik ve akıcı bir şekilde dönüştürmüşlerdir (Baruch, 2006).

Arthur vd. (2005) kariyer için çok öz bir kalıp kullanmış ve bir kişinin iş deneyimlerinin zaman içinde gelişen dizisi olarak nitelendirmiştir. Diğer yandan, Sullivan ve Baruch (2009) kariyeri, bireyin yaşamı boyunca benzersiz bir model oluşturan kuruluşların hem içinde hem de dışında, işle ilgili ve diğer ilgili deneyimleri olarak tanımlamaktadır. Bu tanım hem fiziksel hareketi hem de kariyer olayları, kariyer alternatifleri ve sonuçları hakkındaki algıları da dahil olmak üzere bireyin yorumunu ifade etmektedir. Adamson (1998)'a göre, günlük konuşmada, 'kariyer' terimi genellikle kişinin çalışma hayatı boyunca sahip olduğu işle ilgili deneyimler dizisine atıfta bulunmaktadır. Birçok insan için kariyer, işten farklıdır, çünkü aynı zamanda kurumsal hiyerarşilerde istikrarlı, hatta mantıklı bir ilerleme imajını da çağırır. Bu sadece kişinin geçimini sağlamak için ne yaptığıyla ilgili değil, aynı zamanda ne yaptığı, şimdi ne yaptığı ve gelecekte ne yapabileceği hakkındadır. Bu bağlamda, kariyer kavramı zaman boyutunu da kucaklamaktadır.

Hall ve Foster (1977)'e göre, kariyer bir bağlamda bireylerin kendi hayatlarına yön verecek olan bir karar almalarıdır. Bu karar vermeyi kolaylaştıran ise, “bilgilerin toplandığı, kişinin kendisi ve çevresi hakkında farkındalığının artırıldığı, kariyer hedeflerinin belirlendiği, bu hedeflere ulaşmak için stratejilerin geliştirildiği, devam eden bir problem çözme süreci” olarak tanımlanan kariyer yönetimi sürecidir (Greenhaus vd., 2009). Kariyer yönetimi, bu nedenle, “bir bireyin kariyerinin herhangi bir aşamasında- ve ideal olarak kariyeri boyunca- başarılı olma şansını aktif olarak artırmak için yapabileceği analiz, planlama ve eylemi” içerir (Forsyth, 2002).

Kariyer yönetimi, bir çalışanın işle ilgili bir hedefe doğru ilerlemesini planlama ve ardından çeşitli yöntemlerle bu planlara göre hareket etme sürecidir. Management Study Guide (2023)'a göre, kariyer yönetimi, kendini anlamaktan başlayan ve mesleki farkındalığı kapsayan sıralı bir süreçtir. İş geliştirmede kariyer yönetimi, çalışanların kariyer yeteneklerini ve ilgi alanlarını anlamaları ve geliştirmeleri ve bunları hem şirket içinde hem de şirketten ayrıldıktan sonra etkin bir şekilde kullanmaları için yetkilendirme sürecidir. Daha basit bir ifadeyle, kariyer yönetimi profesyonel hedeflerin tanımlanması ve belirlenmesi ve bunlara ulaşmak için stratejiler geliştirilmesine yönelik, yaşam boyu süren, kendi kendine izlenen bir kariyer planlama süreci olarak da tanımlanabilir (Mentorcrise, 2022).

Orpen (1994)'a göre, bireysel kariyer yönetimi, kişinin kariyerinden ne istediğini belirlemesi, bu hedefler doğrultusunda güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmesi ve bu hedefleri gerçekleştirmek için kendi güçlü ve zayıf yönleri ışığında hangi adımları atması gerektiğine karar vermesi sürecini ifade eder. Yani, lisans eğitimi alan turist rehberi adayları eğitim aldıkları alanda

kendilerini keşfetmeli, bu alanın kendilerine uygun olup olmadığını sorgulamalı ve başarılı olduğu yanlarına ağırlık vermeleri gereklidir.

Greenhaus vd. (1995), kariyer yönetiminin kariyer araştırma biçimleriyle meşgul olması gerektiğini anlatmaktadır. Bu bakış açısına göre, yükseköğretimde lisans eğitimi alan rehber adayları sahip oldukları değerleri, ilgi alanlarını, yetenekleri ve tercih edilen yaşam tarzını iyice incelemelidir ve çevrelerinde olup bitenleri (meslekler, işler, kariyer yolları, organizasyonlar, endüstriler ve aile kısıtlamaları) ile ilgili farkındalıklarını artırmalıdır. Çünkü rehber adaylarının kendine ve çevreye yönelik bu artan farkındalıkları, bireylerin kişisel nitelikleriyle uyumlu gerçekçi kariyer hedefleri belirlemelerine olanak sağlamayabilir ve bu da uygun kariyer stratejilerinin veya eylem planlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına yardımcı olabilir.

Kariyer yönetimi becerileri, bireylere ve gruplara kişisel, eğitimsel ve mesleki bilgileri toplamak, analiz etmek, sentezlemek ve organize etmek için yapılandırılmış yollar ve ayrıca kararlar ve geçişler yapma ve uygulama becerileri sağlayan bir dizi yeterliliği ifade eder (Sultana, 2012). Kariyer yönetimi uygulamaları her örgüt için standart olmayıp, biçimsel uygulamaların çoğunlukta olduğu hizmeti içi eğitimlerden, biçimsel olmayan uygulamalara daha çok yer verilmektedir (Sturges, vd., 2002). Bu bağlamda, lisans eğitimi alan turist rehberi adayları için kariyer yönetimi konusunda destekler sağlanarak bilinçlendirme ve doğru tercihler yapma konusunda yönlendirmeler yapılmalıdır ve mentorluk, kariyer danışmanlığı gibi faaliyetlere yer verilmelidir.

UC Merced (2023) isimli üniversite, kariyer yönetiminin, gelecekteki kariyer hedeflerine ulaşmak için yaşam boyu kaynak yatırımı yapma süreci olduğunu iddia etmiştir. Yani, kariyer yönetimi süreci kişisel farkındalık, kariyer geliştirme planlaması/kariyer keşfi, yaşam boyu öğrenme ve ağ kurma gibi çeşitli unsurları içermektedir. Buradan hareketle, lisans eğitimi alan turist rehberi adayları kişisel farkındalık için, kendi ilgi alanlarına, becerilerine, kişilik özelliklerine ve değerlerine keşfetmek için bakmalıdır. Dahası, bu adaylar ve gelecekteki iş fırsatları için bilgi ve beceri geliştirmeye odaklanmalı, güçlü yönlerini, yeteneklerini, deneyimini ve motivasyonunu verimli bir şekilde nasıl kullanabileceğini düşünmelidir. Bu adaylar, bilgi ve becerilerini güncel tutmaya özen göstermeli ve süregelen yeniliklere uyum sağlayabilmek için çaba harcamalıdır. Adayların, öğrenme yatırımlarını zaman, enerji ve kaynaklar açısından nasıl çeşitlendireceğini düşünmeleri gereklidir.

1.4. Kariyer Beklentileri

Beklenti kelimesinin anlamı Cambridge Dictionary (2023) tarafından olumlu olarak nitelendirilmiş ve gelecekte güzel şeyler olacağı hissi diye tanımlanmıştır. Benzer şekilde, Oxford Learners Dictionary (2023), muhtemel olduğu için bir şeyin olabileceğine dair bir inanç olarak açıklanmıştır. Diğer yandan, TDK (2023)'a göre, gerçekleşmesi beklenen şey veya bireyin belli şart ve durumların alacağı biçimler veya kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü diye anlatılmaktadır. Yani beklenti olumlu bir his, bir inanç ve öngörü olarak özetlenebilir. Öte yandan, değişim gösteren ve sürekli yenilenme içerisinde olan yaşam koşullarının da baskısı nedeniyle kariyer insan yaşamında çok hayati bir yer edinmiş ve kişilerin kendi gelecekleriyle bağlantılı beklentilerinin belirlenmesinde çok belirleyici olmuştur. Bunun temel nedeni, bireyin seçtiği meslek onu başarıya yönlendirecek çalışma hayatı ile bire bir ilgilidir. Eğer bu seçim, planlı ve iyi yapılandırılmış ise ilerleme ve başarıya ulaşma hissi de oluşabilecektir (Ramly vd., 2009). Buna bağlı olarak, bireylerin hayatlarına ve geleceklerine olan beklentileri de şekillenmektedir.

Kariyer, bir kişinin hedeflemiş olduğu bir yaşam tarzı için uzun bir dönemde elde etmiş olduğu veya elde edebileceği eğitim, yetenek ve deneyimlerinin bir bütünü olarak tanımlanabilir (Anafarta, 2001). Buna paralel olarak, kariyer beklentisi de edinilen bu yetenek ve deneyimlerin ve alınan eğitimlerin sonucunda kişilerin hayatına yansıtacak olumlu şeylerin ve başarıların olmasını hedeflemek ve bunun gerçekleşmesi için emek, çaba ve zaman harcamaktır. Diğer bir bakış açısıyla,

kariyer beklentisi veya mesleki beklenti “bireyin dile getirmekte olduğu kariyer ile ilgili seçimleri ve hedefleridir” (Rojewski, 2005). Yani, bu bir bağlamda belirlenen hedeflerin ve yapılan seçimlerin planlama süreci olarak da değerlendirilebilir. Kariyer planlama kişinin iş hayatında sahip olduğu veya olmak isteyeceği ve olumlu olarak kullanıldığında ise duymaktan hoşlanabileceği bir sözcüktür (Atay, 2006).

Meslek edinmek insan hayatının en önemli mihenk taşlarından biridir ve bunun için de çoğu zaman üniversite eğitimi almak zorunludur. Üniversitede eğitim alan gençlerin hayali eğitimini aldığı alanla ilgili bir iş bulmak ve bahsi geçen sektörde bir yer edinmek ve uzun yıllar sorun yaşamadan o işi devam ettirmektir. Şahin, Zoraloğlu ve Fırat (2011) yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin %53’nün eğitimlerindeki birinci önceliğin “bir mesleğe hazırlanma” olduğu görülmüştür. Bu durum bize üniversite öğrencileri için eğitimlerindeki en temel beklentinin eğitimini aldığı alanda iş bulup çalışma olduğunu göstermektedir.

Bireylerin kariyer beklentileri, geleceğe yönelik öngörülerini, hislerini ve arzularını kapsadığından, kariyer ilgisi, kariyer amaçları, kariyer planları, kariyer tercihleri, kariyer seçimi gibi çok sayıda kavramı içine almaktadır (Rojewski, 2005). Bununla birlikte, bireyin kariyer beklentileri karşılanmaz ise, yani eğitim aldığı alanla ilgili iş bulamaması, ailesini geçindirecek kadar ücret almaması veya bu mesleğin kendisine uygun bir meslek olmadığına karar vermesi gibi bir durum ile karşı karşıya gelmesi durumunda da bireylerin diğer kariyer olanaklarını değerlendirilebilir. Bu nedenlerle, bireyler kariyer beklentilerini iyi anlamalı ve belirlemelidir. Pratik ve erişilebilir olduğu düşünülen kariyer arayışlarını ifade eden kariyer beklentileri içi boş istekler değildir ve her bireyin ayrı kariyer beklentisine sahip olması muhtemeldir (Napolitano vd., 2020).

Sosyal standartlar, aile etkisi, sosyal koşullanma ve kişinin meslek olarak yapmayı düşündüğü işin doğası gibi birçok değişken, insanların kariyer beklentilerini farklılaştırmada yararlıdır (Preston, 2006). Bu bağlamda, öğrencilerin eğitimleri esnasında kendilerini iş sahasına hazırlamalarına ve sahanın taleplerine uygun bir şekilde yeterliliklerini geliştirmeye yönelik gerçekçi planlamalar yapmalarına ve hedefler belirlemelerine olanak tanıyacaktır (Yılmaz vd., 2020). Öte yandan, kişisel faktörler (kişilik-iş uyumu vb.), eğitim içeriği, mesleki deneyimler, kariyer sürdürülebilirliği, iş olanakları, müfredat içeriği, tavsiyeler ve kariyer araştırması gibi temel faktörler, özellikle üniversite eğitim sürecinde kariyer beklentilerinin bireylere göre farklılaşmasında etkili olmaktadır (Schoffstall vd., 2017).

2. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Hipotezi

Bu araştırmacının temel amacı, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitim alan öğrencilerin sahip olduğu hoşgörü eğilimlerinin, kariyer beklentilerine olan etkisini belirlemektir. Araştırmanın kavramsal bölümünde belirtildiği üzere acıya tahammül olarak görülen hoşgörü, hayatı sürekli öfke ve karşılık vermeye indirgemekten, onu içeride ve dışarıda sürekli bir savaş olmaktan alıkoyan tek şeydir. Yani, hoşgörü bir kavram olarak, bir eğilim, bir ruh hali, bir istek, hassas bir denge sanatı, dini veya kültürel çoğulculuk formülü, ahlaki bir erdem, politik bir ilkedir. Kısaca, hoşgörü, insan günlük yaşamı için neredeyse yemek ve uyku kadar hayattır.

Turizm etkinliği birçok paydaşı içine alan sosyolojik bir kavramdır. Dilek vd. (2016), turizmin turist-yerli halk, turist-görevli, yerli halk-görevli ilişkilerinden doğan ve sosyal etkileşimi besleyen yapısı, söz konusu barış ve huzur ortamının sağlanmasında önemli rol oynadığının ve barış ortamı da turizm hareketliliğinin artması ve turizmin gelişmesi için bir etken olduğunun altını çizmektedir. Dolayısıyla özü itibarı ile turizm barışı ve hoşgörüyü teşvik edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, turizm etkinliği global bir niteliğe sahiptir ve bu nedenle kültürler ve coğrafyalar arası bir kültür değişimine neden olmaktadır. Bu sayede, farklı toplumların karşılaşması söz konusu olmaktadır ve turizm hareketlerinde toplumlararası etkileşim ortaya

çıkılmaktadır. Çünkü turizm faaliyeti ülkeler ve bölgeler arasında insanların katılımlarıyla gerçekleşen bir faaliyettir. Bu bağlamda, turizm aynı zamanda “gelenek ve değerlerin bir karşılaşması” olarak da nitelendirilebilir. Dahası, birbirine yabancı olan farklı kültürlerin aynı ortamda bulunmaları ile çeşitli çatışmalar ve olumsuz durumların oluşması da muhtemeldir. Bu karşılaşmadaki sosyal ilişkiler ağı içerisinde aynı zamanda birtakım söylemlerin inşa edilmesi de gerekli olabilmektedir (Dikici & Sağır, 2012). Burada vurgulanması gereken nokta da hoşgörüdür. Diğer yandan, bu turizm etkinliklerine katılan misafirlerin tatil deneyiminden memnun ayrılabilmeleri için turist rehberlerinin bahsi geçen bu farklılıklara hoşgörü ile yaklaşması gerekmektedir. Turist rehberleri de bu bağlamda farklı kültürlerle hoşgörü ile yaklaşmalı ve bu duyarlılıklarını mesleklerini icra ettikleri her an muhafaza etmeye özen göstermelidir.

Rehberlik mesleğini icra etmeyi düşünen rehber adayları, mesleklerini uygularken hoşgörünün dikkate alınması gereken en temel kriterlerden biri olduğunu aklında bulundurmalıdır. Çünkü turizm etkinlikleri kültürler ve coğrafyalar arası seyahatleri mümkün kılmakta ve farklı kültürlerin etkileşimine ve değişime imkân sağlamaktadır. Bu kariyeri hedefleyen rehberler farklılıkların bir zenginlik olduğu bilinciyle hareket etmeye özen göstermelidir.

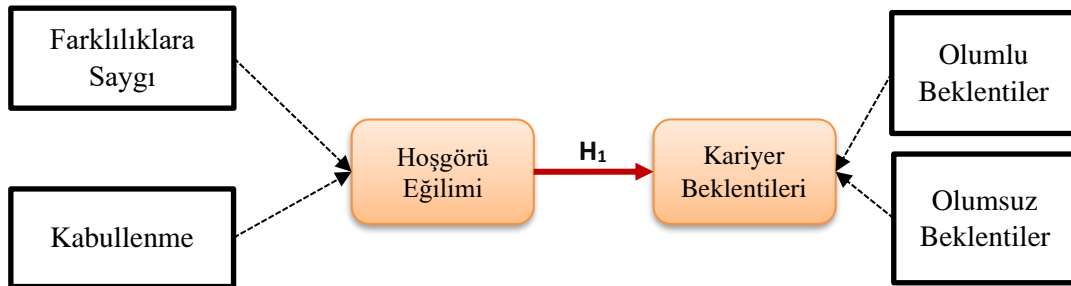
Kişiler üniversite eğitimlerine başlamadan önce kendi ilgi alanları, hedeflerini, planlarını tanımak ve becerilerini anlamak ve buna uygun biçimde yapmak istedikleri mesleği ve gerekliliklerini göz önüne almak durumundadır. Doğal olarak, bireylerin kariyer beklentisi de kariyer ile ilgili seçimleri ve hedeflerini meydana çıkarmış olacaktır. Buradan hareketle, turizm rehberliği mesleği için lisans düzeyinde eğitim alan bireylerin hoşgörü eğilimlerinin rehberlik mesleğinin bir parçası olan kariyer beklentilerinde etkili olduğu öngörülmektedir.

Bununla birlikte, konu ile ilgili olarak turizm rehberliği özelinde araştırma gerçekleştirilmemiş olmaması bu araştırmayı sonuçları bağlamında değerli kılmaktadır. Nitekim hoşgörü eğilimi olmayan veya düşük olan bireylerin turizm rehberliği yapması hem ziyaretçi memnuniyeti hem de iş-kariyer uyumu bağlamında kabul edilmesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla iş-kariyer uyumunun sağlanması bakımından mevcut araştırma sonuçlarının ilgili alanyazına ve sektöre katkı sağlaması beklenmektedir. Yukarıda belirtilen hususların ışığında, çalışmanın hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H1: *Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin sahip olduğu hoşgörü eğilimi, kariyer beklentilerini anlamlı bir şekilde etkilemektedir.*

Şekil 1

Araştırma Model Önerisi

3. Yöntem

Hoşgörü eğiliminin kariyer beklentilerine etkisini konu olan bu araştırmanın evreni, Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren yükseköğretim kurumlarında turizm rehberliği öğrencileridir. Bununla birlikte daha önce belirtildiği üzere turizm rehberliği eğitimi veren dört yıllık kurum sayısının 35 olması, kurumların Türkiye’nin farklı illerinde dağılım göstermesi ve evrenin tamamına ulaşmak zaman-maliyet-erişim açısından mümkün değildir. Dolayısıyla bu çalışmada kasıtlı örneklem alma yoluna gidilerek Türkiye’nin turizm rehberliği alanında akreditasyona sahip iki fakültesinden biri olan Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü öğrencileri çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Araştırmada tam sayım yöntemi ile bölümde öğrenim gören ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 520 öğrencinin tamamına ulaşılarak veri toplanması hedeflenmiştir.

İki değişken arasındaki ilişki ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin belirlendiği bu çalışmada, söz konusu ilişki ve etkinin istatistiksel olarak objektif bir şekilde ölçümü için verilerin nicel tekniklerle elde edilmesi gerekmektedir. Buradan hareketle araştırma verilerinin elde edilmesinde anket tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada anket formu hazırlanmış ve öğrencilerden doldurmaları talep edilmiştir. 02 Ocak 2023 ile 26 Ocak 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen uygulama ile 520 öğrencinin 157’sinden geri dönüş alınmıştır. Bu bağlamda, verilerin analizi 157 yanıt üzerinden gerçekleştirilmiştir. Roscoe (1975), ideal bir çalışmada örneklem büyüklüğünün 30 ile 500 arasında olması gerektiğini ve birden fazla faktör bulunan araştırmalarda örneklemin ilgili faktörün on katı ve/veya daha fazlasının dahil edilmesiyle güvenilir sonuçlar alınabileceğini açıklamaktadır.

Araştırmada kullanılan anket formu temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde cinsiyet, yaş ve sınıf şeklinde bazı demografik sorulara yer verilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde araştırmanın bağımsız değişkeni olarak kabul edilen hoşgörü eğiliminin tespitine yönelik derecelendirmeli ifadeler yer verilmiştir. Bu bölümde Çavuş (2019)’un “Hoşgörü Eğilimi Ölçeği Yetişkin Formunun Geliştirilmesi ve Yetişkinlerin Hoşgörü Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmasındaki ifadeler kullanılmıştır. Ölçekte iki alt boyutta toplanan 10 ifade yer almaktadır. Ölçeğin alt boyutları araştırmacılar tarafından “Farklılıklara Saygı” ve “Kabullenme” şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca ölçek geçerliliğini arttırmak amacı ile kontrol unsurlarına yer verilmiştir. Anket formunun üçüncü bölümünde ise katılımcıların kariyer beklentilerini belirlemeye yönelik derecelendirmeli ifadeler yer verilmiştir. Kariyer beklentilerini içeren altı ifadeden ilk üç ifade Aymankuy & Aymankuy (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmadan, sonraki üç ifade ise Çavuş & Kaya (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmadan alınmıştır. Bu bölümde kullanılan ölçekte, farklı araştırmalardan yararlandığı için veri analizi kısmında geçerlilik analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesi sürecinde ilk olarak hoşgörü eğilimi ve kariyer beklentileri ölçeklerine yönelik geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde gerçekleştirilen araştırmalarda geçerlilik analizi için genellikle faktör analizi, güvenilirlik analizi için ise Cronbach’s Alpha kat sayısı kullanılmaktadır. Buradan hareketle ilk olarak hoşgörü eğilimi ölçeği için keşfedici faktör analizi yapılarak, güvenilirlik katsayıları ile birlikte sunulmuştur.

Veri analizinin son bölümünde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin istatistiksel önemini ortaya çıkarmak için korelasyon analizi ve değişkenler arasındaki etkinin ölçümü için regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon ve regresyon analizleri sonucunda elde edilen bulgular araştırma amaçları doğrultusunda yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Verilerinin analiz sürecinde ilk olarak hoşgörü eğilimi ve kariyer beklentileri ölçeklerine yönelik geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde gerçekleştirilen araştırmalarda geçerlilik analizi için genellikle faktör analizi, güvenilirlik analizi için ise Cronbach's Alpha kat sayısı kullanılmaktadır. Buradan hareketle ilk olarak hoşgörü eğilimi ölçeği için keşfedici faktör analizi yapılarak, güvenilirlik katsayıları ile birlikte Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Hoşgörü Eğilimi Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizlerinin Sonuçları

Faktör	İfade	Faktör yükü	CA
Faktör 1 Farklılıklara saygı	İnsanların farklı düşüncelere sahip olmasını anlayışla karşılarım	0,891	0,873
	Farklı düşünceleri hoşgörüyle karşılarım	0,839	
	İnsanların farklı olması doğaldır	0,808	
	Herkesin düşüncesine saygı duyarım	0,684	
	Kendimi başkalarının yerine koyabilirim	0,647	
	İnsanları olduğu gibi kabul ederim	0,565	
Faktör 2 Kabullenme	Kimseden nefret etmem	0,771	0,680
	Başkalarının hatalarını görmezden gelirim	0,724	
	Affedici birisiyim	0,611	
Genel değerler	Başkalarının hatalarını anlayışla karşılarım	0,573	
	Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Kat sayısı	0,880	
	Bartlett's Küresellik Testi ki-kare değeri	680,482	
	Bartlett's Küresellik Testi p-değeri	0,000	
	1. Faktör öz değeri ve varyans açıklama oranı	4,706 37,627	
	2. Faktör öz değeri ve varyans açıklama oranı	1,262 26,549	
Toplam Varyans açıklama oranı	59,682		
Genel güvenilirlik	0,854		

CA: Cronbach Alpha

Tablo 1'de yer alan sonuçlar incelendiğinde, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını ve veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğunu ifade eden KMO değerinin 0,880 olduğu görülmektedir. KMO değerinin 0,60 üzeri olduğu durumlarda veri setinin analize uygun olduğu sonucuna varılır (Field, 2000). Buradan hareketle veri setinin faktör analizi için uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Diğer yandan analiz sonucunda Bartlett's küresellik testi sonucunun anlamlı olduğu (χ^2 : 680,482, p:0,000) görülmüştür. Değişkenler arasında ilişkinin kısmi korelasyon temelinde incelendiği test sonucunda veri matrisinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hoşgörü eğilimi ölçeğine yönelik olarak gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda iki anlamlı faktör bulunmuştur. Bu faktörler Çavuş (2019)'un çalışmasında olduğu gibi "Farklılıklara Saygı" ve "Kabullenme" olarak isimlendirilmiştir. Farklılıklara saygı faktörünün varyans açıklama oranı %37,627 olup öz değeri 4,706'dır. Diğer yandan, kabullenme faktörünün varyans açıklama oranı %26,549 ve öz değeri 1,262'dir. Tablo 1'de yer alan veriler faktör ifadeleri bağlamında değerlendirildiğinde turist rehberi adaylarının hoşgörü eğilimlerini açıklayan temel faktörün farklılıklara saygı olduğu anlaşılmaktadır. İlgili faktörde yer alan ifadelerin faktör yükü 0,56 ve üzeri olup, faktöre ait güvenilirlik kat sayısı 0,873 olarak hesaplanmıştır. Bu faktörde en fazla faktör yüküne sahip ifade "İnsanların farklı düşüncelere sahip olmasını anlayışla karşılarım" (r: 0,891) ifadesidir. En düşük faktör yüküne sahip ifade ise "İnsanları olduğu gibi kabul ederim" (r: 0,565) ifadesidir. Hoşgörü eğiliminin diğer faktörü olan kabullenme faktöründe yer alan ifadelerin güvenilirlik kat sayısı 0,680 olup, ifadelerin faktör yükleri ,573 üzerindedir. Bu faktörde en yüksek

faktör yüküne sahip ifade “Kimseden nefret etmem” (r: 0,771) ifadesidir. En düşük faktör yüküne sahip ifade ise “Başkalarının hatalarını anlayışla karşılarım” (r: 0,573) ifadesidir. Hoşgörü eğilimi ölçeğinin genel güvenilirlik katsayısı da 0,854 olarak hesaplanmıştır. Buradan hareketle araştırmada kullanılan hoşgörü eğilimi ölçeğine ait verilerin geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmada bir sonraki aşamada kariyer beklentileri ölçeği için keşfedici faktör analizi yapılarak, güvenilirlik katsayıları ile birlikte Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2’de yer alan sonuçlar incelendiğinde veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını ve veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğunu ifade eden KMO değerinin 0,699 olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Diğer yandan analiz sonucunda Bartlett’s küresellik testi sonucunun anlamlı olduğu ($\chi^2:368,232$, sig:0,000) görülmüştür. Dolayısıyla, veri matrisinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer beklentileri ölçeğine yönelik olarak gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ölçekte yer alan “Mezuniyet sonrası turizm sektöründe farklı alanlarda çalışmayı düşünüyorum” ifadesinin faktör yükünün 0,30 altında olduğu tespit edilmiş ve ilgili ifade analizden çıkartılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Analiz sonucunda “Olumlu kariyer beklentileri” ve “Olumsuz kariyer beklentileri” olmak üzere iki anlamlı faktör bulunmuştur. Olumlu kariyer beklentileri faktörünün varyans açıklama oranı %43,395 olup öz değeri 2,604’tür. Olumsuz kariyer beklentileri faktörünün varyans açıklama oranı ise %30,211 olup öz değeri 1,813’tür.

Tablo 2

Kariyer Beklentileri Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizlerinin Sonuçları

Faktör	İfade	Faktör yükü	CA
Faktör 1 Olumlu Beklentiler	Mezuniyet sonrası turizm sektöründe turist rehberi olarak çalışmayı düşünüyorum	0,908	0,855
	Rehberlik mesleğinde iyi yerlere geleceğime inanıyorum	0,871	
	Rehberlik mesleği uzun yıllar çalışmak için uygun bir iş alanıdır	0,851	
Faktör 2 Olumsuz Beklentiler	Mezuniyet sonrası iş bulamama ihtimali beni korkutuyor	0,877	0,764
	İleride rehberlik mesleği ile ailemi geçindirememek beni korkutuyor	0,855	
	Mezuniyet sonrası ne yapacağıma tam olarak karar vermiş değilim	0,732	
Genel değerler	Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Kat sayısı		0,699
	Bartlett’s Küresellik Testi ki-kare değeri		368,232
	Bartlett’s Küresellik Testi değeri		0,000
	1. Faktör öz değeri ve varyans açıklama oranı	2,604	43,395
	2. Faktör öz değeri ve varyans açıklama oranı	1,813	30,211
	Toplam Varyans açıklama oranı		73,606
Genel güvenilirlik		0,729	

CA: Cronbach Alpha

Tablo 2’de yer alan veriler faktör ifadeleri bağlamında değerlendirildiğinde, turist rehberi adaylarının kariyer beklentilerini açıklayan temel faktörün olumlu kariyer beklentileri olduğu anlaşılmaktadır. İlgili faktörde yer alan ifadelerin faktör yükü 0,851 ve üzeri olup, faktöre ait güvenilirlik kat sayısı 0,855 olarak hesaplanmıştır. Bu faktörde en fazla faktör yüküne sahip ifade “Mezuniyet sonrası turizm sektöründe turist rehberi olarak çalışmayı düşünüyorum” (r: 0,908) ifadesidir. En düşük faktör yüküne sahip ifade ise “Rehberlik mesleği uzun yıllar çalışmak için uygun bir iş alanıdır” (r: 0,851) ifadesidir. Diğer yandan olumsuz kariyer beklentileri faktöründe yer alan ifadelerin güvenilirlik kat sayısı 0,764 olup, ifadelerin faktör yükleri 0,732 üzerindedir. Bu faktörde en fazla faktör yüküne sahip ifade “Mezuniyet sonrası iş bulamama ihtimali beni korkutuyor” (r: 0,877) ifadesidir. En düşük faktör yüküne sahip ifade ise “Mezuniyet sonrası ne yapacağıma tam olarak karar vermiş değilim” (r: 0,732) ifadesidir. Kariyer beklentileri ölçeğinin genel güvenilirlik

katsayısı ise 0,729'dur. Buradan hareketle araştırmada kullanılan kariyer beklentileri ölçeğine ait verilerin geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinden sonra katılımcıların bazı demografik bilgileri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur. Tabloya göre, katılımcıların çoğunun kadınlardan oluştuğu (n:108, %68,79), 49 katılımcının ise %31, 21 pay ile erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Demografik Verilerin Analizi

Değişken	Grup	Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	108	68,79
	Erkek	49	31,21
	Toplam	157	100,00
Yaş grubu	18-21 yaş	73	46,50
	22-24 yaş	75	47,77
	25 yaş ve üzeri	9	5,73
	Toplam	157	100,00
Sınıf	2. sınıf	56	35,67
	3. sınıf	42	26,75
	4. sınıf	59	37,58
	Toplam	157	100,00

Tablo 3 katılımcıların yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 157 katılımcıdan 75'inin 22-24 yaş aralığında (%47,77), 73'ünün 18-21 yaş aralığında (%46,50), geri kalan 9 katılımcının ise 25 yaş ve üzeri yaşa sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların okumakta oldukları sınıfa göre dağılımları incelendiğinde ise homojene yakın bir dağılım görülmektedir. Buna göre 59 katılımcı son sınıfta eğitimi sürdürmekte iken 56 öğrenci ikinci sınıfta, 42 öğrenci ise üçüncü sınıfta eğitim görmektedir.

Tanımlayıcı analizlerde ilk olarak hoşgörü eğilimi ve kariyer beklentileri ölçeğinde yer alan ifadelerle ilişkin katılım düzeyi incelenmiştir. Bu süreçte tablonun üzerinde tabloda yer alan ifadelerle ilişkin sıklık ve yüzde değerleri sunulurken, ifadelerle katılım düzeyleri aritmetik ortalamalar üzerinden yorumlanmış ve bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Öğrencilerin Hoşgörü Eğilimi ve Kariyer Beklentilerine Yönelik Katılım Düzeyi

Hoşgörü Eğilimi-İfadeler	1	2	3	4	5
HE1-Affedici birisiyim	n 5	12	43	53	44
	% 3,18	7,64	27,39	33,76	28,03
HE2-Herkesin düşüncesine saygı duyarım	n 4	4	14	53	82
	% 2,55	2,55	8,92	33,76	52,23
HE3-Başkalarının hatalarını anlayışla karşılarım	n 3	10	48	47	49
	% 1,91	6,37	30,57	29,94	31,21
HE4-Kendimi başkalarının yerine koyabilirim	n 2	1	6	37	111
	% 1,27	0,64	3,82	23,57	70,70
HE5-Başkalarının hatalarını görmezden gelirim	n 27	33	48	31	18
	% 17,20	21,02	30,57	19,75	11,46
HE6-Farklı düşünceleri hoşgörüyle karşılarım	n 3	3	13	56	82
	% 1,91	1,91	8,28	35,67	52,23
HE7-Kimseden nefret etmem	n 31	35	37	35	19
	% 19,75	22,29	23,57	22,29	12,10
HE8-İnsanların farklı olması doğaldır	n 4	2	4	20	127
	% 2,55	1,27	2,55	12,74	80,89

Tablo 4

Öğrencilerin Hoşgörü Eğilimi ve Kariyer Beklentilerine Yönelik Katılım Düzeyi (Devamı)

		1	2	3	4	5
HE9-İnsanların farklı düşüncelere sahip olmasını anlayışla karşılarım	n	2	2	13	30	110
	%	1,27	1,27	8,28	19,11	70,06
HE10-İnsanları olduğu gibi kabul ederim	n	5	4	23	42	83
	%	3,18	2,55	14,65	26,75	52,87
Kariyer Beklentileri-İfadeler		1	2	3	4	5
KB1-Mezuniyet sonrası turizm sektöründe turist rehberi olarak çalışmayı düşünüyorum	n	12	20	45	32	48
	%	7,64	12,74	28,66	20,38	30,57
KB2-Rehberlik mesleği uzun yıllar çalışmak için uygun bir iş alanıdır	n	21	24	44	32	36
	%	13,38	15,29	28,03	20,38	22,93
KB3-Rehberlik mesleğinde iyi yerlere geleceğime inanıyorum	n	12	12	39	38	56
	%	7,64	7,64	24,84	24,20	35,67
KB4-Mezuniyet sonrası iş bulamama ihtimali beni korkutuyor	n	16	18	21	33	69
	%	10,19	11,46	13,38	21,02	43,95
KB5-İleride rehberlik mesleği ile ailemi geçindirememek beni korkutuyor	n	20	23	39	25	50
	%	12,74	14,65	24,84	15,92	31,85
KB6-Mezuniyet sonrası ne yapacağıma tam olarak karar vermiş değilim	n	32	29	27	32	37
	%	20,38	18,47	17,20	20,38	23,57

Tablo 4'te katılımcıların hoşgörü eğilimleri ölçeğine ait ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların "Farklılıklara Saygı" ve "Kabullenme" boyutlarında yer alan ifadelere büyük oranda katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Farklılıklara Saygı ve Kabullenme boyutunda katılımcılar tarafından en fazla katılım gösterilen ifadeler 4,682 ortalama ile "İnsanların farklı olması doğaldır" ve 4,618 ortalama ile "Kendimi başkalarının yerine koyabilirim" şeklindedir. Kariyer beklentileri ölçeğinde yer alan ve "Olumlu Beklentiler" ve "Olumsuz Beklentiler" den oluşan ifadelerin ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri sunulmuştur. Tablodan da anlaşıldığı üzere, bu boyutta en fazla katılım gösterilen ifade 3.771 ortalama ile "Mezuniyet sonrası iş bulamama ihtimali beni korkutuyor" ifadesidir. Diğer yandan, bu boyutta en az katılım gösterilen ifade ise 3.242 ortalama ile "Rehberlik mesleği uzun yıllar çalışmak için uygun bir iş alanıdır" ifadesidir.

Tablo 4'te kariyer beklentilerine ölçeğine ait ifadeler de yer almaktadır. Tabloda da belirtildiği üzere kesinlikle katılıyorum seçeneğine en fazla katılım gösterilen ifade, aynı zamanda en yüksek ortalamaya sahip olan ve olumsuz beklentiler boyutunda yer alan "Mezuniyet sonrası iş bulamama ihtimali beni korkutuyor" (n: 69, %43,95) ifadesidir. Diğer yandan, olumlu beklentiler boyutunda yer alan "Rehberlik mesleğinde iyi yerlere geleceğime inanıyorum" (n: 56, %36,67) ifadesi ise kesinlikle katılıyorum seçeneğine en fazla katılım gösterilen ikinci ifade olarak dikkati çekmektedir. Benzer biçimde, olumlu beklentiler boyutunda, "Mezuniyet sonrası turizm sektöründe turist rehberi olarak çalışmayı düşünüyorum" en fazla katılım gösterilen ifadedir (n: 48, %30,57). Son olarak, "İleride rehberlik mesleği ile ailemi geçindirememek beni korkutuyor" ifadesi olumsuz beklentiler boyutunda en fazla katılım sağlanan diğer bir ifade olarak öne çıkmaktadır (n:50, %31,85). Turist rehberi adaylarının hoşgörü eğiliminin kariyer beklentilerine etkisinin incelendiği bu çalışmada, bulguların değerlendirilmesi süreci temel olarak değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği korelasyon analizi ve araştırma hipotezinin test edildiği regresyon analizlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda ilk olarak değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için korelasyon analizi gerçekleştirilmiş ve bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesi

		Kariyer Beklentileri	Olumlu Kariyer Beklentileri	Olumsuz Kariyer Beklentileri
Hoşgörü eğilimi	Pearson Korelasyon	,175**	,052	,170**
	Sig. (2-uçlu)	,029	,519	,033
	N	157	157	157
Farklılıklara Saygı	Pearson Korelasyon	,130	,025	,140
	Sig. (2-uçlu)	,105	,754	,081*
	N	157	157	157
Kabullenme	Pearson Korelasyon	,208**	,064	,201**
	Sig. (2-uçlu)	,009	,426	,012
	N	157	157	157

** . 0.05 düzeyinde ilişkiler anlamlıdır (2-uçlu).
* . 0.10 düzeyinde ilişkiler anlamlıdır (2-uçlu).

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmanın temel değişkenleri olan hoşgörü eğilimi ile kariyer beklentileri arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (r: 0,175, p: 0,029 ve p<0,05;0,10). Diğer yandan, tablodaki bulgulardan hoşgörü eğilimi ile olumsuz kariyer beklentileri arasında yine düşük düzeyde bir ilişki olduğu (r: 0,170, p: 0,033 ve p<0,05;0,10), ancak hoşgörü eğilimi ile olumlu kariyer beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı anlaşılmaktadır (p: 0,519 ve p>0,05;0,10). Tablodaki bulgulara göre, hoşgörü eğiliminin alt faktörü olan farklılıklara saygı boyutu ile kariyer beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p: 0,105 ve p>0,05;0,10). Hoşgörü eğiliminin alt faktörü olan kabullenme ile kariyer beklentileri arasında ise düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki mevcuttur (r: 0,208, p: 0,009 ve p<0,05;0,10). Bu noktada söz konusu ilişkilerin tesadüfi olarak ortaya çıkmış olma olasılığı da göz önüne alınmış ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında değişkenler arası ilişkilerin analizinden sonra, araştırmanın temel hipotezinin testi gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla hoşgörü eğilimi bağımsız değişken ve kariyer beklentileri bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Hipotez testine ilişkin gerçekleştirilen tek değişkenli basit doğrusal regresyon analizi sonuçları ise Tablo 6’de sunulmuştur.

Tablo 6

Araştırma Hipotezinin Test Edilmesi

Model	Standardize edilmiş katsayılar		Standardize katsayılar	t	p	90,0% Confidence Interval for B	
	B	Standart hata	Beta			Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit)	2,667	0,363		7,345	0	2,066	3,268
1 Hoşgörü eğilimi	0,198	0,09	0,175	2,209	,029*	0,050	0,346

R2: 0, 175 Düzeltilmiş R2: 0, 024 F değeri: 4,881 p<0,05;0,10

Tablo 6’nın bulguları incelendiğinde, araştırma kapsamında oluşturulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir (F: 4,881, p: 0,029). Buna göre, regresyon modelinin matematiksel ifadesi “Kariyer Beklentileri: 2,667 + 0,198*Hoşgörü Eğilimi” şeklindedir. Ancak hoşgörü eğilimi kariyer beklentilerine ilişkin toplam varyansın küçük bir bölümünü (%2,4) açıklamaktadır. Bu kapsamda, hoşgörü eğilimindeki her bir birimlik artış kariyer beklentileri üzerinde yaklaşık %20 oranında bir etki meydana getirmektedir. Bulgular doğrultusunda hoşgörü eğiliminin kariyer beklentileri üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan

hareketle araştırmanın temel hipotezi “*H1: Turist rehberi adaylarının hoşgörü eğilimleri onların kariyer beklentilerini etkiler*” kabul edilmiştir.

Araştırmanın temel hipotezini takiben hoşgörü eğilimi alt boyutlarının kariyer beklentileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen çok değişkenli doğrusal regresyon analizine ilişkin bulgular ise Tablo 7’de sunulmuştur. Tablo 7 bulguları, oluşturulan regresyon modelinin anlamlı olduğu göstermektedir (F: 3,539, p: 0,031). Buna göre, regresyon modelinin matematiksel ifadesi “*Kariyer Beklentileri = 2,918 + 0,205*Kabullenme*” şeklindedir.

Tablo 7

Hoşgörü Eğilimi Alt Boyutlarının Kariyer Beklentileri Üzerindeki Etkileri

Model	Standardize edilmiş katsayılar		Standardize katsayılar	t	p	90,0% Confidence Interval for B	
	B	Standart hata	Beta			Alt Sınır	Üst Sınır
(Sabit)	2,918	0,351		8,32	0	2,231	3,520
Farklılıklara Saygı	-0,034	0,117	-0,032	-0,292	0,771	-0,184	0,162
Kabullenme	0,205	0,098	0,231	2,088	,038*	0,0498	0,331

R²: 0, 210 Düzeltilmiş R²: 0, 032 F değeri: 3,539 Sig.: p<0,05;0,10

Tablo 7’de de görüldüğü üzere hoşgörü eğiliminin alt boyutları kariyer beklentilerine ilişkin toplam varyansın yalnızca %3’ünü açıklamaktadır. Bununla birlikte, hoşgörü eğiliminin alt boyutlarından olan kabullenme boyutundaki her bir birimlik değişim katılımcıların kariyer beklentileri üzerinde yaklaşık %21 oranında olumlu bir etki meydana getirmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, turist rehberi adaylarının sahip olduğu hoşgörü eğiliminin kariyer beklentileri üzerindeki etkisini araştırmak için yapılmıştır. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği bölümünde öğrenime devam eden öğrencilerin yardımları ile gerçekleştirilmiştir. 157 katılımcıdan elde edilen verilerin analizi ve bulguların değerlendirilmesi sonucunda temel olarak rehber adaylarının hoşgörü eğiliminin kariyer beklentilerini etkilediği saptanmıştır. Ancak, bahsi geçen bu etkinin araştırma örnekleme ile sınırlı olduğu farklı örneklerde benzer ya da farklı sonuçlar elde edilebileceği akıldan tutulmalıdır. Bu noktada araştırma sonuçlarının daha önce gerçekleştirilen benzer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir.

Araştırma konusu ile ilgili olarak gerçekleştirilen alan yazın taramasında, bu araştırmanın sonuçları ile doğrudan bağlantılı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, daha kapsamlı bir alan yazın taraması ile sınırlı sayıda araştırma sonucunun bu araştırma ile ilişkilendirilebileceği görülmüştür. Örneğin, Gül & Alimbekov (2018) araştırmalarında öğretmen adaylarının hoşgörü düzeylerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmek istemiş ve iki ayrı üniversitedeki öğretmen adayları üzerinde araştırma yapmışlardır. Demirci (2017), huzurlu ve mutlu yaşamın özelliklerinin ve kaynaklarının incelenmesini hedeflemiştir. Araştırmanın nicel sonuçlarına göre, huzur ve mutluluk hoşgörü, yardımseverlik, kanaat ve maneviyat, sorumluluk, amaçlılık, değerlilik, güven ve güvenilirlik özellikleriyle pozitif ilişkili bulunmuştur. Kiroğlu vd. (2012) sınıfta hoşgörüye ilişkin öğretim elemanlarının görüşlerinin belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğretim elemanlarının öğrencilerin karar alma sürecine katılmalarına, dersi alacakları öğretim elemanını seçme özgürlüğüne, çeşitli konularla ilgili itiraz ve önerilerini dile getirmelerine olumlu yaklaşımları belirlenmiştir. Diğer taraftan, Boyacı (2015) tez araştırmasında

beşinci sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimini artırmaya ve zorbalık düzeylerini azaltmaya yönelik geliştirilen Hoşgörü Eğilimi Geliştirme Programının etkililiği incelenmiştir. Araştırmanın bulguları dikkate alındığında, hoşgörü eğilimine yönelik denencelerin doğrulandığı söylenebilir. Büyükkaragöz & Kesici (1996) öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumlarını bilişsel alanda belirleyebilmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın öne çıkan sonuçlarına göre, ilkokul öğretmenlerinin tamamına yakını "Demokrasilerde insanların birbirine hoşgörümlü davranmalarının temelinde karşılıklı saygı vardır" görüşüne katılmaktadırlar. Son olarak, Aydoğmuş & Kiraz (2020) üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerini belirlemek için yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, cinsiyet olarak kadınlarda, fakülte olarak Eğitim Fakültesi'nde, sınıf düzeyine göre üçüncü ve dördüncü sınıflarda demokratik tutumların daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zengin vd. (2017) olumsuz mesleki beklentileri tespit etmiş olan çalışmaları ele almışlardır. Buradan çıkan sonuca göre, turizm bölümlerinden mezun olan öğrencilerin beklentileri genel olarak yüksek ve olumlu olmaktadır. Ancak, çalışma hayatından sonra, endüstrideki çalışma şartları ve gelişim fırsatları konusundaki sınırlılıkları gibi çeşitli nedenlerle yaptıkları işe motive olamadıkları ve bu nedenle işlerinden ayrıldıkları açıklanmıştır

Bilici & Kutukız (2018)'ın araştırmasında, turizm eğitimi almış çalışanların kariyer beklentilerini ölçmek hedeflenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, otel çalışanların kariyer beklentisi algılarının cinsiyete, aldıkları eğitime ve çalıştıkları departmana göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı, sektörde çalışma süreleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Karadeniz & Özkan (2021) tarafından Ayvacık Meslek Yüksekokulu'nun farklı programlarında öğrenim gören öğrencilerin mezuniyet sonrası mesleki beklenti düzeylerini ölçmek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Meslek yüksekokulu öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyer beklentileri okudukları sınıfa ve bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre 1. Sınıf da okuyan öğrencilerin 2. sınıf da okuyanlara kıyasla kariyer beklenti düzeylerinin daha yüksektir. Başka bir çalışmada, Kara vd. (2016), üniversite öğrencilerinin iş yaşamına hazırlanmasında üniversite kariyer merkezlerinin rolünü açıklamak ve öğrencilerin bu merkezlerden beklentilerinin neler olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, program türü, sınıf düzeyi, öğrenim türü, cinsiyet, öğrencilerin hayalini kurdukları bölümde okumaları ve bölümde zorunlu staj olması ile kariyer merkezinden kariyer beklentileri açısından anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Güzel vd. (2014), öğrencilerin turizmde kariyer algılamalarına ilişkin görüşlerini incelemiş ve öğrencilerin turizmde kariyerin gerek olumlu gerekse olumsuz etkileri hakkında kararsız bir tutuma sahip oldukları belirlemiştir. Dahası, öğrencilerin en yüksek kariyer algılamalarının 'turizmin yurtdışında çalışma olanağı sağlaması' ve yeni insanlarla tanışmanın verdiği keyiften kaynaklandığı, en olumsuz algılamaların ise 'turizmin diğer işlerden daha az saygın olması', 'turizmin cinsiyet ayrımına yol açması', 'sosyal yaşantıya zaman bırakmaması' ve 'ekonomik getirinin azlığından kaynaklandığı' sonuçlarına varılmıştır.

Yukarıda değinilen araştırmaların sonuçları göz önüne alındığında, mevcut araştırma sonuçlarının diğer çalışma sonuçları ile detaylı olarak karşılaştırılmasının zor olduğu açıktır. Bununla birlikte, sınırlı ilişkilendirmelerin yapılabileceği bu çalışmaların mevcut araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Son olarak, araştırma konu ile ilgili kurum ve kuruluşlara daha fazla katkı sağlaması bakımından aşağıda bazı öneriler getirilmiştir. Gerek eğitim kurumlarında görevli akademisyenler ve yöneticiler, gerekse sektör yöneticileri için fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

Hoşgörü eğiliminin davranışlara da etki etmesi bakımından rehber yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında bu anlayışa yönelik eğitimler, dersler ve uygulamalara ağırlık verilmelidir. Rehber yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarının fakültelerinde demokratik ve hoşgörümlü bir ortamın oluşturulmasına önem göstermelidir. Bu sayede, rehber adayları bu davranışları içselleştirme şansı elde edecek ve sahada uygulamada farklılıkların yönetilmesi

esnasında daha başarılı olabilecektir. Öğrencilerin kariyer beklentilerinin olumlu yönde olması ve mesleki deneyim sürecinin başarılı bir şekilde başlayabilmesi amacıyla TUREB ve meslek odaları öğrenciler ile sık sık bir araya gelerek turizm rehberliğinde farklı kültürleri tanımanın önemini gerçek deneyimler üzerinden aktaran etkinlikler organize etmelidir.

Turizm rehber adaylarının yaşayabilecekleri durumlara farklı bakış açıları getirmeleri ve çözüm yolları bulmaları bakımından, sahada yer alan profesyonel turist rehberlerinden bilgi paylaşımı sağlayabilecek etkinliklerin üniversiteler tarafından organize edilmesi gereklidir. Turizm rehber adaylarının gelecekte için anlamlı bir odaklanma ve hedef belirlemesi amacıyla üniversitelerde kariyer merkezlerinin kurulması ve varsa etkin bir şekilde işlemesine imkân sağlanmalıdır.

Bu araştırmanın sınırlı bir örneklem üzerinde gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, araştırmanın kapsamı ve yöntemi bağlamında çeşitli sınırlılıklara sahip olduğu söylenebilir. Örneğin, bu çalışma tek bir üniversitenin turizm fakültesiyle ve bu bölümün sadece turizm rehberliği bölümü ile sınırlıdır. Bu bakımdan, araştırma sonuçlarının karşılaştırılması ve sonuçların etkinliğinin belirlenmesi bakımından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Dahası, mevcut araştırmada bireylerin hoşgörü eğilimleri ile kariyer beklentilerinin yalnızca lisans düzeyinde ölçülmesi bir başka sınırlılığı oluşturmaktadır. Bu nedenlerle, gelecekte yapılacak benzer çalışmalar bu sonuçların genellenebilirlik niteliğinin sağlanması açısından sadece bir fakültede değil üniversite genelinde hatta diğer eğitim basamaklarında da (önlisans ve yüksek lisans) uygulanmalıdır. Dahası, bu çalışma sadece nicel veri toplanarak yapılmıştır. Bu nedenle, hoşgörü eğilimi değişkeninin kariyer beklentilerine etkisinin tam olarak anlaşılabilmesi için konu ile ilgili farklı örneklem gruplarında nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırmalar gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, gelecekteki çalışmalar hoşgörü eğilimi değişkeninin kariyer beklentilerine etkisini, araştırma sürecine farklı kontrol değişkenleri (zorbalık, hoşgörüsüzlük) veya araçlar (iletişim becerisi, farkındalık vb.) ekleyerek daha geniş kapsamda ele alabilir.

Kaynakça

- Adamson, S. J., Doherty, N. & Viney, C. (1998). The meanings of career revisited: Implications for theory and practice. *British Journal of Management*, 9, 251–259.
- Anafarta, N. (2011). Orta düzey yöneticilerin kariyer planlamasına bireysel perspektif. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-17.
- Arthur, M. B., Khapova, S. & Wilderom, C. (2005). Career success in a boundaryless career world. *Journal of Organizational Behavior*, 26(2), 177–202.
- Atalay, Y.Ö. (2008). *Felsefi açıdan tolerans ve hoşgörü* (Tez No. 215723) [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Atif, L. A. (2010). *Importance of tolerance*. Erişim tarihi: Ocak 8, 2023. <https://timesofmalta.com/articles/view/importance-of-tolerance.342594>
- Aydoğmuş, B. & Kiraz, Z. (2020). Üniversite öğrencilerinin demokratik tutum ve tolerans düzeylerinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1322-1339.
- Aymankuy, Y., Tetik, N., Girgin, K. G. & Aymankuy, Ş. (2013). Lisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına öğrenci ve akademisyenlerin bakışları (BTİÖYO'da uygulama). *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 101-128.

- Baruch, Y. (2006). Career development in organizations and beyond: Balancing traditional and contemporary viewpoints. *Human Resource Management Review*, 16(2), 125-138.
- Başaran, İ. E. (1995). *Hoşgörü ve eğitim*. İ. Pehlivan (Yay. Haz.) Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı (47-56). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayını.
- Bierema, L. (1998). *Women's career development across the lifespan: Insights, and strategies for women, organizations and adult educators*. Jossey-Bass.
- Bilici, H. & Kutukız, D. (2018). Turizm eğitimi alanlara dair kariyer beklentileri: Fethiye ilçesinde bir Araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 5(3), 23-35.
- Boyacı, M. (2015). *Hoşgörü eğilimi geliştirme programının etkililiği: Hoşgörü eğiliminin geliştirilmesi ve zorbalığın önlenmesi* (Tez No. 418188) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi].
YÖK Tez Merkezi
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Brown, W. (2006). *Regulating aversion: Tolerance in the age of identity and empire*. Princeton University Press.
- Büyükkaragöz, S. & Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2(3), 353-365.
- Cambridge English Dictionary (2023). *Career*. Erişim tarihi: Ocak 14, 2023.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/career>
- Cambridge English Dictionary (2023). *Expectation*. Erişim tarihi: Ocak 11, 2023.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/expectation>
- Çavuş, Ş. & Kaya, A. (2015). Turizm lisans eğitimi alan öğrencilerin kariyer planları ve turizm sektörüne yönelik tutumu. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 101-117.
- Demirci, İ. (2017). *Huzurlu ve mutlu yaşamın değerler ve karakter güçleri bağlamında karma bir araştırmayla incelenmesi* (Tez No. 469574) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi].
YÖK Tez Merkezi
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dikici, E. & Sağır, A. (2012). Antalya'da inanç turizminin sosyolojik çözümlemesi: Demre-Myra örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 35-43.
- Dilek, N. K., Dilek, S. E. & Gümüş, M. (2016). Otel çalışanlarının turizm ve barış ilişkisine yönelik metaforik algıları. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 1-15.
- Etymonline (2022). *Career*. Erişim tarihi: Ocak 15, 2023.
<https://www.etymonline.com/search?q=career>
- Etymology Online Dictionary (2023). *Tolerance*. Erişim tarihi: Ocak 15, 2023.
<https://www.etymonline.com/word/tolerance>
- Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows*. Sage Publications.
- Forsyth, P. (2002). *Career management*. Wiley & Sons.

- Galeotti, A. E. (2015). The range of toleration: From toleration as recognition back to disrespectful tolerance. *Philosophy and Social Criticism*, 41, 93-110.
- Greenhaus, J. H., Callanan, V. M. & Godshalk, V. M. (2009). *Career management*. (Fourth edition). Sage Publications.
- Greenhaus, J.H., Callanan, V. M. & Kaplan, E. (1995). The role of goal setting in career management. *The International Journal of Career Management*, 7(5), 3-12.
- Gül, Y. E. & Alimbekov, A. (2018). Öğretmen adayları hoşgörü ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 49-62.
- Güzel, T., Akdağ, G., Güler, O. & Şener, S. (2014). Turizm eğitimi alan öğrencilerin turizmde kariyer algılamaları: Çanakkale, Mersin ve Kıbrıs'ta bir araştırma. 3. *Doğu Akdeniz Sempozyumu*, ss. 176-187, 18 Nisan.
- Hall, D. T. & Foster, L.W. (1977). A psychological success cycle and goal setting: Goals, performance and attitudes. *Academy of Management Journal*, 20, 282-290.
- Herr, E. (2001). Career development and its practice: A historical perspective. *The Career Development Quarterly*, 49(3), 196-211.
- Kara, S., Güler, T., Tuna, M. & Hitay, K. (2016). Kariyer beklentisinde kariyer merkezlerinin rolü ve Balıkesir Üniversitesinde bir uygulama. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi*, İstanbul.
- Karadeniz, Y. & Özkan, Ç. (2021). Üniversite öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyer beklentileri: Ayvacık Meslek Yüksekokulu örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 113-136.
- Kıroğlu, K., Elma, C., Kesten, A. & Egüz, Ş. (2012). Üniversitede demokratik bir değer olarak hoşgörü. *Journal of Social Studies Education Research*, 3(2), 86-104.
- Koroğlu, Ö. (2009). İş doyumu ve motivasyon düzeylerini etkileyen faktörlerin performansla ilişkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma (Tez No. 279359) [Doktora tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Lintner, T. (2005). A world of difference: Teaching tolerance through photographs in elementary school. *The Social Studies*, January/February, 34-37.
- Mahapatra, A. (2018). Value of tolerance and its importance on the principle and practice of democracy. *Pramana Research Journal*, 8(11), 62-70.
- Management Study Guide (2023). *Career management- Meaning and important concepts*. Erişim tarihi: Ocak 15, 2023. <https://www.managementstudyguide.com/career-management.htm>
- Napolitano, C. M., Hoff, K. A., Ming, C. W. J., Tu, N. & Rounds, J. (2020). Great expectations: Adolescents' intentional self-regulation predicts career aspiration and expectation consistency. *Journal of Vocational Behavior*, 120, 1-13.

- Orpen, C. (1994). The effects of organizational and individual career management on career success. *International Journal of Manpower*, 15(1), 27-37.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (2021). *Definition of Career Noun*. Erişim tarihi: Şubat 8, 2023. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/career_1?q=career
- Oxford Learners Dictionary (2023). *Expectation*. Erişim tarihi: Ocak 22, 2023. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/expectation?q=expectation>
- Preston, A. (2006). An empirical analysis of the career expectations of women in science and technology courses. *Labour & Industry*, 16(3), 21-38.
- Rabotić, B. (2010, March 4-5). *Tourist guides in contemporary tourism*. International Conference on Tourism and Environment, Sarajevo.
- Ramly, E. S., İsmail, M. & Uli, J. (2009). Antecedents of career aspiration of R&D professionals in Malaysian public organizations. *European Journal of Scientific Research*, 26(1), 66-79.
- Rojewski, J. W. (2005). Occupational aspirations: Constructs, meaning and application. *İçinde; Career development and counseling: Putting theory and research to work* (Edt: S. D. Brown & R. W. Lent). John Wiley & Sons.
- Roscoe, J. T. (1975). *Fundamental research statistics for the behavioral sciences*. Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Sert, A. N. & Şalvarcı, S. (2020). Profesyonel turist rehberlerinin kültürel yetkinliğinin değerlendirilmesi üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 981-988.
- Schoffstall, D. G., Brown, E. A. & Arendt, S. W. (2017). Hospitality and tourism student and alumni perspectives: Promotion expectations, academic and experience adjustments, and career growth. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 17(3), 189-207.
- Stiftung, B. (2004). A modern concept of tolerance basis for democratic interaction in pluralistic societies. Trilogue Salzburg, Arts-Economy- Politics, Erişim tarihi: Ocak 30, 2023 https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzbuerger_Trilog/Salzbuerger_Trilog_2004-Discussion_Paper.pdf
- Sturges, J., Guest, D., Conway, N. & Davey, K. M. (2002). A longitudinal study of the relationship between career management and organizational commitment among graduates in the first ten years at work. *Journal of Organizational Behavior*, 23(6), 731-748.
- Sullivan, S. E. & Baruch, Y. (2009). Advances in career theory and research: A critical review and agenda for future exploration. *Journal of Management*, 36(6), 1542-1571.
- Sultana, R. G. (2012). Learning career management skills in Europe: A critical review, *Journal of Education and Work*, 25(2), 225-248.

- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. & Fırat, N. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 429-452.
- The Scientific American (2021). *The U.S. needs tolerance more than unity, tolerance allows us to live in harmony despite deep-seated differences*. Erişim tarihi: Ocak 29, 2023. <https://www.scientificamerican.com/article/the-u-s-needs-tolerance-more-than-unity/#:~:text=Tolerance%20is%20about%20respecting%20other,citizens%20and%20fellow%20human%20beings>.
- Türe, H. & Ersoy, A. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü algısı. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5, 31-56.
- UCMERCED (2023). *Career management*. Erişim tarihi: Mart 11, 2023. <https://hr.ucmerced.edu/training/careermanagement>
- UNA-UK (2023). *International tolerance day factsheet*. Erişim tarihi: Şubat 19, 2023. <https://una.org.uk/tolerance-factsheet>
- UNESCO (1995). *Hoşgörünün İlkeleri Bildirgesi*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235288_eng
- Verkuyten, M. & Kollar, R. (2021). Tolerance and intolerance: Cultural meanings and discursive usage, *Culture & Psychology*, 27(1), 172–186.
- Wikipedia (2023). *Toleration*. Erişim tarihi: Ocak 13, 2023. <https://en.wikipedia.org/wiki/Toleration>
- Yılmaz, I., Dündar, A. & Atlı, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun yordayıcısı olarak mesleki sonuç beklentisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 68-77.
- Zengin, B., Işkın, M. & Şengel, Ü. (2017). *Ailelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre turizm eğitimi alan öğrencilerin meslek değiştirme eğilimlerinin belirlenmesi*, 3. Turizm Şurası Bildiriler Kitabı, ss. 402-413, Ankara.
- Zhang, H. Q. & Chow, I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides' performance: Evidence from mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25(1), 81-91.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 100

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 16.05.2023
Revizyon Tarihi (Revised) : 20.06.2023
Kabul Tarihi (Accepted) : 27.06.2023

TURED
JOTOĞ

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Problems in Tourist Guidance Education

Prof. Dr. Elbeyi PELİT

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Tourism Faculty, Turkey
E-Mail: elbeyipelit@aku.edu.tr

Doktorant Eda ÇOBAN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Social Sciences Institute, Turkey
E-Mail: eda.cobann@hotmail.com

Buse Nur TOMAKİN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Social Sciences Institute, Turkey
E-Mail: busenrt@gmail.com

Öz

Amaç ve Önem: Bu araştırmanın amacı, turist rehberliği eğitiminde (ön lisans, lisans ve lisansüstü) yaşanan mevcut sorun alanlarının detaylı olarak değerlendirilmesidir. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, turist rehberliği eğitimi ile ilgili çok sayıda çalışmanın yapıldığı ancak, turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunların ele alındığı sınırlı sayıda çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunları ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde kapsamlı bir şekilde ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, turist rehberliği eğitiminde meydana gelen sorunların ve söz konusu bu sorunlara yol açan alanların/etkenlerin tespit edilmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi ilgili alanyazına ve turist rehberliği eğitiminin ve dolayısı ile mesleğin gelişimine katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem: Turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunları konu alan bu araştırma, literatür taraması tekniği ve araştırmacıların konu ile ilgili gözlem ve deneyimlerine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, turist rehberliği eğitimine ilişkin literatür taranmış ve turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bulgular: Yapılan literatür taraması sonucunda, turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunların; eğitim düzeyleri arasındaki farklılıklar, müfredat içerikleri/farklılıkları, öğretim elemanlarının alanları, yabancı dil eğitimi, staj uygulaması, uygulama gezisi, mevzuattan kaynaklanan sorunlar ve diğer sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bu sorun alanlarından özellikle eğitim düzeyleri arasındaki farklılıklar, müfredat içerikleri/farklılıkları, yabancı dil eğitimi ve staj uygulaması sorunları turist rehberliği eğitiminde öne çıkan sorunlar olarak belirlenmiştir.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunların tespit edilmesini amaçlayan bu araştırma, turist rehberliği eğitimi literatürüne katkı sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca, araştırma kapsamında sunulan önerilerin; turist rehberliği eğitimi veren kurumlara, turist rehberliği öğrencilerine, turist rehberlerine, akademisyenlere, turizm sektöründe konuyla ilgili plan/politika geliştirmekle yükümlü olan kurum/kuruluşlara ve ilgili sektöre fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, turist rehberliği eğitimi, eğitim sorunları.

Makale Türü: Literatür taraması

Abstract

Purpose and Importance: The aim of this research is to evaluate the current problem areas in tourist guidance education (associate degree, undergraduate and graduate) in detail. When the literature on the subject is examined, it has been determined that there are many studies on tourist guidance education, but there are limited studies on the problems experienced in tourist guidance education. In addition, no study has been found that comprehensively addresses the problems experienced in tourist guidance education at associate, undergraduate and graduate levels. Therefore, it is important to determine the problems that occur in tourist guidance education and the areas/factors that cause these problems and to develop solutions for these problems in terms of contributing to the related literature and tourist guidance education and thus to the development of the profession.

Methodology: This research, which deals with the problems experienced in tourist guidance education, was carried out based on the literature review technique and the observations and experiences of the researchers on the subject. In this context, the literature on tourist guiding education was reviewed and the problems experienced in tourist guiding education were explained in detail.

Findings: As a result of the literature review, the problems experienced in tourist guidance education; It has been determined that there are differences between education levels, curriculum contents/differences, fields of teaching staff, foreign language education, internship practice, practice trip, problems arising from the legislation and other problems. Among these problem areas, especially the differences between education levels, curriculum contents/differences, foreign language education and internship application problems have been identified as prominent problems in tourist guidance education.

Originality/Value: This research, which aims to determine the problems experienced in tourist guiding education, is important in terms of contributing to the tourist guiding education literature. In addition, the suggestions presented within the scope of the research; It is thought that it will benefit the institutions providing tourist guidance education, tourist guidance students, tourist guides, academicians, institutions/organizations that are responsible for developing a plan/policy in the tourism sector and the relevant sector.

Keywords: Tourist guide, tourist guidance education, education problems

Paper Type: Literature review

Giriş

Turizm sektöründe önemli rol oynayan turist rehberleri, turistler ile yerel halk arasında iletişim kurmayı sağlamanın yanı sıra turistlere destinasyonun kültürü hakkında bilgi vermekte, kültüre ilişkin yorum yapmakta, iletişim ve hizmet becerileri sayesinde turistlerin ziyaret ettikleri yerlerden memnun kalmalarını ve destinasyon hakkında olumlu bir imaj edinmelerini sağlamaktadırlar (Ap & Wong, 2001; Leclerc & Martin, 2004). Turist rehberlerinin destinasyona ilişkin söz konusu bu katkısı, turist rehberlerine aynı zamanda o destinasyonun “gönüllü tanıtım elçileri” misyonunu da yüklemektedir. Dahles (2002) turist rehberini, “*bir destinasyonu temsil eden, turist deneyiminin kalitesini, kalış süresini etkileyen ve ülke ekonomisi açısından katkı sağlayan, turistlerin ziyaret ettiği destinasyondaki kültürel miras hakkında doğru bilgi aktaran ve yorumlayıcı anlatımlar geliştiren kişiler*” olarak ifade etmektedir. Dünya genelinde kabul gören tanıma göre turist rehberi, “ziyaretçilerin tercih ettikleri dili kullanarak rehberlik eden, normal olarak bölgeye ait bir niteliğe sahip olan, genellikle yetkili makamlar tarafından verilen ve/veya tanınan bir bölgenin kültürel ve doğal mirasını yorumlayan kişidir” (WFTGA, 2022). 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu’na göre turist rehberi, “*seyahat acentalığı faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acenta adına yönetilmesi*” şeklinde ifade edilmektedir (TUREB, 2021a). Yapılan tanımlardan hareketle, turist rehberlerinin çalıştıkları işletmeyi temsil

etmek, turistlere referans olmak, turistlere doğru bilgileri aktarmak (tarihi, kültürel, coğrafi vb.), turistlerin denge ve uyumunu kontrol etmek, liderlik rolünü üstlenmek, turizm çalışanları, yerel halk ve turistler arasında köprü kurmak (arabuluculuk), bulunduğu ülkenin elçisi konumunda olmak, toplumu temsil etmek ve turistlerin problemlerine çözümler üretmek gibi birçok rolünün bulunduğunu belirtmek mümkündür (Temizkan, 2005; Tetik, 2006). Ayrıca, devamlı olarak kendilerini geliştirmeye açık tutan, güncel olayları takip eden ve mesleklerini severek yapan turist rehberlerinin, turistlere kaliteli bir hizmet sunması, hem mesleki açıdan hem de ülke imajının gelişimi açısından önemli bir rol oynamaktadır (Türker vd., 2012). Bu nedenle, turist rehberlerinin doğru eğitim almaları oldukça önemlidir. Çünkü turist rehberi adaylarına verilecek olan iyi bir eğitim, turist memnuniyeti başta olmak üzere turun başarılı geçmesine ve turistlerin ziyaret ettikleri ülkeyi daha çok tercih etmesine katkı sağlamaktadır (Temizkan & Ergün, 2018).

Ülkemizde turist rehberliği eğitimi farklı düzeylerde verilmektedir. Bu eğitimler; sertifika programı, ön lisans, lisans, tezli/tezsiz yüksek lisans ve doktora programı şeklindedir. Eğitim düzeyindeki bu farklılıklar birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002; Arslantürk, 2010; Türker vd., 2012; Pelit ve Katırcıoğlu, 2018), eğitim sorunlarının devam etmekte olduğunu ve eğitim seviyelerine göre turist rehberi adaylarının eşit haklara sahip olmadığını (Avcıkurt vd., 2009) ve bu hususların mesleğin en önemli sorunları arasında yer aldığını ortaya koymuştur (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002; Çakır, 2010; Köroğlu, 2011). Ayrıca, akademisyenlerin almış oldukları lisans ve lisansüstü düzeydeki eğitimlerin, turist rehberliği alanıyla benzerlik durumu ve çalıştıkları akademik alanlar, turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin niteliklerini doğrudan etkilemektedir (Baytok vd., 2019). Buna ek olarak, turist rehberliği bölümünde verilen yabancı dil derslerinin her üniversitede standart olmaması (Cansu & Tanrıseven, 2020) ve örgün ve yaygın eğitimde turist rehberliği öğrencilerine okutulan müfredatın değişkenlik göstermesi rehberlik eğitiminin sorunları arasında yer almaktadır (Duman & Mil, 2008; Avcıkurt vd., 2009; Gül, 2012; Eker, 2015; İşçeli & Kılıç, 2018; Aşkın, 2020). Turist rehberliği eğitiminde yaşanan bu sorunlara ilave olarak yabancı dil eğitimi, staj uygulaması, uygulama gezisi, mevzuattan kaynaklanan ve diğer birtakım sorunların yaşandığını ifade etmek mümkündür.

Turist Rehberleri Odaları Birliği'nin (TUREB) 2022 yılı verileri incelendiğinde, Türkiye'de bölgesel ve bölgesel, eylemli ve eylemsiz olmak üzere toplam 11939 kayıtlı rehberin olduğu görülmektedir. Ayrıca, bölgesel turist rehberi sayısı 9965 kişi iken, bölgesel eylemli turist rehberi sayısı toplam 7179'dur. Yabancı dillere göre turist rehberlerinin sayılarına bakıldığında, en fazla (7733 rehber) İngilizce dilinde hizmet verildiği anlaşılmaktadır. İngilizceyi sırasıyla Almanca (1634 rehber), Fransızca (1117 rehber), İspanyolca (906 rehber), Rusça (838 rehber) ve Japonca (593 rehber) dilinde hizmet veren rehberlerin takip ettiği görülmektedir (TUREB, 2022). Bu bilgilerden hareketle, turist rehberi adaylarının sayılarının fazla olmasına rağmen, aktif ve nitelikli hizmet sunan rehberlerin sayısının az olmasının en önemli nedenlerinin turist rehberliğinde yaşanan sorunlardan kaynaklandığını belirtmek mümkündür (Eser vd., 2018; İşçeli & Kılıç, 2018; Pelit & Katırcıoğlu, 2018). Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunların belirlenmesidir. Bu kapsamda, çalışmada ilk olarak turist rehberliği eğitimine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunlar (eğitim düzeyleri arasındaki farklılıklar, müfredat içerikleri/farklılıkları, öğretim elemanlarının alanları, yabancı dil eğitimi, staj uygulaması, uygulama gezisi, mevzuattan kaynaklanan sorunlar ve diğer sorunlar) detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın son kısmında, konuya yönelik ilgili taraflara (turist rehberleri, turist rehberliği öğrencileri, eğitim kurumları, turizm sektöründeki kurum/kuruluşlar ve akademisyenler vb.) öneriler sunulmuştur.

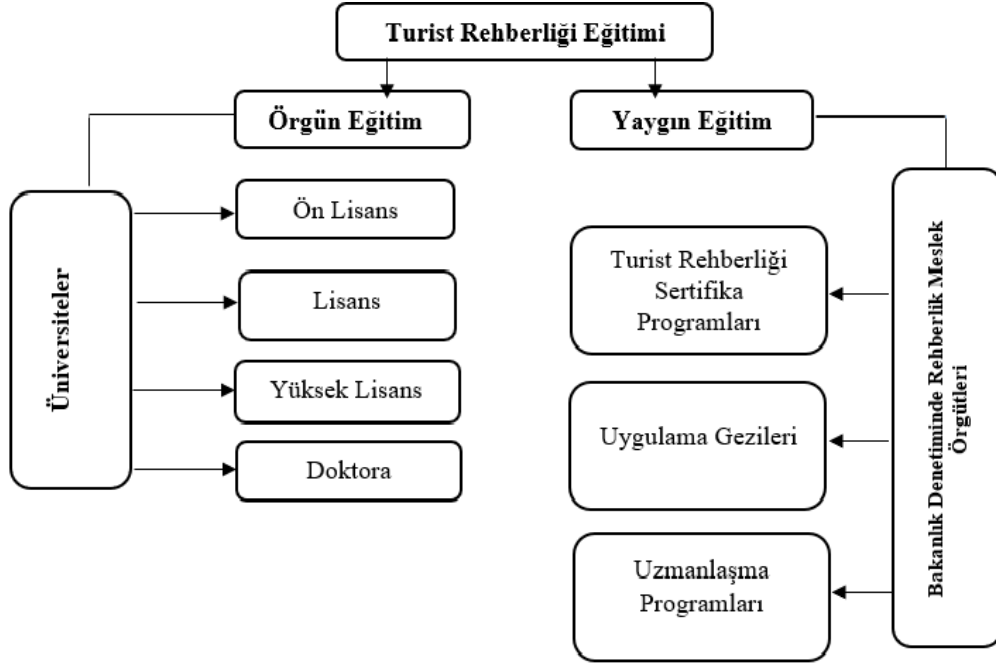
1. Kavramsal ve Teorik Çerçeve

Turist rehberliği mesleğinin rolü dünyada önemli olduğu kadar Türkiye’de de oldukça önemli bir yere sahiptir. Turist rehberleri, yalnızca çevirmen değil, aynı zamanda turistlerin farklı destinasyonların kültürlerini görmesini, hissetmesini ve deneyim elde etmesini sağlayan ve turistlerin seyahatlerinin başından sonuna kadar onlara eşlik eden ve ülkesini en iyi şekilde temsil etmesi beklenen kişilerdir (Güzel vd., 2017). Turist rehberleri, tura katılan misafirlerin tur öncesinde, esnasında ve sonrasında destinasyondan memnun kalmaları ve Türkiye’nin ve Türk insanının imajının yansıtılması konusunda önemli bir rol üstlenmektedirler. Rehberlerin tutum ve davranışları, sahip oldukları bilgi, beceri ve kültür ile ülkelerinin en iyi şekilde temsil edilmesinde ve doğru tanıtılmasında iyi bir eğitime sahip olmalarının önemli bir etkisi bulunmaktadır (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002).

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi hizmeti örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Örgün eğitim sistemi, devlet ve vakıf üniversitelerinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programı olmak üzere dört düzeyde iken, yaygın eğitim sistemi sertifika ve uzmanlaşma eğitim programları olarak iki farklı şekildedir (Çokışler, 2017). Türkiye’de turist rehberliği eğitim sistemine yönelik işleyişi yansıtan şekil aşağıda sunulmuştur (Şekil 1).

Şekil 1

Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği Eğitimi

Kaynak: Eker, N. (2015) çalışmasından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye’de örgün eğitim sistemi içerisinde turist rehberliği eğitimi; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’deki üniversiteler bünyesinde; 44 normal, 6 ikinci öğretim ve 3 de uzaktan eğitim programı olmak üzere toplam 53 programda ön lisans düzeyinde Turist Rehberliği programı bulunmaktadır. Lisans düzeyinde ise 50 Turizm Rehberliği, 2 Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği programı olmak üzere toplam 52 Turizm Rehberliği programı mevcuttur (ÖSYM, 2022a). Lisansüstü Turist/Turizm Rehberliği programında, 11 Turizm/Turist Rehberliği tezli ve 7 tezsiz, 4 Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği tezli ve

tezsiz, 1 Rekreasyon ve Turist Rehberliği tezli, 4 Ekoturizm Rehberliği tezli ve tezsiz, 1 İnanç Turizmi Rehberliği tezli ve Doğa 1 Turizmi ve Turizm Rehberliği tezli olmak üzere toplam 29 eğitim programı bulunmaktadır. Ayrıca, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi Turizm Rehberliği alanında doktora eğitim programına sahip olup (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2023; Mersin Üniversitesi, 2023), Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde de ise Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Turizm Rehberliği doktora programı açılması için YÖK'e başvuruda bulunulmuştur. Buradan hareketle, özellikle lisansüstü düzeyde de turizm rehberliği eğitiminin giderek yaygınlaştığını ifade etmek mümkündür. Bu durum, ilgili alanın bilimsel açıdan gelişimine katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Turist rehberliği eğitimi kapsamında yukarıda bahsedilen örgün eğitimin yanı sıra yaygın eğitim sistemi de uygulanmaktadır. Türkiye'de Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin 8. maddesine göre yaygın eğitim sisteminde, seçme sınavları sırasıyla; tarih, edebiyat, coğrafya, genel turizm ve güncel konuları kapsamakta ve genel kültür sınavından yeterli puan (en az 75) alan kişiler yabancı dil sınavına girmektedirler. Daha sonra turist rehberi adayları sözlü ve yazılı yabancı dil sınavından en az 75 puan alarak mülakata girmeye hak kazanmaktadırlar (TUREB, 2021a). Ayrıca, mülakatın yüz yüze yapılması ile rehber adaylarının iletişimi, dış görünüşü ve psikolojik tutumu dikkate alınarak rehberlik mesleğini icra edebilecek kişilerin mesleğe kabul edilmesi açısından verimli bir sistem olarak değerlendirilmektedir (Zengin vd., 2019). Yaygın eğitim modeline göre sertifika sisteminde verilen dersler ve konferanslar ise; "*Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı, Meslek Etiği ve Meslek Dersi, Türkiye'nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası, Genel Türk Tarihi ve Kültürü, Türk Dili ve Edebiyatı, Arkeoloji, Mitoloji, Sanat Tarihi, İkonografi, Dinler Tarihi, Genel Sağlık Bilgisi, İlk Yardım, Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı, İletişim Becerileri, Anadolu Medeniyetleri Tarihi, Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları, Türkiye'nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi, Turizm Sosyolojisi ve Müzecilik*" şeklindedir. Bu derslere ek olarak, TUREB tarafından gerekli ve güncel konularda dersler eklenebilmektedir. Sertifika programına katılan rehber adayları için ders saatleri; ülkesel sertifika programlarında en az 700 ders saati, bölgesel sertifika programlarında ise bölge başına en az 150 ders saatidir. Dersler haftada en az beş gün ve günde 45'er dakikalık en az dört ders saati olarak yürütülmektedir. Konferanslar ise en az iki saat olmak üzere düzenlenmektedir (TUREB, 2021a). Turist rehberi adaylarının sertifika programına katıldıkları süre içinde belirlenen tarihte, turistik yerleri öğrenmeleri ve ilgili yerler hakkında bilgi edinmeleri için bakanlığın gözetimi ve denetiminde yapılan ülkesel ya da bölgesel yurtiçi uygulama gezilerine katılmaları zorunludur. Ülkesel yurtiçi uygulama gezisine katılan rehber adayları en az 36 takvim gününü, bölgesel yurtiçi uygulama gezisine katılan rehber adayları ise bir bölge için en az altı takvim gününü tamamlamak zorundadırlar. Böylece, uygulama gezilerini başarılı bir şekilde tamamlayan rehber adayları, ülkesel veya bölgesel turist rehberi unvanına sahip olmaktadır (TUREB, 2021b).

Türkiye'de turist rehberliği eğitiminin, örgün ve yaygın eğitim programı olmak üzere iki farklı şekilde yürütülmesinin, nitelikli ve kaliteli rehberlerin yetiştirilmesinde bazı olumsuzluklara neden olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle gerek yaygın gerekse örgün eğitimin süre ve ders içeriği bakımından ortaya çıkan farklılıklar, müfredatların farklılık göstermesi, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi turist rehberliği eğitiminde yaşanan birtakım sorunlara da neden olabilmektedir. Öte taraftan turist rehberliği eğitimi alanında yaşanan sorunlar sadece bu hususlarla sınırlı olmayıp özellikle, eğitim düzeyleri arasındaki farklılıklar, müfredat içerikleri/farklılıkları, öğretim elemanlarının alanları, yabancı dil eğitimi, staj uygulaması, uygulama gezisi, mevzuattan kaynaklanan sorunlar ve diğer sorunlar şeklinde birçok başlık altında gruplandırılabilir. Bu kapsamda, çalışmanın izleyen kısmında söz konusu sorun alanlarının her biri detaylı olarak incelenmiştir.

1.1. Eğitim Düzeylerinin Farklılıkları ile İlgili Sorunlar

Turist rehberlerinin sorumluluklarını iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri için hem kişinin kendi çabalarının hem de almış olduğu eğitimin önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir (Pelit & Katırcıoğlu, 2018). Turist rehberlerinin aldıkları farklı eğitimler; eşitsizliklere, nitelikli turist rehberlerinin mesleklerinden uzaklaşmalarına ve hizmet standardının düşmesine neden olmaktadır (Eser vd., 2018; Hacıoğlu vd., 2018). Ancak, geçmişten günümüze kadar turist rehberliği eğitim düzeylerinin farklılığından kaynaklanan birtakım sorunlar hâlâ yaşanmaktadır. Bu sorunların başında, turist rehberliği eğitim programının tek bir düzeyde verilmemesi yer almaktadır (İşçeli & Kılıç, 2018). Çünkü bir kişinin rehber olabilmesi için örgün eğitim programlarının birinden mezun olması ya da yaygın eğitim olarak adlandırılan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu sertifika programına katılarak herhangi bir bölümden mezun olması şartı aranmaktadır. Örneğin örgün eğitim programlarında turist rehberliği eğitimi alan bir rehber adayı, sertifika programına katılan bir adaya nazaran gerek zaman gerekse ekonomik açıdan dezavantajlı bir duruma düşmektedir. Her iki program arasındaki söz konusu farklılık, eğitim seviyesindeki eşitsizliği ortaya koymaktadır (Eser vd., 2018).

Turizm rehberlerinin eğitim düzeyleri ile ilgili yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, turist rehberliği eğitiminin yalnızca örgün eğitim düzeyinde olması (Değirmencioğlu, 2001), örgün eğitim programından biri olan ön lisans programındaki eğitim kalitesinin artırılması ve üniversitelerde öğrenci başarısının yalnızca yazılı sınavı ile değil bireylerin performanslarının çeşitli uygulamalarla değerlendirilmesi gerektiğinin önemli olduğu (Arslantürk, 2010) ve lisans düzeyinde verilen rehberlik eğitimi ile uzman rehberlerin yetişebileceği (Yenipınar & Zorkirişçi, 2013) gibi önerilerin getirildiği görülmektedir. Eker (2015) ve Kardaş (2020) tarafından yapılan çalışmalarda, 2023 Turizm Stratejisi ve Eylem Planı'nda ön lisans programlarının kapatılmasının planlandığı ve eğitim seviyesinin standart hale gelmesi için çalışmaların yapıldığı ifade edilmiştir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Birinci Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı Sonuç Raporu'nda (2009), turist rehberliği eğitim sisteminin standart olmadığı ve örgün eğitim sisteminde uyum sağlanamadığı tespit edilmiş ve bu durumun önüne geçmek için üniversitelerin ortak faaliyet göstermeleri gerektiği vurgulanmıştır (Aşkın, 2020). Kürkçü (2018) ise eğitim sorunları ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalar olmasına rağmen, sorunların hâlâ devam ettiğini ve mezun öğrencilerin yeterli eğitimi alamamalarından dolayı sektörde sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmiştir.

Temizkan & Ergün (2018) yaptıkları çalışmada, eğitim modelinin iki farklı sistemde olması ile birlikte örgün eğitimde yeni açılacak kontenjan yerine mevcut kontenjanların iyileştirilmesi gerektiğini ve eğitim sisteminin standart hale getirilmesi ile mezun olan rehberler arasındaki eğitim farkının ortadan kalkacağını vurgulamışlardır. Timur (2019) tarafından yapılan bir çalışmada ise farklı düzeylerde rehberlik meslek eğitiminin verilmesinden dolayı mesleki yeterlilik bilgisine en çok sahip olanların tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin olduğu, eğitim memnuniyetlerinin tezsiz yüksek lisans öğrencilerinde daha yüksek düzeyde olduğu ortaya konulmuştur. Temizkan & Timur (2020) yaptıkları bir çalışmada, eğitim modelinin lisans programları ile devam etmesinin uygun olabileceğinin ve tezsiz yüksek lisans programının kaldırılmaması halinde öğrencilerin nadir dillerden çalışma kartı olarak rehber olabileceğinin altını çizmişlerdir. Rehberlik eğitiminin farklı düzeylerde verilmesinden kaynaklanan sorunların hâlâ devam ettiğini ifade eden Kardaş (2020), turist rehberliği programında verilen derslerin örgün ve yaygın eğitim programlarında farklı olması, tezsiz yüksek lisans programlarının kabul ve kayıt koşullarının değiştirilmesi, rehberlik bölümüne yerleşecek öğrencilerin tek bir puan sistemi ile yerleşmeleri ve bölüm isminin tek bir ad ile standart hale getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sorunlara çözüm olarak, turist rehberliği öğrencilerinin iyi bir eğitim almaları için eğitim düzeyinin tek düze olması ve sertifika programının kaldırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Timur, 2019; Kardaş, 2020; Temizkan & Timur, 2020).

Ayrıca, turist rehberliği eğitimi kapsamında tezsiz yüksek lisans programlarından mezun olanlar ile lisans programlarından mezun olanların eşit haklara sahip olmaması gerekmektedir. Çünkü program düzeyi ve alınan eğitimlerin süresi farklılık göstermektedir. Ancak, her iki programdan mezun olan turist rehberi adaylarının mesleki ve özlük hakları bakımından eşit haklara sahip olmaları dikkat çekmektedir. Bu nedenle, üniversitelerde turist rehberliği tezsiz yüksek programlarının kaldırılarak bu adaletsizliğin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra turist rehberliği ön lisans programından mezun olan adayların “bölgesel”, lisans ve yüksek lisans programlarından mezun olan adayların ise “ülkesel” turist rehberliği yapmalarına olanak sağlanmalıdır. Ayrıca, bölgesel turist rehberlerinin ülkesel turist rehberi olabilmeleri için lisans programından mezun olmaları şartı zorunlu hale getirilmelidir. Turist rehberliği mevzuatı buna göre düzenlenmelidir (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turist Rehberliğinin Sorunları Komisyonu, 2023). Buna ek olarak, yüksek lisans ve doktora programlarına alan dışı olarak başvuru yapan rehber adaylarının eksikliklerini giderebilmeleri amacıyla bilimsel hazırlık programı uygulanmalıdır. Bu sorunların yanı sıra üniversitelerdeki turist rehberliği programlarındaki farklılıklar da turist rehberliği eğitiminin diğer bir önemli sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda, izleyen bölümde, turist rehberliği eğitim düzeylerindeki farklılıkların üniversitelerin müfredat içeriklerine yansımından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri açıklanmıştır.

1.2. Müfredat İçerikleri/Farklılıkları ile İlgili Sorunlar

Turist rehberi, ülkesini en iyi şekilde temsil eden, bir destinasyonu tanıtan, ziyaretçilere doğru bilgileri eğlendirici bir şekilde anlatan, misafirler ve diğer turizm sektörleri arasında aracı olan ve turistin turdan memnun kalarak ayrılmasını sağlayan kişiler olduğu için eğitimin niteliği ve eğitim müfredatının dikkatli bir şekilde oluşturulması önem arz etmektedir (Yenipınar & Kardaş, 2019). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, turist rehberliği eğitimi veren kurumların ortak bir müfredat ile standardı sağlamaları gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir (Kürkçü, 2018; Timur, 2019; Kardaş, 2020). Yapılan diğer çalışmalarda da hem örgün eğitim hem de yaygın eğitimde turist rehberliği öğrencilerinin eğitim müfredatlarının değişkenlik göstermesinin ve alan derslerinin az olmasının eğitim düzeyini olumsuz yönde etkilediği, mezun öğrencilerin belirli bir standardizasyona sahip olmadıkları ve profesyonelleşme anlamında mesleki açıdan endişelerinin olduğu ortaya konulmuştur (Duman & Mil, 2008; Avcıkurt vd., 2009; Gül, 2012; Eker, 2015; İşçeli & Kılıç, 2018; Aşkın, 2020). Müfredatta, uzmanlık alan derslerine yer verilmesi, teorik derslerden az olan uygulamalı derslerin müfredata yeterli düzeyde eklenmesi gerektiği ve böylece öğrencilerin rehberlik mesleğini daha iyi bir şekilde icra edebilecekleri belirtilmektedir (Değirmencioglu, 2001; Arslantürk, 2010; Yenipınar & Zorkirişçi, 2013; İşçeli & Kılıç, 2018; Yenipınar & Kardaş, 2019; Aşkın, 2020; Kardaş, 2020).

Eker & Zengin (2016) tarafından yapılan çalışmada, mesleğin yürütülmesi için kurumlarda verilen teorik eğitimin yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, turist rehberliği eğitiminde okutulan dersler teorik açıdan yeterli gibi görülsede dahi öğrencilerin mezun olduktan sonra pratik ve uygulamada yeterli olmadıkları anlaşılmaktadır. Türkiye’de lisans düzeyinde turist rehberliği eğitiminde iletişim derslerinin yeterli olarak verilmediği, eğitimin daha çok yabancı ziyaretçilere uygun olarak hazırlandığı ve bu nedenle de yurt dışında rehberlik yapan Türk turist rehberlerinin yeterli bilgiye sahip olmadığı ifade edilmektedir. Aynı zamanda, müfredatta işaret dili gibi farklı derslerin yer alması gerektiği, uzmanlaşma derslerinin yetersiz olduğu ve bulunulan yöreye ait derslerin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Eker, 2015). Güven & Ceylan (2014) yapmış oldukları çalışmada, turist rehberliği bölümünde, müfredatın tekrar düzenlenmesi ve derslerin öncelikli olarak alana yönelik olması gerektiği, bu alan derslerinin zorunlu olarak verilmesinin daha uygun olabileceği gibi birtakım öneriler geliştirilmiştir. Buradan hareketle, eğitimin verildiği destinasyonda kültürel ve doğal güzelliklerin bulunduğu ilgili yöreye ait derslerin verilmesinin turist

rehberliği eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Yenipınar & Zorkirişçi, 2013; Kürkçü, 2018; Timur, 2019; Yenipınar & Kardaş, 2019; Topsakal, 2021). Bunlara ek olarak, rehberlerin alanlarında uzmanlaşması için yüksek lisans düzeyinde farklı programların açıldığı bilinmektedir (Kardaş, 2020). Ayrıca, sertifika programlarında okutulan dersler ile üniversitelerde okutulan dersler arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Mezun olan rehberler adaylarının eğitim kalitesinin düşmesine neden olan bu durumun önlenmesi için kurumlar tarafından standart bir ders müfredatının hazırlanması gerekmektedir (Güven & Ceylan, 2014). Bununla birlikte, yerel farklılıkları da kapsayacak şekilde müfredatlarda esneklik sağlanmalıdır. Bu kapsamda, üniversitelerde okutulan derslerin sertifika programlarında okutulan dersleri kapsamaması ve buna ek olarak rehber adaylarının gelişimine katkı sağlayabilecek daha güncel derslerin müfredata eklenmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, turist rehberliği lisansüstü programlarında sertifika programında okutulan derslerin uygun olanlarının birleştirilerek, zorunlu ders olarak verilmesi önerilmektedir. Ayrıca, üniversitenin bulunduğu ilçe, il veya bölge ile uyumlu belli uzmanlık gerektiren derslerin müfredatlarda yer alması dikkat edilmesi gereken hususlar arasındadır (Topsakal, 2021). Ayrıca, müfredatta yer alan ders içeriklerinin ve isimlerinin aynı olmaması, bazı rehberlik bölümünde okutulan dersler arasında özellikle işletmecilik (muhasabe, istatistik, matematik vb.) derslerinin ağırlıklı olması ve rehberlik alan derslerinin az ya da temel seviyede olması dikkat çekmektedir (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023).

Konu ile ilgili olarak yukarıda belirtilen hususlara ek olarak, üniversitelerin turist rehberliği programlarının müfredatlarına rehberlik hizmetinde kullanılan teknolojiye (mobil rehberlik uygulaması, robot turist rehberi, head-set uygulaması, GPS destekli haritalar, akıllı telefonlar, telefonlarda çeşitli rehberlik hizmeti sunan uygulamalar vb.) yönelik derslerin eklenmesi gerekmektedir. Çünkü gelişen teknolojiye diğer tüm alanlarda olduğu gibi turist rehberliği alanında da faydalanılmaktadır. Bununla birlikte, üniversitelerdeki ders müfredatı farklılığının, akademisyenlerin mezun oldukları anabilim dalı ile yakından ilişkili olduğu ve turist rehberliği bölümündeki bazı akademisyenlerin rehberlik alanından mezun olmamasının turizm rehberliği eğitiminde yaşanan sorunlar arasında yer aldığı görülmektedir.

1.3. Öğretim Elemanlarının Alanları ile İlgili Sorunlar

Turizm sektöründe, hizmet kalitesine dayalı rekabette yaşanan artış göz önüne alındığında, ülke profilinin olumlu açıdan geliştirilmesinde iyi eğitim almış turist rehberlerinin önemli rollerinin olduğunu belirtmek mümkündür (Şahin & Şahin, 2007). Turist rehberlerinin iyi bir eğitim almasında, öğretim elemanlarının önemi yadsınmaz bir gerçektir. Öğretim elemanlarının, akademik özellikleri onlar hakkında bilgiler vermekte ve bu açıdan öğretim elemanlarının almış oldukları eğitim ile vermiş oldukları eğitimin alan bakımından benzerlik durumunun, unvanlarının ve yetkinliklerinin ve akademik çalışma alanlarının eğitim verdikleri öğrencilerin niteliklerine doğrudan katkı sağlayacağı bilinmektedir (Baytok vd., 2019). Bununla birlikte, turist rehberliği bölümlerindeki akademisyenlerin eğitim bilgileri incelendiğinde, genellikle teknik bilimler ve sosyal bilimler gibi birçok farklı alandan mezun oldukları ve genel turizm ya da farklı alanlardan gelen öğretim elemanlarından oluştuğu görülmektedir. Ancak, turist rehberliği eğitiminde mesleki uygulama çok önemlidir. Bu nedenle turist rehberliği eğitiminin uzman kişiler tarafından verilmesi gerekmektedir (Duman & Mil, 2008; Arslantürk vd., 2016).

Alanyazın incelendiğinde, turist rehberliğinde öğretim elemanlarının alanlarına yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Arslantürk (2010) yaptığı bir çalışmada, üniversitelerde ön lisans programlarında ders veren öğretim elemanlarının bazılarının alan dışından olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak çalışmada, turist rehberliği bölümündeki bazı öğretim elemanlarının sektör ile ilgili deneyiminin olmadığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle, okullarda eylemli turist

rehberleri veya uzman kişiler tarafından ders verilmesi için uygun ortamın hazırlanması gerekmektedir (Duman & Mil, 2008; Eker 2015; Timur, 2019). 2023 yılı itibariyle, turist/turizm rehberliği programlarına yönelik fakülte bazında toplam 132 öğretim üyesi (18 Profesör, 44 Doçent ve 70 Doktor Öğretim Üyesi) görev yapmakla birlikte (YÖK, 2022), ön lisans düzeyinde eğitim veren öğretim elemanının bulunmaması ve meslek yüksekokullarında doktoralı öğretim elemanları görev yaptığı gibi bu dereceye sahip olmayan öğretim elemanlarının da görev yapması, öğrencilerin kaliteli bir eğitim almalarının önündeki en büyük engellerden biridir (Arslantürk, 2010). Çünkü lisans mezunu öğretim elemanlarının mesleki tecrübeleri ve bilgi birikimleri yeterli düzeyde değildir. Dolayısıyla, üniversitelerin akademik kadrolarında sektörde rehber olarak görev yapmış ve akademik olarak da donanımlı rehber akademisyenlerin bulunması ve derslerin uygulamaya yönelik işlenmesi oldukça önemlidir (Eker ve Zengin, 2016). Bu kapsamda, turist rehberliği eğitiminin akademik düzeyde, alanında uzman kişiler ile bilimsel yöntemler kapsamında verilmesi gerektiği ve alan bilgisini yeterli düzeyde verebilecek öğretim elemanlarının az sayıda olmasından dolayı turist rehberliği bölümü için fakültelerin Dünya Rehberler Birliği ve Avrupa Rehberler Birliği Federasyonları ile ortaklaşa yaptıkları eğitim paketlerinin, öğretim elemanlarının yeterli bilgi düzeyine ulaşmasına katkı sağlayacağını belirtmek mümkündür (Yenipınar & Zorkirişçi, 2013; Temizkan & Timur, 2020). Ayrıca, öğretim elemanlarının uyguladığı öğretim planlarındaki çok çeşitlilik dikkat çekmektedir. Bu durumun yaratabileceği olumsuz etkilerin giderilmesine yönelik turist rehberliği eğitimi veren tüm kurumlar için ortak bir temel öğretim planı faydalı olacaktır (Atay vd., 2022).

Son zamanlarda yapılan akademik çalışmalarda, rehberlik alanındaki akademisyen sayısının az olmasından kaynaklı sorunların giderek azaldığı ve turist rehberliği akademisyenlerinin uzmanlık alanına yönelik kitaplar çıkarmaya başladığı tespit edilmiştir. Bu durum, turist rehberliği eğitimi için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Kardaş, 2020). Bu gelişmelerin sürdürülebilmesi ve turist rehberliği mesleki eğitim kalitesinin artırılması için yeni kadro ilanlarında turist rehberliği bölümünden mezun olan ve çalışma kartına sahip kişiler tercih edilmeli ve mevcut akademik personelin rehberlik alanı hakkında bilgi ve deneyimlerini artırmaya ve uzmanlaşmaya yönlendirilmeleri gerekmektedir (Baytok vd., 2019). Ayrıca, nadir dillerin öğretilmesine yönelik ders verebilecek akademik personelin istihdam edilmesinde ve akademisyenlerin ders yüklerinin fazla olmasından kaynaklanan birtakım sorunlar meydana gelmektedir (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023). Öğretim elemanlarının alanları ile ilgili sorunlara ek olarak, turist rehberliği eğitimindeki yabancı dil derslerinin üniversitelerde teorik ve uygulamalı olarak farklı şekilde sürdürülmesi hususu, üzerinde önemle durulması gereken bir diğer sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

1.4. Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Sorunlar

Turist rehberleri, ülkelerini ziyaret eden turistlerle ilk temas kuran ve onların beklentilerini karşılayıp, tatillerini kaliteli bir şekilde geçirmelerini ve seyahatlerinden memnun kalmalarını sağlayan kişilerdir. Ayrıca, rehberler buldukları bölgenin ve ülkenin yerel geleneklerine ve doğal çevrenin sürdürülebilirliğine zarar vermeden turistlerin ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Turistlerin iyi bir şekilde karşılanmasında ve ülkenin tanıtılmasında turist rehberlerinin en fazla ihtiyaç duyduğu bilgi yabancı dile yöneliktir (Cansu & Tanrısever, 2020). Turist rehberi adaylarının, eylemli rehber olabilmeleri için Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nde belirtilen, bakanlığın gözetimi altında birlik ya da alanında uzmanlaşmış kamu kurum veya kuruluşları tarafından yapılan, sözlü ve yazılı yabancı dil sınavından başarılı olmaları gerekmektedir. Bu koşulun dışında, Yabancı Dil Sınavı'ndan (YDS) en az 75 puan almaları gerekmektedir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014). Geçmiş yıllara bakıldığında, TUREB ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın işbirliği açılan sertifika programıyla turist rehberi olmak isteyen adayların kursu başarı ile tamamladıktan sonra, yazılı ve sözlü yabancı

dil sınavını başarı ile geçip turist rehberi olmaları mümkün iken, günümüzde turist rehberliği ön lisans programlarına TYT puanı ve lisans programlarının neredeyse tamamına yabancı dil puanı ile öğrenci alınmaktadır (ÖSYM, 2022b). Böylece, turist rehberi olmak isteyen kişiler bu alanda eğitimlerini tamamlamaktadır. Turist rehberliği eğitiminde dil açısından geçmişte ve günümüzde yaşanan söz konusu farklılık, yabancı dil eğitiminde yaşanan birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda özellikle, turist rehberliği bölümlerinde dil derslerinin ve bu derslerde verilmekte olan eğitimlerin belirli bir düzende olmaması rehberlik eğitiminin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Turist rehberliği eğitiminde, uygulamalı olarak verilen yabancı dil eğitiminin yetersiz olduğu, teorik eğitimin ise öğrenim açısından daha yeterli olduğu görülmektedir. Turizm rehberliği lisans programında özellikle akreditasyon kapsamında, yabancı dilde okuma, anlama, konuşma ve yazma becerilerini kapsayan en az 784 saat İngilizce veya başka bir dilde teorik eğitim verilmesi gerekliliği (TURAK, 2021) bu kapsamdaki önemli geliştirici faktörlerden olmakla beraber, her üniversitenin turist rehberliği programlarında yabancı dil derslerini kendi amaçları doğrultusunda hazırladığı ve uyguladığı görülmektedir. Ayrıca, uygulamalı olarak verilen yabancı dil eğitiminin ders saatlerinin, teorik olarak verilen eğitimin ders saatlerine göre daha az olduğu bilinmektedir (Cansu & Tanrıseven, 2020). Buna ek olarak, rehberlik programlarına öğrenci kabulünde yabancı dil puanları için baraj sisteminin getirilmemiş olması ve bazı Turizm Rehberliği programlarının yabancı dil puanıyla öğrenci almaması (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023) yabancı dil eğitimi ile ilgili önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren üniversitelerde, İngilizce yabancı dilinin tüm üniversitelerin ders müfredatında yer aldığı ve en çok tercih edilen yabancı dil olduğu bilinmektedir. İngilizce dil eğitiminden sonra Almanca ve Rusça yabancı dillerinin üniversiteler tarafından en çok tercih edilen ikinci yabancı dil olduğu görülmektedir. Bu yabancı dillerin dışında, üniversitelerin müfredatında Japonca, Çince, İspanyolca ve İtalyanca gibi derslerin de olduğu anlaşılmaktadır. Üniversitelerde en çok tercih edilen dilin İngilizce olması, bu dilde çok fazla turist rehberi olmasına neden olmaktadır (İşçeli & Kılıç, 2018). Ayrıca, üniversitelerin turist rehberliği bölümünden mezun olan öğrencilerin mesleki bilgi düzeyleri, TUREB ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu sertifika programları ile belgeyi alan rehberlere göre daha iyi olmasına rağmen, birçoğu mesleği aktif olarak sürdürememektedir. Bunun nedeni ise öğrencilerin yabancı dil sınavlarından yeterli puanı alamamalarıdır (Eker & Zengin, 2016).

Üniversitelerin, yabancı dil eğitimi için yeterli alt yapılarının olmaması, dil eğitiminde olumsuzluklara neden olmaktadır (Eker & Zengin, 2016). Nisan ayında gerçekleştirilen "9. Akademik Turizm Rehberliği Arama Konferansı" sonucunda yapılan değerlendirmelere göre turist rehberliği programlarında yabancı dil eğitiminin yetersiz olması, turist rehberi adaylarının dil becerisinin olmaması gibi hususlar turist rehberliği eğitiminde görülen sorunlar arasında yer almaktadır (Kozak vd., 2016). Değirmencioglu (2001) ve Duman & Mil (2008) yaptıkları çalışmalarda, rehberlik eğitiminin en önemli sorunlarından biri olan dil sorununun çözülmesi gerektiği, rehber adaylarının rehberlik bölümünde yeterli bilgiyi almalarına rağmen yabancı dil bilmemelerinden dolayı mesleği yapamadıkları ve üniversitelerin dil dersleri için yeterli alt yapıya sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aksi halde yabancı dil sorunundan dolayı mesleğini yapamayan adaylar, işsiz kalmamak için otel ve acenta gibi turizmin diğer alanlarında çalışmaktadırlar (Duman & Mil, 2008).

Turist rehberliği bölümünde yabancı dil sorununun çözüme kavuşturulmasında öğrencilere, ilk dönemden itibaren nadir dillerin öğretilmesi ve mezun olan kişilerin nadir dillerden rehber olabilme şartının getirilmesi gerekmektedir (Temizkan & Ergün, 2018; Aşkın, 2020). 2017 yılında düzenlenen 3. Turizm Şurası'nda, lisans programlarında dil eğitiminin önemi vurgulanmış, nitelikli rehberler yetiştirmek için dil sorunlarına dair öneriler sunulmuş ve nadir dillerin önemi ortaya

konulmuştur. Üniversitelerde, nadir dil öğrenme konusunda eğitim planlamalarının oluşturulması ve müfredata eklenmesi gerektiği, turist rehberliği programlarında ülkenin ekonomik gelişimi için Çince, Rusça, Hintçe ve Farsça gibi yabancı dillerde derslerin eklenmesi ve bu dillerin eklenmesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ile TUREB'in görüşlerinin alınması, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Meslek Odaları ve TUREB gibi kurumların kişilerin nadir dilleri öğrenmeleri için kurslar açması, TUREB'in İngilizce dilinden çalışma kartına sahip olacak rehber adaylarında kısıtlamaya gitmesi gerektiği şeklinde birtakım öneriler sunulmuştur (3. Turizm Şurası, 2017).

Turizm sektöründeki gelişmeler dikkate alınarak, Türkiye'ye gelen turistlerin milliyetlerine göre yabancı dil derslerinin verilmesi ve ayrıca rehberlerin o ülkenin kültürünü tanıttıkları şekilde eğitilmeleri gerekmektedir (Yenipınar & Kardeş, 2019). Bununla birlikte, yabancı dil bilen tezsiz yüksek lisans mezunlarının iş hayatına geçme imkânlarının diğer programdaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve ön lisans mezunu öğrencilerin yabancı dil yetersizliğinden dolayı mesleği icra etme yönünde çekincelerinin olduğu görülmektedir (Duman vd., 2006). Cansu & Tanrısever (2020), turist rehberliği yabancı dil eğitim sistemini iyileştirmek için tüm yabancı dil derslerinde ortalama 10 saat gibi bir sınır belirlenmesi gerektiği, öğretilen dil derslerinin öğrencinin eğitime başladığı yıldan mezuniyet sonuna kadar devamlı olarak verilmesi gerektiği şeklinde birtakım öneriler sunmuşlardır. Ayrıca ilgili çalışmada, müfredat derslerinde İngilizce teorik eğitimin YDS gibi sınavlara uygun bir şekilde verilmesinin ve İngilizce öğrenimi dışında başka bir dil eğitiminin de bölgenin ihtiyacına uygun şekilde seçilerek verilmesinin öğrenim düzeyinin iyileşmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Buna ek olarak, üniversitelerde teorik eğitim ile eşit bir seviyede uygulamalı eğitimin verilmesi gerektiği, bu eğitimlerde %60 yazılı ve %40 sözlü sınav sisteminin uygulanmasının daha yararlı olabileceği vurgulanmaktadır. Bunların dışında, yurt dışındaki okullar ile Erasmus ve Mevlana gibi programlar aracılığıyla yurt dışındaki turist rehberliği programları ile ikili anlaşmalar yapılmasına ağırlık verilebileceği, böylelikle turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin istediği yabancı dile ait ülkede uygulamalı olarak ders alma imkânı yakalayacağı düşünülmektedir (Cansu & Tanrısever, 2020).

Temelde, yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler hedef dili en etkili bir şekilde öğretmeyi amaçlamaktadır. Turist rehberliği dil eğitiminde dil öğretim yöntemlerinin iyi bir şekilde sunulması için öğrencilerin nitelikleri, sıklıkla kullandıkları dil, yaşadıkları bölgenin ya da ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesi gibi birçok faktörün dikkate alınması gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yöntemlerin mesleğe ve bölüme göre düzenlenmesi, özgülleştirilmesi ve yaygınlaştırılması önemli bir husus olarak görülmektedir. Yabancı dil eğitiminde gerçekleştirilen en önemli uygulamalardan biri de öğrencilerin derslere aktif katılımı ve interaktif bir ders sürecinin yürütülmesidir. Bu nedenle, rehberlik mesleğinin iletişime dayanan yönü, liderlik, anlatma, aktarma ve etkileycilik gibi gereklilikleri dil eğitimi ile doğrudan ilişkilendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır (Erkol Bayram, 2016).

Turist rehberliği öğrencilerinin yaşadıkları eğitim sorunları arasında yer alan staj uygulaması da oldukça önemli ve çözüme kavuşturulması gereken bir sorundur. Çünkü turist rehberliği öğrencilerinin üniversitede almış oldukları teorik bilgileri uygulamalı olarak stajlarda öğrenmesi gerekmektedir. Fakat öğrencilerin turist rehberinin yanında staj imkânlarının olmaması hem öğrenilen bilgilerin aktarılamamasına neden olmakta hem de iletişim açısından mesleği nasıl icra edeceklerini öğrenmeleri konusunda sorunları da beraberinde getirmektedir.

1.5. Staj Uygulaması ile İlgili Sorunlar

Üniversitelerde okuyan öğrencilerin okudukları bölümlerdeki teorik bilgileri uygulamaya aktarmak için yaptıkları çalışma deneyimi olan staj kelimesi; *“bir kimsenin, meslek bilgisini artırmak için bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem”* olarak tanımlanmaktadır

(TDK, 2022). Birçok bölümde olduğu gibi turist rehberliği bölümünde okuyan öğrenciler de eğitim dönemlerinde aldıkları teorik bilgileri uygulamalı olarak hayata geçirmek için staj yapmaktadır (Çokal vd., 2019). Çünkü turizm fakültelerinin öğrenci yetiştirmekteki temel amacı, turizm endüstrisinin sürdürülebilir olması için sektöre eğitilmiş çalışanlar kazandırmak, ekonomik kalkınmada turizm sektörünün değerini artırmak ve turizm alanında uzman kişiler yetiştirmektir (Evren, 2010). Turist rehberliği eğitimindeki öğrencilerin staj uygulaması sayesinde sektörü tanıması ve sektördeki gelişmeleri uygulamalı olarak görmesi, farklı sektörlerde çalışan kişilerle ilişkilerin (rehber-şoför ilişkisi vb.) nasıl kurulması gerektiği ve gruba adapte olma süreçleri gibi konularda deneyim kazanmalarına katkı sağlamaktadır (Emir vd., 2008; Eker & Zengin 2016). 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen uygulama gezileri, turist rehberlerinin deneyim elde etmelerinde; tur öncesi, tur esnası ve tur sonrasında neler yapılması ve tarihi yerlerin nasıl anlatılması gerektiği gibi konularda önemli bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle, uygulama gezileri de staj olarak görülmekte ve mesleği icra etmede ön hazırlık olarak değerlendirilmektedir (Pelit vd., 2019). Böylece öğrenciler, sektörde stajyer olarak çalışarak mesleği tanıma fırsatı yakalamakta ve yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler sonucunda gelecekte sektörde çalışmaya devam edip etmeyecekleri fikrine sahip olmaktadır (Taşkın, 2006).

Turizm işletmelerindeki staj uygulaması, üniversite-sektör işbirliğini güçlendirecek bir tedbirdir. İşletmeler açısından önemli istihdam kaynaklarından biri kuşkusuz üniversitelerin staj programları ve bu programlar sayesinde tanıdıkları öğrencilerdir. Ayrıca, birçok işletme kendi bünyesinde üniversite öğrencilerine yönelik staj programlarına sahiptir. Bu staj programları işletmelerin bazı özel projelerini gerçekleştirmelerini sağlamak ya da mevcut iş görenlerine takviye olması amacıyla yapılmaktadır. Hangi amaçla olursa olsun öğrencilerle iletişim kurmanın ve sürdürmenin en etkili yollarından biri stajlardır (Çaylan vd., 2016). Dolayısıyla, turist/turizm rehberliği öğrencileri staj yaptıkları dönemlerde, çalıştıkları yerlerde üniversitelerini bitirdikten sonra iş bulma fırsatı yakalamaktadırlar (Pelit vd., 2019).

Turist rehberliği bölümü öğrencilerinin eylemli turist rehberlerinin yanında yardımcı rehber konumunda çalışmaları veya seyahat acentalarında stajlarını yapmaları okulda öğrendikleri teorik bilgileri uygulamalı olarak öğrenerek kalıcı hale getirmektedir. Bu nedenle, üniversite öğrencilerinin öğrenim esnasında staj deneyimini elde etmeleri son derece önemlidir (Pelit vd., 2019). Fakat üniversitelerin turist rehberliği bölümlerinde staj yönetmelikleri yeterli görülmemektedir. Öğrencilerinin birçoğu staj dönemlerini zorunlu olduğu için yapmakta ve apranti olarak çalışmak yasa dışı olduğu için sektörün diğer alanlarında staj sürelerini tamamlamaktadırlar (Çokal vd., 2019). Ancak, bu sorunun ortadan kaldırılmasına yönelik YÖK tarafından önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, 2021 yılında yürürlüğe giren Yükseköğretim Kurumları Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği'nin 34. Maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere; öğrenim gördüğü program ile ilgili bir işte çalışmış veya çalışmakta olan öğrenciler, çalışma süresi ile unvanlarını belgelemek koşulu ile işletmede mesleki eğitim veya staj uygulamasından muaf olmak için başvuruda bulunabilir (Yükseköğretim Kurumları Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği, 2021). Üniversitelerin de ilgili yönetmeliğe uygun olarak uygulamalı eğitimlere ilişkin usul ve esasları belirleyen alt mevzuat düzenlemesini yapmaları gerekmektedir.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, turist rehberliği bölümü öğrencilerinin mesleği icra etmeye başlamadan önce rehberlerin yanında staj yapmaları gerektiğinin önemini ortaya koyan çalışmalara (Değirmencioğlu, 2001; Eker, 2015; Aşkın, 2020; Kardaş, 2020) rastlanmaktadır. Çokal vd., (2019) tarafından yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin isteğe bağlı staj yapmaları ve bu stajların teşvik edici olması, öğrencilerin stajda uygulamalı olarak öğrendiklerini eğitim döneminde de öğrenme fırsatının sunulması, staj yönetmeliğinin yalnızca turist rehberliği bölümüne göre düzenlenmesi gerektiği, TÜRSAB, TUREB, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile YÖK'ün bir arada

çalışmalar düzenlemesi ve öğrencilerin eylemli turist rehberlerinin yanında apranti olarak çalışmalarını için yasal düzenlemenin getirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Aynı zamanda, öğrencilerin staj yaptığı kurumlar ile üniversitelerin iletişim halinde olması ve öğrencilerin staj yapmadan önce sektöre ait temel bilgileri öğrenmesi ve sektörde çalışacağı kurumlardan temsilciler davet edilerek birebir iletişim kurmaları sağlanmalıdır (Çokal vd., 2019; Pelit vd., 2019). Rehberlik öğrencilerinin staj dönemlerinde, sektörün farklı departmanlarında çalışmaları, sektörü tanımalarına yardımcı olmakta ve çalışanların misafirlere karşı nasıl iletişim kurulması gerektiğini öğrenmeleri açısından oldukça önem arz etmektedir. Fakat öğrencilerin öncelikle staj dönemlerinde eylemli turist rehberlerinin yanında mesleği öğrenmeleri gerekmektedir. Buna ilaveten, üniversitelerin staj sürelerinin birbirinden farklı olması (Örn; Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi 60 gün, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi 90 gün vb.), stajyer öğrencilerin yaşadıkları ücret problemleri, bütçe yetersizliğinden dolayı staj denetimlerinde karşılaşılan sorunlar, stajlarda öğrencilerin amaç dışı çalıştırılması (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023) gibi sorunlar da staj uygulaması ile ilgili sorunlar arasında yer almaktadır. Rehberlik eğitiminde staj uygulaması ile ilgili yaşanan sorunların yanı sıra uygulama gezilerinde de bilgilerin öğrenilmesinde ve iletişim becerilerinin geliştirilmesinde birtakım sorunların yaşandığı görülmektedir.

1.6. Uygulama Gezisi ile İlgili Sorunlar

Turist rehberliği eğitiminde karşılaşılan sorunlardan bir diğeri, uygulama gezileri ile ilgilidir. Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin 14. Maddesi'nde belirtilmiş olduğu üzere; sertifika programındaki kişilerin, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın gözetimi ve denetimi altında yurtiçi uygulama gezilerine katılmaları zorunludur. Bu gezilerin süresi ise ülkesel yurtiçi uygulama gezisinde en az 36 takvim günü, her bir bölge için uygulama gezisinde ise en az altı takvim günüdür. Ayrıca, bölgesel uygulama gezisine katılan kişiler bölgesel turist rehberi unvanına, tüm bölgelerde uygulama gezisine katılan kişiler ise ülkesel turist rehberi unvanına sahip olmaktadır. Güzergâhı, programı ve tarihleri önceden plânlanan gezide, TUREB tarafından görev alacak kişiler belirlenmekte ve gezi tarihleri en az bir ay önceden resmi internet sitesinde duyurulmaktadır. Üniversitelerin turist rehberliği bölümü öğrencilerinin uygulama gezisine katılmaları için ders ve kredi sayısının en az %50'sini geçmeleri, yüksek lisans öğrencilerinin ise ders dönemini bitirmiş ya da mezun olmaları gerekmektedir. Ayrıca, uygulama gezisine katılacak olan kişiler, gezi giderlerini de kendileri karşılamaktadır (TUREB, 2014).

Turist rehberliği öğrencileri, almış oldukları teorik bilgileri gezilerde uygulamalı olarak görmektedirler. Uygulama gezisi, rehberlik mesleğini icra etmek isteyen öğrencilerin edindikleri ilk deneyimdir. Bu gezi sayesinde öğrenciler, bir yandan sahada nerede ve nasıl davranılması gerektiğini öğrenirken, diğer yandan turist konumunda oldukları için tur esnasında gözlem yapabilme fırsatına da sahip olmaktadır. Uygulama gezileri sayesinde verilen eğitimler ile rehber adaylarının meslek ve sektör hakkında bilgi sahibi olmaları hedeflenmektedir. Bu nedenle, turist rehberliği eğitiminde uygulama gezilerinin teorik eğitimi pekiştirme katkısı son derece önemlidir (Güzel vd., 2019).

Konu ile ilgili yapılan sınırlı sayıda çalışma, uygulama gezilerinin süresinin artırılması ve bu gezilerin okullarda eğitimin bir parçası olması gerektiğine (Eker, 2015; Kardaş, 2020) dikkat çekmektedir. Uygulama gezilerinde, öğrencilerin gezi esnasında anlatım yapmalarının sektörde deneyim kazanmaları açısından önemli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, turist rehberi adayları uygulama gezileri esnasında nerede ve nasıl davranmaları, nasıl hitap etmeleri ve neleri anlatmaları gerektiğini turist rehberinin yardımıyla öğrenmektedirler. Ayrıca, uygulama gezileri sayesinde rehber adayları elde ettikleri deneyimleri dikkate alarak turun sonunda mesleği yapıp yapmama konusunda bir fikir sahibi olmaktadır (Ön Esen & Gülmez, 2017).

Teorik eğitime destek olarak düzenlenen teknik geziler için araç, personel ve bütçe kısıtlarının bulunması (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023), uygulama gezileri ile ilgili önemli bir sorundur. Uygulama gezileri ile ilgili bir diğer sorun ise geziye katılan adayların fiyatlandırmalardan memnun olmaması, tur programı ile ilgili yeterli bilgilerin verilmemesi ve tur esnasında anlatılacak yerler ile ilgili son anda bilgilerinin olmasıdır. Ayrıca, yılda üç dönem (Ocak-Şubat-Mart-Nisan, Temmuz ve Ekim-Kasım) olarak düzenlenen uygulama gezilerinin (TUREB, 2023) süresinin uzunluğu, tura katılan kişilerin fiziksel anlamda yorgun olmalarına ve motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır (Güzel vd., 2019). Turist rehberliği eğitiminde uygulama gezisi ile ilgili yaşanan sorunların yanı sıra mevzuattan kaynaklanan sorunlar da mevcuttur.

1.7. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği çıkarılmadan önce bir meslek olan rehberlik için meslek kanununun çıkarılması gerektiği savunulmuş ve rehberlik mesleğine yönelik 22 Haziran 2012 tarih ve 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu çıkarılmıştır. Turist rehberliği mesleği için meslek yasasının önemi büyüktür. Çünkü rehberlik mesleğinin sezonluk bir iş olması, rehberlerin sürekli turlarda olmasından dolayı aile yaşantısından uzak kalmaları, sigorta kapsamında yaşadıkları sıkıntılar, seyahat acentalarında düşük bir ücret karşılığında çalıştırılmaları, iş güvencelerinin olmaması, emeklilik hakları ve yasadışı rehberlerin meslekte olmaları gibi birçok sorun turist rehberlerinin mesleklerini icra etmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, bazı rehberler mesleği bırakmakta bazıları ise mesleği hobi olarak yapmaya devam etmektedirler (Yenipınar vd., 2014).

Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun resmi gazetede yayımlanması ile birlikte mevzuat ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sayısında da artış görülmüştür. Güzel vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada, yasaya bağlı meslek odalarının kurulması ve turlarda denetimlerin sıkı bir şekilde yapılmasına rağmen hâlâ yasadışı rehberlik yapılmasının, mesleği yapmadaki en önemli engellerden biri olduğu vurgulanmaktadır. Bu sorunların giderilmesi için meslek yasasının uygun bir şekilde yürütülmesi, meslek odalarının sorunları göz ardı etmemeleri ve denetimlerin daha dikkatli yapılması gerekmektedir. Ancak, Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun, rehberlik eğitimi ve mesleğe ilişkin sorunları çözmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Söz konusu sorunların başında, eğitimin hâlâ tüm programlarda standardı yakalayamaması ve meslek kanununun daha çok sertifika programlarını kapsayan uygulamalara yönelik olması gelmektedir. Bunun en temel nedenlerinden biri üniversitelerin yabancı dil eğitimini İngilizce dilinde vermeleri ve diğer dillerde eğitimin daha az verilmesidir (Temizkan vd., 2013'ten akt. Zengin vd., 2017). Bu olumsuzlukların yanı sıra meslek kanunu ile rehberlik mesleğinin yasal statüde olması ve rehberlerin haklarının güvence altına alınmış olması ise olumlu gelişmeler arasında görülmektedir. Bununla beraber, tüm yetkilerin Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda olmasının, TUREB'in çoğu zaman olayların dışında kalmasına neden olduğu görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetimi ve gözetimi altında yapılmasına rağmen sertifika programlarının yetersizliği, uygulama gezilerinin ücretlerinin yüksek olması ve meslek odalarının gelirlerinin eşit olmaması da mevzuattan kaynaklanan olumsuzlukların hâlâ devam ettiğini göstermektedir. Rehberlik meslek kanununun düzenlenmesinde, meslek örgütlerinin ve akademisyenlerin görüşlerinin alınmaması ve üniversitelerden mezun olan kişilerin haklarının korunmamış olması da kanunun yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır (Yenipınar vd., 2014). Ayrıca, akademik takvimin turizm bölümlerine göre düzenlenmemesi ve yeterli öğretim elemanı kadrosu olmadan, plansız ve gereksinimler düşünülmeden bölüm açılması (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023) turist rehberliği eğitiminde mevzuattan kaynaklanan sorunlar arasında yer almaktadır.

Turist rehberlerinin mağdur oldukları en önemli konulardan biri de yasadışı rehberlik ve taban ücret sorunudur. Bu konuda işletmelerin, kanun hükmüne göre faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlayan turist rehberlerinin, taban ücretin altında çalıştırılmalarına kayıtsız kalmaları ve rehberlerin bu duruma göz yummaları çözülmesi gereken sorunlar arasındadır. Bu doğrultuda, meslek kanununun belirli dönemlerde gözden geçirilmesi, turist rehberliğinde verilen eğitimin farklı düzeylerde olması nedeniyle ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitime veya rehberlik kurslarına belirli bir standardın getirilmesi ve rehberlerin taban ücretin altında çalıştırılmaması için denetimlerin artırılması gerekmektedir (Zengin vd., 2017). Turist rehberliği eğitiminde yaşanan bu sorunlara ek olarak turist rehberliği eğitimine yönelik derslerin yürütülmesi için yeterli teknolojik donanımın olmaması gibi diğer birtakım sorunların olduğunu belirtmek mümkündür.

1.8. Turist Rehberliği Eğitiminde Diğer Sorunlar

Turist rehberliği mesleğini icra etmek isteyen adayların birçok yetkinliğe sahip olması gerekmektedir. Bu yetkinliklerden en önemlisi yeterli bilgi birikimi ve iletişimsel niteliklerinin yüksek olması ile ilgilidir. İletişim ve bilgi teknolojilerinden kaynaklanan hızlı gelişmeler, sosyal yaşam ve sektörel alanlarda etken olduğu gibi eğitim alanında da bazı değişimlere neden olmuştur. Ayrıca, turist rehberliği öğrencilerinin almış oldukları alan derslerinin çok yönlü olması, turist rehberliği eğitiminde yeni öğretim yöntemlerine geçilmesi gerektiğini göstermektedir (Okul & Şimşek, 2020). Aşkın (2020) tarafından yapılan çalışmada, rehberlik eğitimindeki dersler için yeterli donanımın olmadığı tespit edilmiştir. 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 salgını nedeniyle yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçilmesi, teknolojinin ne kadar önemli olduğunu ve eğitim modelinin değişmeye başladığını göstermektedir. Bu nedenle, öğretim elemanlarının teknolojiyi iyi bir şekilde kullanarak öğrencilere bilgiyi kalıcı olarak aktarılabilmesi oldukça önemlidir (Arslantürk, 2010). Köksalanlar & Çözeli (2021), öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri üzerine yaptıkları bir çalışmada, öğrenciler için uzaktan eğitimin verimli olduğunu, rahat bir ortamda derslerin yapıldığını, öğrencilerin bilgiye daha kolay ulaştıklarını ve uzaktan eğitimin zamanın çok daha etkin kullanılmasına imkân sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ders ile ilgili materyallere ulaşamamalarından dolayı, kendilerinin önceden dinleme ve araştırma yapmalarının konuyu daha iyi öğrenmelerine ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı belirtilmiştir. Buradan hareketle, uzaktan eğitimin öğrenciler üzerinde bıraktığı olumlu etkilerinin yanı sıra teknolojik sorunlardan kaynaklı birtakım olumsuzlukların olduğunu belirtmek mümkündür. Bu kapsamda, çok yönlü dijital yapının kurulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Turist rehberliği eğitiminde yabancı dil öğreniminin, sosyal medya ve teknolojinin kaliteli kullanımı üzerinde durulmalıdır. Bu kapsamda, turist rehberliği öğrencilerinin eğitim süreçlerinde görsel bilgilerinin gelişimi için simülasyon vb. teknolojilerin kullanılması gerekmektedir. Özellikle son dönemlerde eğitim endüstrisinde olumlu sonuçların alındığı artırılmış gerçeklik (AR) ve simülasyon gibi uygulamaların hayata geçirilmesinin; ören yerleri, müze, tarihi destinasyonlar ve mimari dokular gibi özelliklerin öğrenilmesi açısından oldukça verimli olacağı düşünülmektedir (Köksalanlar & Çözeli, 2021).

Lisans eğitimi veren bazı kurumların akreditasyon sürecinden uzakta kalması, sektör ve turist rehberliği bölümlerinin koordinasyon eksikliği, üniversite-sektör işbirliğinin az ya da yetersiz olması, ortaöğretim kurumlarının rehberlik hizmetlerinde mesleğin yeterince tanıtılmaması nedeniyle öğrencilerin bilinçsizce yaptıkları bölüm seçimleri, rehberlik bölümlerini tercih eden yabancı uyruklu öğrencilerin bölümü bilinçsizce tercih etmesi (vatandaşlık almadan ruhsatname alamayacaklarını bilmemeleri) ve Türkiye'nin tarihi, coğrafyası ve kültürü konusunda temel bilgilerden yoksun olmaları (Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin

Sorunları (Lisansüstü), 2023) gibi sorunlar da turist rehberliği eğitiminde diğer sorunlar arasında yer almaktadır.

Günümüzde, turist rehberlerinin mesleki yeterlilik alanları genişlemekte ve farklılaşmaktadır. Kapsamlı mesleki donanım ve yeterlilik gerektiren turist rehberliği, ancak üst düzey bir eğitim ve meslekteki yeni gelişmelerin takibi ile mümkün olabilmektedir. Turizmdeki yeni eğilimlere paralel olarak mesleğin gereksinim duyduğu teorik, teknik ve uygulamalı ders kapsamı da değişmektedir. Eğitim kurumlarının bu gelişmeleri ders programları ile uyumlu hale getirmesi kuşkusuz öğrencilerin iş bulmalarında ve okulun tercih edilmesinde etkili olabilecektir (Yenipınar & Zorkirişçi, 2013). Buna ek olarak, turist rehberliği alanına yönelik ortaya çıkabilecek olası krizlerin önlenmesi ve kontrol altına alınması amacıyla üniversitelerde kriz yönetimine yönelik uygulamaların (kriz yönetimi eğitimlerinin verilmesi vb.) gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

Turist rehberliği mesleği, sorumlulukları fazla olan ve özveri gerektiren bir meslek olarak bilinmektedir (Pelit & Katırcıoğlu, 2018). Turist rehberleri; özgüvenli, turistin konforlu bir tatil tecrübesi edinmesine yardımcı olan, onların isteklerini seyahat acentalarının plânladığı şekilde karşılayan, bilgisini hızlı ve doğru biçimde anlaşılabilir olarak sunan, ülkesini, turistin almış olduğu tur ve hizmeti iyi bir şekilde tanıyan, devamlı olarak kendisini geliştiren, güvenilir, dürüst, adil ve sorumluluk sahibi olan (Değirmencioğlu, 2001; İşçeli ve Kılıç, 2018), tur süresinin başlangıcından sonuna kadar misafirlerin yanlarında bulunan, onlara gezilen yerler ile ilgili bilgiler veren, onların sorunlarını ve görüşlerini paylaşan ve misafirlere güven sağlayan kişiler olarak ülkesini temsil etmektedir (Eker & Zengin, 2016). Bu nedenle, misafirlerin ziyaret etmiş oldukları yerlerdeki ilk izlenimleri ve bu izlenimlerin olumlu ya da olumsuz olması, misafirlerin turlardan memnun kalması ya da kalmaması büyük ölçüde rehberle bağlıdır. Dolayısıyla, turist rehberlerinin iyi eğitim almaları, insanlar ile kuracakları iletişimlerde ve kendilerini iyi bir şekilde geliştirmiş olmalarında oldukça önemlidir. Ülkemizdeki turist rehberliği eğitim sisteminin, örgün ve yaygın eğitim programları ile birlikte meslek kuruluşlarının da destek ve katkılarıyla daha verimli, kaliteli ve nitelikli bir şekilde gerçekleştirileceği göz ardı edilmemelidir (Eker & Zengin, 2016; Şahin & Erdem, 2021). Fakat eğitim sistemindeki yaygın eğitim programının, turist rehberliği alanı dışında lisans eğitimi alan kişilere sunulan “Sertifika Programları” ve örgün eğitim programının turist rehberliği alanında ön lisans, lisans ve tezli/tezsiz yüksek lisans ve doktora düzeyinde yürütülmesinden kaynaklanan birtakım sorunlar meydana gelmiştir (Aşkın, 2020). Turist rehberliği mesleğinde yaşanan ve hâlâ devam etmekte olan sorunların özeti ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Belli Başlı Öneriler

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorun Başlıkları/Grupları	Belli Başlı Sorunlar (Açıklama)	Öneriler
Eğitim Düzeylerinin Farklılıkları ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">- Turist rehberlerinin, aldıkları eğitimden (örgün/yaygın) kaynaklanan bilgi farklılıkları olması ve bu durumun hizmet kalitesini olumsuz etkilemesi ve haksız rekabete neden olması- Turist rehberliği eğitim programının tek bir düzeyde olmaması- Rehber olabilmek için örgün eğitim düzeylerinin birinden mezun olmanın yanı sıra herhangi bir bölümden mezun olan kişilerin yaygın eğitim olarak adlandırılan bakanlık tarafından açılan sertifika programına katılarak rehber olabilmeleri ile birlikte ortaya çıkan eğitim seviyesindeki eşitsizlik- Tezsiz yüksek lisans programlarından mezun olan turist rehberi adayları ile lisans programlarından mezun adayların eşit haklara sahip olması- Yüksek lisans ve doktora programlarında alan dışı rehber adaylarının bilimsel hazırlık okutulmadan programa kabul edilmesi	<ul style="list-style-type: none">- Turist rehberliğine yönelik verilen eğitimin tek bir eğitim programı ile verilmesi ya da örgün ve yaygın eğitimde verilen derslerin ve ders içeriklerinin eşdeğer olması gerektiği önerilmektedir.- Örgün eğitimden mezun olan ön lisans ve lisans öğrencilerinin alacakları çalışma kartlarında ön lisans öğrencileri için "bölgesel", lisans öğrencileri için "ülkesel" çalışma kartı verilmelidir.- Bölgesel turist rehberlerinin ülkesel turist rehberi olabilmeleri için lisans programından mezun olmaları şartı zorunlu hale getirilmelidir.- Tezsiz yüksek lisans programından mezun olan adaylar ile lisans programından mezun olan adayların mesleki ve özlük hakları bakımından eşit haklara sahip olmalarının önüne geçilmesi amacıyla üniversitelerde turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programları kaldırılmalıdır.- Yüksek lisans ve doktora programlarına alan dışı olarak başvuru yapan rehber adaylarının eksikliklerini giderebilmeleri amacıyla bilimsel hazırlık programı uygulanmalıdır.
Müfredat İçerikleri/ Farklılıkları ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği öğrencilerine verilen akademik eğitimde (örgün/yaygın), ders müfredatlarının değişkenlik göstermesi ve alan derslerinin yetersiz olması-Ders içeriklerinin ve isimlerinin aynı olmaması-Mezun öğrencilerin standardizasyonun olmaması ve öğrencilerin mesleki kaygı taşımaları-Müfredatta yeterli düzeyde uzmanlık alan derslerine yer verilmemesi ve teorik derslerin uygulamalı derslerden fazla olması-Üniversitede okutulan dersler ile sertifika programlarında okutulan derslerin farklı olması-Bazı rehberlik bölümünde okutulan dersler arasında özellikle işletmecilik derslerinin ağırlıklı olması-Rehberlik alan derslerinin az ya da temel seviyede olması	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliğine yönelik hem örgün hem de yaygın eğitimde ders müfredatlarındaki değişiklikler ortadan kaldırılmalı ve dersler belirli bir standart halinde sunulmalıdır.-Turist rehberliği eğitiminde uygulamalı derslerin ve sektörün ihtiyacı doğrultusunda yeni derslerin müfredata yeterli düzeyde eklenmesi gerekmektedir. Dersler eklenirken Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği dikkate alınmalıdır.-Ders müfredatlarında teorik derslerin yanı sıra uzmanlık alan derslerinin sayılarının artırılması gerekmektedir.-Üniversitelerde okutulan derslerin sertifika programlarında okutulmuş dersleri kapsamaması ve rehber adaylarının gelişimine katkı sağlayabilecek rehberlik hizmetinde kullanılan teknolojiye yönelik daha güncel derslerin (mobil rehberlik uygulaması, robot turist rehberi, head-set uygulaması, GPS destekli haritalar, akıllı telefonlar, telefonlarda çeşitli rehberlik hizmeti sunan uygulamalar vb.) müfredata eklenmesi gerekmektedir.-Turist rehberliği lisansüstü programlarında sertifika programında okutulan derslerin uygun olanlarının birleştirilerek, zorunlu ders olarak verilmesi önerilmektedir.-İşletmecilik derslerinin yanı sıra turizm rehberliğine ilişkin dersler eklenmelidir.

Tablo 1

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüme Yönelik Belli Başlı Öneriler (Devamı)

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorun Başlıkları/Grupları	Belli Başlı Sorunlar (Açıklama)	Öneriler
Öğretim Elemanlarının Alanları ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği bölümlerindeki akademisyenlerin genellikle teknik bilimler ve sosyal bilimler gibi alanlardan mezun olmaları ve genel turizm ya da farklı alanlardan gelen öğretim elemanlarından oluşması-Öğretim elemanlarının uyguladığı öğretim planlarındaki çok çeşitliliğin meydana getirdiği olumsuzluklar-Turist rehberliği eğitiminde nadir dillerin öğretilmesine yönelik ders verebilecek akademik personelin istihdam edilmesinde yaşanan sorunlar-Öğretim elemanlarının gereğinden fazla ders yükünün olması	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği bölümünde, okullarda uzman kişiler (üniversitelerin akademik kadrolarında sektörde rehber olarak görev yapmış ve akademik olarak da donanımlı rehber akademisyenler) tarafından ders verilmesi için uygun ortamın hazırlanması gerekmektedir.-Turist rehberliği bölümündeki öğretim elemanlarının alanda uzmanlaşmaları için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın onayıyla sertifika programlarının açılması önerilmektedir.-Turist rehberliği mesleki eğitim kalitesinin daha iyi olması için açılacak olan kadro ilanlarında alandan mezun olma, çalışma kartına sahip olma ve tecrübe şartlarının aranması, sorunların çözümü için gerekli görülmektedir.-Turist rehberliği eğitimi veren kurumların tamamında ortak bir temel öğretim planının hazırlanması önerilmektedir.-Turizm alanında multidisipliner akademik araştırmaların gelişmesi sağlanmalıdır.
Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği bölümlerinde dil derslerinin ve dil derslerinde verilen eğitimlerin belirli bir standartta olmaması-Turist rehberliği eğitiminde, uygulamalı olarak verilen yabancı dil eğitiminin yetersiz olması, her üniversitenin kendi amaçları doğrultusunda turist rehberliği programlarında yabancı dil dersleri hazırlaması ve uygulaması-Uygulamalı olarak verilen yabancı dil eğitiminin ders saatlerinin teorik olarak verilen ders saatlerinden az olması-Üniversitelerde en çok tercih edilen yabancı dil olması nedeniyle rehberlik eğitiminde yabancı dil eğitiminin çoğunlukla İngilizce dilinde olması-Turizm rehberliği bölümünden mezun olan rehber adaylarının mesleki bilgi düzeylerinin, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu kurs ile belgeyi alan rehber adaylarına göre daha iyi olmasına rağmen üniversitelerin yabancı dil eğitimi için yeterli altyapısının olmamasından dolayı, yabancı dil sınavlarında başarısız olmaları ve mezunların çoğunluğunun mesleği aktif olarak icra etmemeleri-Rehberlik programlarına öğrenci kabulünde yabancı dil puanları için baraj sisteminin getirilmemiş olması	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği bölümünde okuyan öğrencilerin eğitim boyunca nadir dillerden (Çince, Rusça, Hintçe, Farsça vb.) eğitim almaları ve mezun olduktan sonra bu dillerden çalışma kartlarını almaları gerektiği önerilmektedir.-Kültür ve Turizm Bakanlığı, Meslek Odaları ve TUREB gibi kurumların kişilerin nadir dilleri öğrenmeleri için kurs açması gerekmektedir.-Turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarından mezun olabilmek için rehberlik mesleğine kabulde gereken dil puanına sahip olma zorunluluğu getirilmelidir.-Tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin mezun olabilmeleri ve çalışma kartına sahip olmaları için nadir dillerden birine sahip olma şartı getirilmelidir.-Turist rehberliği eğitiminde, yabancı dil eğitiminin üniversitelerde okuma, yazma, konuşma ve dinleme olarak dört farklı şekilde verilmesi ve YDS gibi sınavlar için ayrı derslerin verilmesi gerekmektedir.-Bölüme öğrenci kabulünde yabancı dil puanı barajı oluşturulmalı ve barajı geçemeyen öğrencilere hazırlık dersleri zorunlu tutulmalıdır.-Öğrencilere nadir diller için alternatif hazırlık programı seçeneği sunulmalıdır.-Yabancı dil eğitimi veren öğretim elemanları öğrencilerin derslerde daha fazla pratik yapmalarını özendirilmelidir.

Tablo 1

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Belli Başlı Öneriler (Devamı)

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorun Başlıkları/Grupları	Belli Başlı Sorunlar (Açıklama)	Öneriler
Staj Uygulaması ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">- Turizm Rehberliği programlarından bazılarında öğrenci alırken yabancı dil puanı şartı aranmaması-Turist rehberliği bölümlerinde staj yönetmeliğinin yeterli olmaması, öğrencilerinin stajlarını bir zorunluluk olarak yapmaları ve apranti olarak çalışmanın yasa dışı olması nedeniyle sektörün diğer alanlarında staj sürelerini tamamlamak zorunda kalmaları-Turist rehberliği bölümü öğrencilerinin stajlarını turist rehberlerinin yanında yapmalarından dolayı adayların mesleği deneyimleme fırsatlarının olmaması ve mesleğe ilişkin bilgileri uygulamalı olarak öğrenmede eksikliklerinin olması ve rehberlik-Üniversitelerin staj yönergelerindeki mevcut sorunlar-Üniversitelerin staj sürelerinin birbirinden farklı olması (Örn; Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi 60 gün, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi 90 gün vb.)-Stajyer öğrencilerin yaşadıkları ücret problemleri, çalışma şartlarının iyi olmaması-Bütçe yetersizliğinden dolayı staj denetimlerinde karşılaşılan sorunlar-Öğrencilerin staj yaptıkları dönemlerde amaç dışı farklı işlerde çalıştırılması	<ul style="list-style-type: none">- Öğrencilerin mesleğe kabul için gerekli olan yabancı dil puanını okurken almaları teşvik edilmelidir.-TÜRSAB, TUREB, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile YÖK'ün ortaklaşa çalışmalar düzenlemesi ve öğrencilerin eylemli turist rehberlerinin yanında apranti olarak çalışmaları için yasal düzenlemenin getirilmesi önerilmektedir.-Lisans programlarında öngörülen staj uygulamasının rehberlik faaliyetlerinin deneyimlenmesi ve gerçekleştirilmesi için TUREB öncülüğünde apranti rehberlik uygulamalarının staj amaçlı kullanımı mümkün kılınmalıdır.-Üniversitelerin staj yönergelerinde iyileştirmeye gidilmesi ve yönetmeliğin yalnızca turist rehberliği bölümüne göre düzenlenmesi gerekmektedir.-Üniversitelerin Yükseköğretim Kurumları Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği'ne bağlı olarak uygulamalı eğitime ilişkin usul ve esasları belirleyen alt mevzuat düzenlemesini yapmaları gerekmektedir.-Üniversitelerin staj yönergelerinde düzenlemeler yapılmalıdır.-Her üniversitenin staj süreleri eşit olmalıdır.-Staj ücretleri açık bir şekilde belirtilmelidir.-Staj denetimleri için ayrı bir bütçe ayrılmalı ve komisyon oluşturularak denetimler yapılmalıdır.-Stajyer öğrencilerin amaç dışı çalıştırılması çeşitli denetimlerle engellenmelidir.
Uygulama Gezisi ile İlgili Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Uygulama gezi süresinin yeterli olmaması ve bu gezilerin turist rehberliği eğitiminden ayrı olarak düzenlenmesi-Uygulama gezisine katılan adaylara yönelik ücretlendirilmelerin yüksek olması, fiyatlar düşürüldüğünde ise konaklama yerlerinin merkeze uzakta olması ve adaylara tur programı ile ilgili yeterli bilgilerin verilmemesi-Uygulama gezilerinin sürelerinin uzun olması nedeniyle tura katılan kişilerin fiziksel olarak yorgun olmaları ve motivasyonlarının düşmesi-Uygulama gezilerinde araç, personel ve bütçe yetersizliği	<ul style="list-style-type: none">-Uygulama gezilerinin süresinin artırılması, okulların da uygulama gezisi eğitiminin bir parçası olması gerekmektedir.-Öğrenciler için uygulama gezilerinin maliyetlerini düşürmek amacıyla sponsorluk desteği alınmalıdır.-Uygulama gezilerinde, öğrenciler gezi sırasında anlatımı nasıl yapmaları gerektiğini yanlarında bulunan turist rehberinin yardımlarıyla öğrenmelidir.-Uygulama gezileri için yeterli oranda bütçe ayrılmalı ve gerekli araç ve personel temin edilmelidir.

Tablo 1

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüme Yönelik Belli Başlı Öneriler (Devamı)

Turist Rehberliği Eğitiminde Yaşanan Sorun Başlıkları/Grupları	Belli Başlı Sorunlar (Açıklama)	Öneriler
Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği mesleğinde yasa dışı rehberliğin hâlâ devam etmesi-Turist rehberliği eğitiminde, Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun daha çok sertifika programlarına yönelik uygulamalarının olması-Tüm yetkilerin Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda olması, TUREB'in çoğu zaman olayların dışında kalması, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetimi ve gözetimi altında yapılmasına rağmen sertifika programlarının yetersizliği ve meslek odalarının gelirlerinin eşit olmaması-Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun düzenlenmesinde, meslek örgütlerinin ve akademisyenlerin görüşlerinin alınmaması ve üniversitelerden mezun olan kişilerin haklarının korunmaması-Akademik takvimin turizm bölümlerine göre düzenlenmemesi-Bölümlerin plansız bir şekilde açılması	<ul style="list-style-type: none">-Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun uygun bir şekilde yürütülmesi, meslek odalarının sorunları göz ardı ve denetimleri daha dikkatli yapmaları etmemeleri önerilmektedir.-Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun belirli dönemlerde gözden geçirilerek güncellenmesi, turist rehberliğinde farklı düzeylerde verilen eğitime (ön lisans, lisans, lisansüstü ve rehberlik kursları) yönelik bir standardın getirilmesi önerilmektedir.-Akademik takvim turizm bölümlerine göre düzenlenmelidir.-Plansız bölüm açılmasının önüne geçilmelidir.
Diğer Sorunlar	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği eğitime yönelik derslerin yürütülmesi için yeterli teknolojik donanımın olmaması-Lisans düzeyinde eğitim veren bazı programların henüz akredite olmamaları-Sektör ve üniversite işbirliğinin yetersiz olması.-Rehberlik mesleğinin yeterince tanıtılmaması nedeniyle özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin bölümü bilinçsiz olarak tercih etmeleri	<ul style="list-style-type: none">-Turist rehberliği eğitiminde, çok yönlü dijital yapının kurulması ve teknolojik olanaklardan en üst düzeyde faydalanılması gerekmektedir.-Eğitimlerde artırılmış ve sanal gerçeklik gibi teknolojilerin kullanılabileceği laboratuvarlar kurulmalıdır.-Turizm rehberliği eğitiminde çevrimiçi eğitime olanak sağlayan güçlü bir altyapı oluşturulmalıdır.-Üniversitelerin rehberlik bölümü lisans programlarının tamamının akreditasyon sürecine dahil olmaları gerekmektedir.-Sektör-üniversite işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.-Üniversitelerde turizm rehberliği bölümlerine yönelik kontenjanlar belirlenirken sektörün ihtiyaçları ön planda tutulmalıdır.-Mesleğin öğrencilere tanıtılması amacıyla deneyimli turist rehberleri öğrenciler ile buluşturulmalıdır.

Tablo 1 incelendiğinde turist rehberliği eğitiminde yaşanan sorunların farklı nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir. Bunlardan ilki eğitim düzeyi ile ilgili yaşanan sorundur. TUREB ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın işbirliği ile "Sertifika Programları"nın yürütüldüğü ve turist rehberliği alanında ön lisans, lisans, tezli/tezsiz yüksek lisans ve doktora düzeyinde uzaktan eğitim, örgün ya da ikinci öğrenim şeklinde eğitimlerin verildiği bilinmektedir (Aşkın, 2020). Ülkemizde verilen söz konusu eğitim uygulamalarının seviyeleri ve süreleri, turist rehberi adaylarının almış oldukları eğitimin içeriği gibi hususlar birçok açıdan farklılık göstermektedir (Aslan & Büyükkuru, 2015). Ayrıca, sertifika programında okutulacak derslerin, örgün eğitim programlarındaki bazı

okullarda aynı isimle verilmediği ve yaygın eğitim ile örgün eğitim arasındaki müfredatların farklı olduğu anlaşılmaktadır (Güven & Ceylan, 2014). Bu nedenlerden dolayı turist rehberliği mesleğini yapacak olan kişilerin, almış oldukları eğitimden kaynaklanan sorunlar meydana gelmektedir. Bu noktada, öncelikle rehberlik eğitimindeki örgün ve yaygın eğitim programlarının yeniden düzenlenmesi (Pelit & Katırcıoğlu, 2018) ve program düzeyleri (lisans, ön lisans ve lisansüstü) arasındaki eşitsizlikler ortadan kaldırılmalıdır. Ayrıca, üniversitelerde özellikle lisansüstü turist rehberliği programına yönelik eğitimin yaygınlaşması dikkat çekmektedir. Üniversitelerin turist rehberliği lisansüstü programlarındaki söz konusu gelişmeler, alanın gelişimi ve bilimsel altyapısının güçlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, yüksek lisans ve doktora programlarına alan dışı olarak başvuru yapan rehber adaylarının eksikliklerini giderebilmeleri amacıyla bilimsel hazırlık programının uygulanması gerekmektedir.

Ders müfredatlarının geneline bakıldığında, Anadolu Coğrafyası'nın üzerinde durulduğu; buradan hareketle, Türklerin tarihsel süreç içindeki yaşamlarının sadece içinde buldukları coğrafi koşullar çerçevesinde ele alındığı bilinmektedir. Bu nedenle, eğitim programlarında Türklerin Anadolu'ya gelmeden önceki dönemi, kültürel değerleri ve inançları bütünsel olarak ele alınmalıdır (Eker & Zengin, 2016; Yenipınar & Zorkirişçi, 2016). Ayrıca, rehberlik eğitimi veren farklı kuruluşların farklı ders müfredatlarını uygulaması, rehberlik eğitiminin kalitesini düşürmektedir. Bu kapsamda, bütün üniversitelerde ders müfredatının kurumların inisiyatifine bırakılmadan standart hale getirilmesi (Yenipınar & Kardaş, 2019), üniversitelerin ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların katkı ve görüşleriyle yönetmelikte belirtilen derslerin yeniden düzenlenmesi, hangi derslerin turizm rehberliği eğitiminde verilmesi gerektiği konusuna yönelik ortak bir kararın alınması gerekmektedir (Güven & Ceylan, 2014). Bu kapsamda, müfredat hazırlanırken Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği baz alınmalıdır. Ek olarak, bazı rehberlik bölümünde okutulan dersler arasında özellikle işletmecilik derslerinin ağırlıklı olması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda, ilgili sorunun çözümü için işletmecilik derslerinin yanı sıra turizm rehberliği ile ilgili alan derslerinin ağırlıklı olması gerekmektedir.

Turizm rehberliği eğitim programının bir diğer sorunu ise öğretim elemanlarının alanları ile ilgili yaşanan sorunlardır. Turizm rehberliği bölümünde okutulan derslerin birçoğu Turizm İşletmeciliği ve Arkeoloji alanı öğretim elemanlarının bir araya gelmesiyle oluşturulmuş ve öğretim elemanlarının uzmanlık alanlarına yönelik uygun dersler seçilmiştir. Fakat turist rehberliği eğitiminin niteliğini yükseltmek ve turist rehberliğine yönelik akademik ve mesleki kalitenin artırılması için derslerin mesleği teorik ve uygulamalı olan akademisyenler tarafından verilmesi ve akademisyenlerde tecrübe şartının aranması gerekmektedir. Akademisyenlerin alanları ile ilgili akademik çalışmalar yapmaları teşvik edilmelidir.

Turist rehberliği programının müfredatları incelendiğinde, yabancı dil ders saatlerinin her üniversitede farklı olduğu anlaşılmaktadır. Turist rehberi adaylarının mesleklerini icra edebilmeleri için yabancı dil bilme şartı aranmaktadır. Ancak, üniversitede yabancı dil eğitimi alan turist rehberi adaylarının mesleği başarılı olarak gerçekleştirebilmeleri için uygulamalı yabancı dil eğitimi yeterli seviyede almadıkları bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, yabancı dil ders saatlerinin her kurumda en az 10 saat gibi asgari düzeyde tutulması ve öğrencilere yabancı dilin ilk yıldan son yıla kadar geçen süreçte hem teorik hem de uygulamalı olarak öğretilmesi gerekmektedir. Ayrıca, İngilizce yabancı dil eğitimi haricinde nadir dillerden en az biri müfredata dâhil edilmelidir. Çünkü nadir dilleri bilen rehber adaylarına ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Cansu & Tanrıseven, 2020). Başvuru şartlarına yabancı dil baraj puanı eklenmeli şartı sağlayamayan öğrenciler için hazırlık okuma şartı getirilmelidir.

Üniversitelerin turist rehberliği programlarının staj uygulamaları incelendiğinde, ilgili yönergelerin mesleğe uyumlu olmadığı görülmektedir. Öyle ki, öğrencilerin staj uygulamalarını yapmalarındaki temel neden, staj süresinin zorunlu hale getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bu süre içinde öğrencilerin turist rehberliği mesleği dışında turizm sektörünün farklı alanlarında da stajlarını tamamlamış olması eğitim sorunlarının önemli bir konusu olmuştur. Üniversitelerin staj sürelerindeki eşitsizlik dengelenmelidir. Ayrıca, staj koşulları sürekli denetimlerle iyileştirilmeli ve stajlarla ilgili öğrencilere net bilgiler verilmelidir. Öğrenciler staj için buldukları işletmelerde farklı amaçlarla çalıştırılmamalıdır. Turist rehberliği öğrencilerinin, stajlarını örgün eğitim içinde tamamlamış olmalarına yönelik teşvik edici düzenlemeler getirilmelidir. TÜRSAB, TUREB, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve YÖK işbirliği ile hareket etmeli ve öğrencilerin stajlarını turist rehberlerinin yanında yardımcı rehber olarak yaparak tecrübe kazanmaları sağlanmalı ve TUREB gözetiminde lisans öğrencilerinin stajlarını apranti olarak yapmalarına olanak sağlanmalıdır. Ayrıca, sektör ile akademinin işbirliği artırılarak öğrencilerin etkili ve verimli bir staj dönemi geçirmesi önerilmektedir. Dolayısıyla, turist rehberliği öğrencilerinin ilk tercihi “Turist Rehberliği” mesleğini deneyimlemek olmalıdır (Çokal vd., 2019). Böylece, turist rehberi adaylarının staj yaptıkları süreçlerde deneyim elde etmeleri nitelikli turist rehberlerinin yetiştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Turist rehberi adaylarının yapmış oldukları uygulama gezilerinde de benzer sorunlar dikkat çekmektedir. Yapılan uygulama gezileri, turist rehberi adaylarının mesleğe karşı ilgi ve tutumlarını anlamalarına ve mesleği yapıp yapamayacaklarına karar vermelerine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, uygulama gezisi öncesinde adaylara seminer düzenlenerek, gezi hakkında bilgilendirmeler yapılabilir ve beden dili, iletişim gibi konularda eğitimler verilebilir. Turist rehberi adayları, tur programını inceleyerek, gezilecek bölge/ler hakkında önceden araştırma yapabilir (Ön Esen & Gülmez, 2018). Ayrıca çalışmada, uygulama gezilerinde araç, personel ve bütçe yetersizliğinden kaynaklanan sorunların olduğu tespit edilmiştir. İlgili sorunun çözümüne yönelik olarak, uygulama gezilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli ekipmanlar temin edilmesi, gezi esnasında ihtiyaç duyulan yeterli sayıda personelin istihdam edilmesi ve geziler için yeterli bütçe ayrılması şeklinde öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca, gezi maliyetlerini düşürmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Uygulama gezisinde yaşanan sorunların temel nedenlerinden birinin mevzuattan kaynaklı olduğu görülmektedir. 2012 yılında çıkarılmış olan Turist Rehberliği Meslek Kanunu ile ilgili yapılan araştırmalarda da sorunlar belirtilmiştir. Yenipınar vd., (2014) tarafından rehber odaları yöneticileri ve akademisyenler ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda; kanunun hem eğitim açısından hem de rehberler ve meslek örgütleri açısından olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğu tespit edilmiştir. Turist rehberliği mevzuatı hakkında Zengin vd., (2017) tarafından turist rehberlerinin görüşleri değerlendirilmiş ve yasada çözülmesi beklenen konuların rehberlerin isteklerini tam olarak karşılamadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle turist rehberliği alanında bölümlerin kontrolsüz ve plansız bir şekilde açılması en önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Turist rehberliğinde yaşanan eğitim sorunları arasında hızla gelişen teknolojinin hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, derslerde teknolojik olanaklardan en üst düzeyde faydalanılmasına ve derslerin çevrimiçi yürütülmesine yönelik altyapı geliştirilmelidir. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin yanı sıra Covid-19 salgınıyla eğitimin uzaktan devam etmesi öğrencilerin mesleki kaygılarını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, üniversitelerin yöneticileri tarafından geleceğe umutsuz bakan ve kaygılı olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin en aza indirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, öğrenciler turizm sektöründe yaşanabilecek olumsuzluklara karşı bilinçlendirilmeli ve gelişim süreçlerinin bu doğrultuda olması gerekmektedir (Köksalanlar & Çözeli, 2021). Diğer mesleklerde olduğu gibi turist rehberliği mesleğinin de en önemli sorunlarından biri beklenmedik olayların ortaya çıktığı kriz durumlarıdır. Burada önemli olan rehberlerin proaktif davranmaları ve profesyonel bir şekilde söz konusu kriz durumunun oluşmasını engellemeleridir. Bu

kapsamda, üniversitelerin gerekli görüldüğü durumlarda profesyonel destek almaları ve etkin kriz yönetimi için eğitimlerin verilmesi, krizin ortaya çıkmadan önlenmesi ve kriz ortaya çıktıktan sonra ise en az hasarla atlatılması sağlanmalıdır. Buna ek olarak, tüm üniversitelerde rehberlik programlarında akreditasyon sürecinin uygulanması sağlanmalıdır. Bu hususların tamamının yerine getirilmesi, tüm taraflar açısından turist rehberliği eğitiminde kalitenin artırılmasına katkı sağlayacak gelişmelerden olacaktır.

Kaynakça

- Ap, J. & K. K. F. Wong, (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)5177\(01\)](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)5177(01))
- Arslantürk, Y. (2010). *Yükseköğretim düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren öğretim kurumlarında uygulanan eğitime yönelik öğrenci algılamaları* (Tez No. 278188) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Arslantürk, Y. (2010). Yükseköğretim düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren öğretim kurumlarında uygulanan eğitime yönelik öğrenci algılamaları. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1), 63-78.
- Arslantürk, Y., Küçükergin, F. N. & Apalı, Z. (2016, Ekim 20-23). *Turist Rehberliği eğitiminde güncel durum ve kavram karmaşası* [Konferans sunumu]. 17. Ulusal Turizm Kongresi, Muğla, Türkiye, ss. 3-10.
- Aslan, Z. & Büyükkuru, M. (2015). *Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi ve mevcut durum analizi* [Konferans sunumu]. I. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi Güncel Konular, Eğilimler ve Göstergeler, Konya, Türkiye, ss. 62-72.
- Aşkın, S. (2020). *Turist rehberliği lisans eğitiminin akademisyenler, turist rehberleri ve lisans bölümü öğrencilerinin bakış açısı ile değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı bir analiz*. (Tez No. 635047) [Yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Atay, L., Güvenç, A., & Bozdoğan, S. (2022). Turist rehberliği programlarındaki öğretim elemanlarına ve öğretim planlarına yönelik bir değerlendirme. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-26.
- Avcıkurt, C., Alper, B. & Geyik, S. (2009). Education and training of tourist guides in Turkey. *Management and Education*, 5(1), 57-63.
- Baytok, A., Boyraz, B. & Kabakulak, A. (2019). Turizm/turist rehberliği bölümü akademisyenlerinin profili: Türkiye üniversiteler örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 1038- 1049. <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3890>
- Cansu, E. & Tanrısever, C. (2020). Turist rehberlerinin yabancı dil eğitimleri üzerine bir araştırma. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-44.
- Çakır, A. (2010). *Profesyonel turist rehberlerinin çalışma biçimi ve mesleki eğitim süreleri ile iş tatminleri arasındaki ilişki*. (Tez No. 263839) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Çokal, Z., Yılmaz Dalkılıç, F. & Büyükkuru, M. (2019). Türkiye’ de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinin staj yönergelerinin mesleğe uyumunun incelenmesi. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 7(20), 202-218. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.664270>
- Çokişler, N. (2017). Turizm rehberliği eğitiminde çeyrek asırdır değişmeyen parçalanmış yapı sorunu. 3. *Turizm Şurası Tebliğler Kitabı*, 2. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Dahles, H. (2002). The politics of tour guiding image management in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 783-800. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(01\)00083-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(01)00083-4)
- Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 189-196.
- Duman, N. & Mil, Z. (2008). Akademik görüş: Turist rehberliği ve eğitimi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5(4), 1-6.
- Duman, T., Tepeci, M. & Unur, K. (2006). Mersin’de yükseköğretim ve orta öğretim düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrencilerin sektörün çalışma koşullarını algılamaları ve sektörde çalışma isteklerinin karşılaştırmalı analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 51-69.
- Emir, O., Arslan, S. & Kılıçkaya, Ş. (2008). Turizm işletmeciliği ve otelcilik programı öğrencilerinin staj uygulamaları hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(2), 273-291.
- Eker, N. (2015). *Profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla turizm rehberliği eğitim müfredatlarının uygulama yeterliliği*. (Tez No. 393710) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Eker, N. & Zengin, B. (2016). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 4-19.
- Erkol Bayram, G. (2016). Yabancı dil öğretim yöntemlerinin turizm rehberliği eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 136-147.
- Eser, S., Şahin, S. & Çakıcı, C. (2018). *Turist rehberliği*, (1. baskı). Detay Yayıncılık.
- Evren, S. (2010). *Lisans düzeyi turizm eğitimi ders programının mezunlarca değerlendirilmesi: Mersin üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu mezunları üzerinde bir araştırma*. (Tez No. 264169) [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Gül, T. (2012). *Türkiye’deki turizm rehberliği öğretim programlarının değerlendirilmesi*. (Tez No. 325460) [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Güven, Ö. Z. & Ceylan, U. (2014, Kasım). *Lisans ve ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren okullardaki müfredatların turizm rehberliği meslek yönetmeliğine*

- uygunluğunun incelenmesi.* [Konferans Sunumu]. 15. Ulusal Turizm Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Güzel, Ö., Türker, A. & Şahin, İ. (2014). Profesyonel turist rehberlerinin algıladıkları mesleki engelleri belirlemeye yönelik bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 173-190.
- Güzel, Ö., Altıntaş, V. & Şahin, İ. (2017). *Turist rehberliği araştırmaları öngörüler ve uygulamalar.* (1. baskı). Detay Yayıncılık.
- Güzel, F. Ö., Kalın, V., Nacak, E. & Bilgi, E. (2019). Turist rehberi adaylarının 2019 yılı eğitim uygulama gezisine yönelik algıları: Nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 575-595. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2019.179>
- Hacıoğlu, N., Avcıkurt, C., Kılıç, A. & Ulusoy Yıldırım, H. (2018). *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı). Detay Yayıncılık.
- İşçeli, Z. & Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(1), 41-56. <https://doi.org/10.34090/tured.442067>
- Kardaş, K. (2020). *Turizm rehberliği bölümleri için araştırma ve müfredat kapsam önerisi.* (Tez No. 638497) [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kozak, N., Ateş, S., Kozak, M. & Tanrısever, C. (2016, Nisan 7-9). *Turizm rehberliği eğitimi arama konferansı sonuç raporu.* [Konferans Sunumu]. 9. Akademik turizm eğitimi arama konferansı, Kastamonu, Türkiye, ss. 13-18.
- Köksalanlar, A. & Çözeli, F. (2021). İznik meslek yüksekokulu turist rehberliği bölümü öğrencilerinin COVID-19 nedeni ile uzaktan yapılan eğitime bakış açıları. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 539-550.
- Koroğlu, Ö. (2011). *İş doyumu ve motivasyon düzeylerini etkileyen faktörlerin performansla ilişkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma.* (Tez No. 279359) [Doktora tezi, Balıkesir Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kuşluyan, S. & Çeşmeci, N. (2002, Aralık 11-13). *Türkiye’de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması.* [Konferans Sunumu]. Turizm Eğitim Konferansı-Workshop, T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, 235-242.
- Kürkçü, M. (2018). Rehber adayları gözünden turist rehberliği bölümleri ders programları ve uygulamalardaki yanlışlıklar. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 437-449.
- Leclerc, D. & J. N. Martin. (2004). Tour guide communication competence: France, German and American tourists’ perceptions. *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 181-200. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2004.06.006>
- Mersin Üniversitesi (2023). <https://sbe.mersin.edu.tr/sbe/sabitsayfa.php?id=110> (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (2023). <https://ects.nevsehir.edu.tr/ects/bilgipaketi/dil/tr/bolum/801089/sayfa/1> (Erişim Tarihi: 10.04.2023).
- Okul, T. & Şimşek, G. (2020)._Sanal gerçeklik uygulamalarının turizm rehberliği bölüm derslerinde kullanımına yönelik bir öneri. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 31-51.
- ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) (2022a). Tablo 3: Merkezi yerleştirme ile öğrenci alan yükseköğretim ön lisans programları. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/EK/tablo3_07092022.pdf (Erişim Tarihi: 27.11.2022).
- ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) (2022b). Tablo 4: Merkezi yerleştirme ile öğrenci alan yükseköğretim lisans programları. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/EK/tablo4-07092022.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).
- Ön Esen, F. & Gülmez, M. (2017). Turist rehberliği yurtiçi uygulama gezilerinin öğrenciler açısından önemi: Akademisyenler ve turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 320-335. <https://doi.org/10.24010/soid.356789>
- Pelit, E. & Katırcıoğlu, E. (2018). Turist rehberliği mesleğinde taraflar açısından yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94. <https://doi.org/10.34090/tured.486198>
- Pelit, E., Kabakulak, A. & Zorlu, Ö. (2019, Mayıs 2-9). *Turist rehberliği öğrencilerinin yaz stajına yönelik değerlendirmeleri: Afyon Kocatepe üniversitesi örneği*. [Konferans Sunumu]. Sosyal bilimlerde inovasyon ve küresel sorunlar kongresi V, Ankara, Türkiye.
- Şahin, S., & Erdem, M. (2021). Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Eğitime Yönelik Görüşleri: Balıkesir Üniversitesi Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 92-116.
- Şahin B. & Şahin, S. (2007, Kasım 21-23). *Türkiye’de turist rehberliği eğitimi: Yaygın ve örgün alanların görüşlerinin karşılaştırılmasına yönelik bir uygulama*. [Konferans Sunumu]. Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu, İzmir, Türkiye, 202-215.
- Temizkan, R. (2005). *Turist rehberlerinin Türkiye imajını algılamaları*. (Tez No. 161116) [Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Temizkan, S. P. & Ergün, B. (2018). Türkiye’de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 95-104. <https://doi.org/10.34090/tured.475325>
- Temizkan, R. & Timur B. (2020). Türkiye’deki turist rehberliği eğitim modellerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3550-3569. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.578>

- Taşkın, M. (2006). *Ortaöğretim turizm eğitiminde staj ve İzmir ili Anadolu otelcilik turizm meslek liselerinde bir uygulama*. (Tez No. 205300) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Tetik, N. (2006). *Türkiye'de profesyonel turist rehberliği ve müşterilerin turist rehberlerinden beklentilerinin analizi (Kuşadası örneği)*. (Tez No. 206634) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Timur, B. (2019). *Turist rehberliği eğitiminde memnuniyet, mesleki yeterlilik ve mesleği icra niyeti ilişkileri*, (Tez No. 547085) [Doktora tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Topsakal, Y. (2021). Lisansüstü düzeyde turist/turizm rehberliği eğitimi veren programların müfredatlarının incelenmesi ve öneriler. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 99-115. <https://doi.org/10.34189/tfd.24.01.005>
- TURAK (2021). Turizm eğitimi değerlendirme ve akreditasyon kurulu yükseköğretim turizm programları değerlendirme ölçütleri.
- TUREB (2014). *Turist rehberliği meslek yönetmeliği*. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/62> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).
- TUREB (2021a). *Turist rehberliği meslek yönetmeliği*. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/62> (Erişim Tarihi: 22.10.2022).
- TUREB (2021b). *Uygulama gezisi*. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/62> (Erişim Tarihi:10.12.2021).
- TUREB (2022). *Rehber istatistik*. <http://tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/> (Erişim Tarihi: 03.06.2022).
- TUREB (2023). *Yıllık takvim*. <https://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/106> (Erişim Tarihi: 23.01.2023).
- Türker, A., Güzel, F.Ö. & Özaltın Türker, G. (2012, Ekim 17-19). *Turizm aktörü olarak profesyonel turist rehberlerinin Türkiye'deki rehberlik eğitim sistemine bakış açılarını belirlemeye yönelik bir odak grup çalışması*. [Konferans Sunumu]. Turizm Eğitim Konferansı/Workshop, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, Türkiye.
- Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turist Rehberliğinin Sorunları Komisyonu, (2023), Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Türkiye Turizm Zirvesi Çalıştay Raporları, Turizm Yükseköğretiminin Sorunları (Lisansüstü), 2023, Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2022). *Stajyer nedir?*. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:10.08.2022).
3. Turizm Şurası (2017). Turizm eğitimi, istihdamı ve turist rehberliği komisyon raporu, Ankara, Türkiye. <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57389,turizmegitimiistihdamituristrehberligikomisyonraporupdf.pdf?0> (Erişim Tarihi:05.10.2022).

- Yenipınar, U. & Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa birliği ÷lkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Journal of Social Sciences*, 10(2), 111-136.
- Yenipınar, U., Bak, E. & Çapar, G. (2014). Turist rehberliği meslek kanununun, meslek örgütleri ve öğretim elemanlarının bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 86-114.
- Yenipınar, U. & Kardaş, K. (2019). Turizm rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 1-26.
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) (2022). YÖK Atlas, *Üniversitelerimiz*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/universite.php> (Erişim Tarihi:13.05.2022).
- Yükseköğretim Kurumları Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği (2021). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210617-2.htm>.
- Zengin, B., Eker, N. & Erkol Bayram, G. (2017). Turist rehberliği meslek kanununun profesyonel turist rehberlerince değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 142-156. <https://doi.org/10.24010/soid.335101>
- Zengin, B., Erkol Bayram, G. & Batman, O. (2019). *Turist rehberliği mesleği (Dünü-bugünü- yarını)*. Detay Yayıncılık.
- WFTGA (World Federation of Tourist Guide Associations) (2022). *What is a tourist guide?*. <https://wftga.org/about-us/what-is-a-tourist-guide>. (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %40
2. yazar katkı oranı : %30
3. yazar katkı oranı : %30